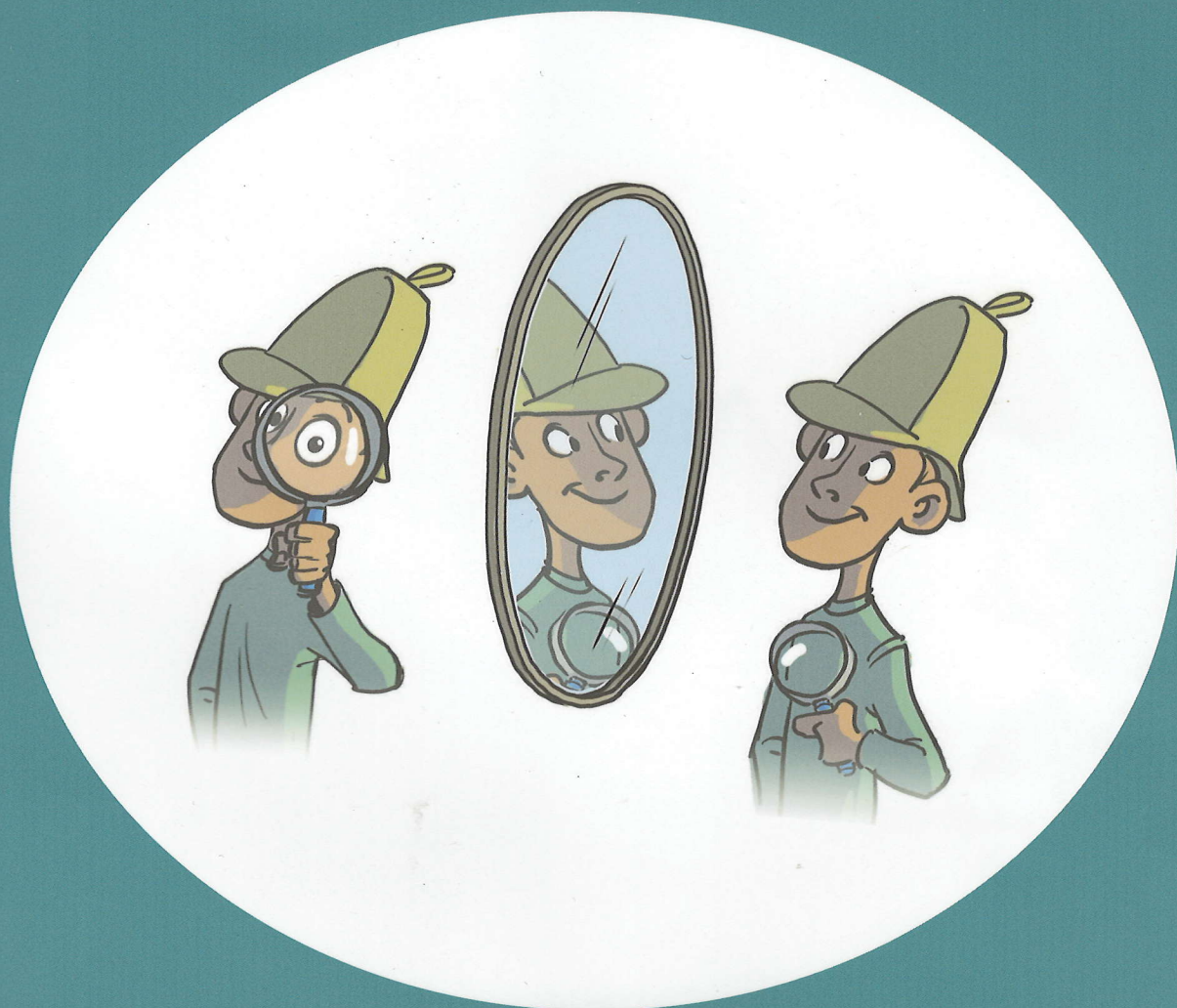

Den Neuroaffektive Analyse

Manual

Af Susan Hart & Marianne Bentzen

Manual – Den neuroaffektive Analyse
Udgave 2, 1. oplag
København, 2021
Copyright: Susan Hart & Marianne Bentzen, 2021
Manuskriptredaktør: Linda Holm
Omslag: Dorte Fokdal Brandt Harring // www.tankefang.dk
Grafisk layout og sats: Dorte Fokdal Brandt Harring // www.tankefang.dk

Alle rettigheder forbeholdes. Mekanisk fotografisk eller anden gengivelse af eller kopiering fra denne manual er kun tilladt i overensstemmelse med overenskomst mellem Undervisningsministeriet og Copydan Tekst og Node. Enhver anden udnyttelse er uden forfatterens skriftlige samtykke forbudt ifølge dansk lov om ophavsret.

Den Neuroaffektive Analyse Manual

Af Susan Hart & Marianne Bentzen

Indholdsfortegnelse

1. Hvad bruges NAA til?	8
1.1 Webaseret scoring	8
1.2 Hvad måler NAA?	8
1.3 Anvendelsesmuligheder	9
1.4 Målgruppe	9
1.5 Hvilke funktioner undersøges der for i vurderingsmetoden?	9
1.6 Hvad kræves der for at anvende NAA?	10
1.7 Certificering	10
2. NAAs teoretiske fundament og metodegrundlag	11
2.1 Fra EDS til NAA.....	11
2.2 NAAs fokusområder	12
2.3 Skala ud fra Vygotskis princip om den nærmeste udviklingszone.....	12
2.4 Interventionsplan ud fra den nærmeste emotionelle udviklingszone.....	13
3. Indsamling af information	14
3.1 Proces eller produkt	14
3.2 Anvendelse af de 15 udsagn.....	14
3.3 Kronologisk alder for udvikling af kompetencerne i de 15 udsagn.....	15
3.4 Anvendelse af scores.....	16
3.5 Administrationstid.....	16
4. Oversigt og uddybning af udsagn	16
5. Beskrivelse af skala og scores	20
5.1 Beskrivelse af farveskala og scores	20
5.2 For meget, ubalanceret, for lidt.....	21
6. Statistiske oplysninger	23
7. Analyse af resultat	23
7.1 Spidergraf.....	24
7.2 Sammentælling af scores og lagkagediagram over sårbarheder og ressourcer på de neuroaffektive niveauer.....	24
7.3 Tilrettelæggelse af intervention ud fra fordelingen af rød, gul og grøn zone	25

7.4 Modenhedsgrad og balance/ubalance mellem niveauerne.....	25
7.5 Fortolkning af balance/ubalance mellem niveauerne	27
8. Sammenligning mellem to profiler	30
9. Færdiggørelse af analysen	31
9.1 Informationer fra casebeskrivelsen.....	31
9.2 Analyse af resultater.....	31
9.3 Præcisering af overordnede formål.....	31
9.4 Interventioner – hvad gør vi nu?.....	31
10. Interventionsplanen	32
10.1. Præcisering af nærmeste udviklingszone og interventioner	32
10.2. Modenhedsgradernes betydning for interventioner	32
10.3. Interventionsplanen	34
10.4 Interventionsforslag til den 22-årige krigsveteran	37
10.5 Inspiration til interventioner	40
10.6. Informationer fra casebeskrivelsen	40
10.7 Justering af interventioner ud fra personens interesser.....	40
10.8 Vurdering af fagpersonens metoder i forhold til interventionsniveauet	41
10.9 Interventionshyppighed i døgn- og ambulante tilbud	42
10.10 'Karavaneførerens' selvagens	42
11. Eksempler på anvendelse af NAA.....	43
11.1 Case-eksempel A.....	43
11.2 Case-eksempel B.....	50
11.3 Case-eksempel C.....	56
12. Ordliste.....	65
13. Litteratur	66

Indholdsfortegnelse

1.1	1.1.1	1.1.2	1.1.3	1.1.4	1.1.5	1.1.6	1.1.7	1.1.8	1.1.9	1.1.10	1.1.11	1.1.12	1.1.13	1.1.14	1.1.15	1.1.16	1.1.17	1.1.18	1.1.19	1.1.20	1.1.21	1.1.22	1.1.23	1.1.24	1.1.25	1.1.26	1.1.27	1.1.28	1.1.29	1.1.30	1.1.31	1.1.32	1.1.33	1.1.34	1.1.35	1.1.36	1.1.37	1.1.38	1.1.39	1.1.40	1.1.41	1.1.42	1.1.43	1.1.44	1.1.45	1.1.46	1.1.47	1.1.48	1.1.49	1.1.50	1.1.51	1.1.52	1.1.53	1.1.54	1.1.55	1.1.56	1.1.57	1.1.58	1.1.59	1.1.60	1.1.61	1.1.62	1.1.63	1.1.64	1.1.65	1.1.66	1.1.67	1.1.68	1.1.69	1.1.70	1.1.71	1.1.72	1.1.73	1.1.74	1.1.75	1.1.76	1.1.77	1.1.78	1.1.79	1.1.80	1.1.81	1.1.82	1.1.83	1.1.84	1.1.85	1.1.86	1.1.87	1.1.88	1.1.89	1.1.90	1.1.91	1.1.92	1.1.93	1.1.94	1.1.95	1.1.96	1.1.97	1.1.98	1.1.99	1.1.100
-----	-------	-------	-------	-------	-------	-------	-------	-------	-------	--------	--------	--------	--------	--------	--------	--------	--------	--------	--------	--------	--------	--------	--------	--------	--------	--------	--------	--------	--------	--------	--------	--------	--------	--------	--------	--------	--------	--------	--------	--------	--------	--------	--------	--------	--------	--------	--------	--------	--------	--------	--------	--------	--------	--------	--------	--------	--------	--------	--------	--------	--------	--------	--------	--------	--------	--------	--------	--------	--------	--------	--------	--------	--------	--------	--------	--------	--------	--------	--------	--------	--------	--------	--------	--------	--------	--------	--------	--------	--------	--------	--------	--------	--------	--------	--------	--------	--------	--------	--------	---------

Indledning

Der findes meget få vurderingsmetoder, der kan måle følelsesmæssige færdigheder i et udviklingsperspektiv (Hart, 2018; Hart & Jacobsen, 2018). Udviklingsperspektivet er centralt, fordi følelsesmæssige færdigheder udvikles efter samme princip som kognitive færdigheder. Først læres de grundlæggende færdigheder, og efterhånden udvikles og nuanceres de gennem samspil med omverdenen. For at kunne vurdere, hvilken type intervention et barn, en ung eller en voksen har behov for, kan det være en stor hjælp at danne et overblik over følelsesmæssige færdigheder, ubalancer og ressourcer.

Den neuroaffektive analyse (NAA) er en systematiseret vurderingsmetode, der er udviklet ud fra NeuroAffektiv Udviklingspsykologi (NAU)/NeuroAffective Developmental Psychology (NADP). Den er designet til at udrede børn, unge eller voksnes følelsesmæssige færdigheder ud fra et udviklingsperspektiv. Den kan dermed give et afsæt til en interventionsplan, der både møder det aktuelle færdighedsniveau og kan støtte de meget forskelligartede behov, der kan være for udvikling af følelsesmæssige ressourcer og stabilisering af ubalancer. Analysen kan som nævnt benyttes til både børn, unge og voksne. For klarhedens skyld omtales analysepersonen i denne manual gennemgående som ”personen”, uanset om det drejer sig om et barn, en ung eller en voksen.

Vores håb er, at vi med den neuroaffektive analyse får et redskab til at ’skræddersy’ interventionsplaner, således at den støtte og hjælp, vi som fagpersoner tilbyder, vil skabe personlig og følelsesmæssig udvikling.

Mange hilsner

 &
Susan Hart & Marianne Bentzen

København 2021

1. Hvad bruges NAA til?

NAA har til formål at vurdere følelsesmæssige kompetencer og sårbarheder ud fra et udviklingsperspektiv, for at tilrettelægge en interventionsplan. Det er en struktureret vurdering, som er baseret på informationer om personens kompetencer og sårbarheder. Informationerne skal helst indsamles fra så mange informanter som muligt. Fx kan man samle mennesker, der kender personen godt, til møder, eller interviewe informanter om deres konkrete observationer. Disse informationer sammenholdes med undersøgerens eget indtryk af personens følelsesmæssige kompetencer.

Analysen kan også anvendes til at måle effekten af psykoterapi. Som psykoterapeut kan man foretage en analyse af sin klients følelsesmæssige funktioner ud fra de psykoterapeutiske sessioner med et givent antal måneders mellemrum. Man kan ligeledes anvende analysen til at sammenligne en persons emotionelle funktioner, når personen modtager støtte og/eller er under pres.

Inden man går i gang, er det vigtigt, at man har taget stilling til, hvordan analysen ønskes anvendt. Først og fremmest bør man altid have ydmyghed overfor det, man kommer frem til i sin analyse, ligesom det altid er vigtigt at benytte sin sunde fornuft, for på denne måde at tjekke resultatets troværdighed. Analysen giver et billede af en persons følelsesmæssige færdigheder i en bestemt tidsperiode eller i bestemte typer situationer. NAA er således IKKE en test, men blot en vurderingsmetode. Den tilbyder IKKE en ny måde at diagnosticere på, men er udelukkende udviklet til at udarbejde interventionsplaner.

Analysen indeholder desuden en casebeskrivelse, som svarer til Allan Carrs (2006) caseformuleringsmodel vedrørende omstændigheder, der påvirker den følelsesmæssige funktion. Det drejer sig om medfødte eller tidlige vanskeligheder (prædisponerende faktorer), aspekter af personens liv, der har opretholdt vanskelighederne (vedligeholdende faktorer), erfaringer der har medført vanskeligheder (igangsættende faktorer), og faktorer der har hjulpet personen til at overvinde vanskeligheder (beskyttende faktorer).

I den webbaserede analyse er de formuleret under punktet Casebeskrivelse:

- Aktuelle udfordringer og bekymringer
- Brug af medicin, alkohol og andre rusmidler
- Personens nuværende relationelle miljø samt vigtige resourcepersoner i nutid og fortid
- Faktorer, der har prædisponeret for og igangsat centrale problemer
- Faktorer, der fastholder problemerne
- Faktorer, der har støttet eller udviklet personen

1.1 Webbaseret scoring

NAA findes nu udelukkende i en webbaseret version, som er under løbende videreudvikling. Webversionen er skabt i samarbejde med RVTS Sør, Norge, som er et regionalt ressourcecenter, som fokuserer på kompetenceudvikling for fagpersoner, der arbejder med mennesker udsat for stress, kriser, vold, misbrug og omsorgsvigt. NAAs scoringssystem findes på hjemmesiden www.neuroaffective.com. Der kræves en kode for at få adgang til scoringssystemet. Koden tildeles på oplæringskurset i den neuroaffektive analyse. I den webbaserede version findes de grafer og tabeller, som er illustreret nedenfor.

1.2 Hvad måler NAA?

NAA er en struktureret vurdering af et givent funktions-, kompetence- og sårbarhedsniveau omkring personlighedsudvikling. Den kan både bruges til at vurdere emotionel funktion, altså et øjebliksbillede, og emotionel kompetence, som er det gennemsnitlige færdighedsniveau i en given periode. Begrebet emotionel færdighed anvendes om både emotionel kompetence og emotionel funktion. Funktionsniveauet i de enkelte udsagn kan ofte variere. Der er derfor forskel på, om man vurderer de 15 udsagn ud fra personens overordnede emotionelle kompetence eller den emotionelle funktion i forskellige sammenhænge.

Når man scorer personens kompetence, er det vigtigt, at man scorer ud fra personens gennemsnitlige funktionsniveau i løbet af de sidste 2-4 måneder. Fx kan personen være mere kompetent end normalt i gode perioder uden stress og pres, eller når han/hun er alene eller sammen med en velreguleret voksen. Omvendt kan personen fungere dårligere, hvis han/hun befinder sig i nogle omgivelser, hvor der er meget larm, uro og forvirring. Hvis man scorer personens funktion, er det ud fra et behov for at vurdere funktionsniveauet, når personen enten støttes eller er udsat for pres

sammenlignet med det normale funktionsniveau. Dette giver mulighed for at sammenholde stresset og støttet funktion, eller sammenholde en af disse med det normale funktionsniveau.

Begrebet emotionel kompetence er tæt knyttet til begrebet mentale organiseringsniveau, eller blot organiseringsniveau, og er dermed tæt koblet til forståelsen af emotionel udvikling. I neuroaffektiv udviklingspsykologi (Hart, 2011a) forstås emotionel udvikling ud fra samme modningsprincip som udvikling af motoriske og kognitive kompetencer. Hjernen modnes sekventielt og hierarkisk. Det vil sige, at når en mere primitiv mental organisering er udviklet, udvikles et mere komplekst mentalt organiseringsniveau oven på det mere primitive. Højere mentale organiseringer udvikles på denne måde ud fra lavere og mere basale organiseringer.

1.3 Anvendelsesmuligheder

Som tidligere nævnt er formålet med analysen at udarbejde en 'skræddersyet' interventionsplan. Vurderingen kan foretages både med og uden en egentlig scoring. Med scoring kan analysen bruges til at planlægge interventioner til nærmeste udviklingszone, og det er desuden muligt at foretage to sammenlignende analyser, fx for at måle effekt. Uden scoring kan analysen bruges til at systematisere og organisere information omkring personens funktionsniveau. Udsagnene kan således bruges til at strukturere faglig drøftelse eller supervision, og/eller som en metode til at få systematiserede oplysninger om personen fra primærpersoner eller pædagoger.

Når der anvendes informanter uden kendskab til NAA, må man som undersøger sikre sig, at der spørges til konkrete observationer, som skal kunne eksemplificeres. Det kan således ikke fremhæves nok, at man skal bede om eksempler, eksempler og atter eksempler. Når informationerne bygger på analyse, tolkninger eller holdninger, er informationerne ikke gyldige. Det er derfor ekstra vigtigt altid at være opmærksom på, hvilke informationer beskrivelserne bygger på.

Det er ønskeligt, at man som undersøger selv kan observere personen, men det er ikke altid muligt. Når analysen mest bygger på informanternes oplysninger, er det vigtigt at tjekke, om informanterne har et nogenlunde ensartet indtryk af personen. Man bør bede informanterne om konkrete eksempler, der underbygger deres beskrivelser og vurderinger. Man bruger denne udveksling til at sikre sig, at der er sammenhæng mellem eksempler og beskrivelser, og at disse ikke modsiger hinanden. Hvis oplysninger er divergerende, må man som undersøger beslutte sig til, om man ønsker at foretage analysen ud fra personens gennemsnitlige kompetencer, eller om man ønsker at foretage analysen ud fra personens normale funktion, sammenholdt med funktion ved støtte eller under pres. Ved meget svingende funktionsniveauer kan sammenligningen bruges til at få overblik over forholdet mellem personens normale funktionsniveau og enten den ressourcefyldte eller den stressede funktion. Ved sammenligning af scores med måneders eller års mellemrum er det muligt at få overblik over personens udvikling og effekten af interventioner ud fra det gennemsnitlige niveau.

1.4 Målgruppe

NAA kan anvendes til mennesker i alle aldre fra ca. 3 måneder og opefter. Målgruppen er således børn, unge og voksne, hvor man vil udarbejde en interventionsplan enten ud fra deres gennemsnitlige følelsesmæssige funktionsniveau eller ud fra en vurdering af, hvad de presses eller støttes af i forhold til normalt funktionsniveau.

1.5 Hvilke funktioner undersøges der for i vurderingsmetoden?

NAA består af tre mentale organiseringsniveauer: autonom, limbisk og præfrontal:

- På det autonome niveau undersøges bl.a. kapaciteten til at regulere arousal og færdigheder i at synkronisere sig med andre gennem imitation, vitalitet og intuitiv turtagning. Derudover undersøges den basale tillid til andre og evnen til at beroliges gennem kontakt.
- På det limbiske niveau undersøges bl.a. færdigheder i at vise og genkende sociale kategorialfølelser såsom glæde, tristhed og vrede og regulere disse følelser gennem afstemte samspil. Man skal være opmærksom på, at hvor fx glæde er limbisk er engagement og vitalitet autonom. Hvor fx vrede og frustration er limbisk er impuls-gennembrud, aggressivitet og blodrus autonom. Hvor fx tristhed er limbisk er tomhed og kollaps autonom. Derudover undersøges færdigheder i at søge og tage imod støtte og engagere sig i gensidige sociale interaktioner.
- På det præfrontale niveau undersøges bl.a. færdigheder i at regulere adfærd og følelser gennem impulsstyring, det vil sige at hæmme impulser og foretage ulystbetonede handlinger, når det er relevant. Desuden undersøges færdigheder i at vise og genkende skam og færdigheder i at mentalisere, det vil sige reflektere over følelser og handlinger hos sig selv og andre, og i at foretage realitetstestning gennem narrative processer.

Personens adfærd er forskellig afhængig af alder, udviklingstrin og kultur. I analysen er det vigtigt at score færdigheder korrekt ud fra det nuværende niveau. Fx udvikles præfrontale færdigheder først fra 1-års alderen og opefter, og hos et 3-måneders barn vil disse færdigheder i vurdering og scoring derfor naturligt være fraværende. Princippet er, at en funktion også scores, hvis personen ikke har nået en alder eller en modenhedsgrad, hvor denne kompetence har udfoldet sig, og hvor scorene derfor er helt i bund.

1.6 Hvad kræves der for at anvende NAA?

Selvom analysen kun består af 15 enkle udsagn, som alle skal scores på en 1-9 punkts skala, har der vist sig store vanskeligheder med at forstå disse udsagn korrekt og træne, hvordan man fastholder en observation og de beskrivelser, der kan udledes heraf. Det er umådeligt svært ikke at foretage analyser og tolkninger af sine observationer og komme til at score disse. Det er yderst vigtigt at få den nødvendige træning i ikke at score på baggrund af tolkninger og forventninger om adfærd, men disciplinere sig til at kunne komme med konkrete beskrivelser og eksempler på, hvorfor man har valgt den pågældende score. For at kunne anvende NAA kræves der et 3-dags-ophøringskursus. På ophøringskurset får man adgang til den elektroniske version af den neuroaffektive analyse og på ophøringskursets sidste dag, får man tildelt en kode med adgang til hjemmesiden: www.neuroaffektiv-analyse.dk. På denne hjemmeside har man mulighed for at øve sig på seks træningsfilm. Til hver træningsfilm er der vedhæftet en 'facitliste', hvor man får en forklaring på scores.

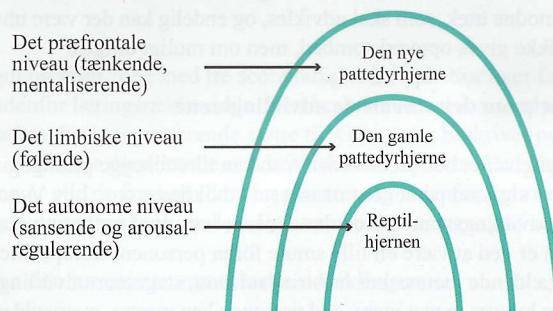
1.7 Certificering

Efterfølgende indgår man i en online certificeringsproces, som ligeledes findes på www.neuroaffektiv-analyse.dk. Denne side består af fire certificeringsfilm, hvor man bliver testet på sin præcision i forståelse og scoring af analysen. Man har adgang til certificeringsfilmene i 3 måneder og indenfor dette tidsrum skal man score filmene og indsende sine resultater. Certificeringen er en proces, hvor man får feedback, indtil der er opnået et tilfredsstillende resultat. Når man har scoret de fire certificeringsfilm, hver med en inter-rater reliabilitet på mindst 70 % og ligger inden for et defineret interval på totalscoren, modtager man et certificeringsbevis. Anonyme analyseresultater fra certificerede vil blive brugt til evidensforskning og validitetsstudier.

2. NAAs teoretiske fundament og metodegrundlag

Mennesker former deres følelsesmæssige kompetencer, personlighed og evne til at indgå i sociale relationer gennem deres samspil med andre mennesker. NAAs forståelsesramme eller teoretiske fundament er neuroaffektiv udviklingspsykologi. Neuroaffektiv udviklingspsykologi bygger bro mellem tilknytningsteori, udviklingspsykologi, traumeforskning og de senere årtiers hjerneforskning. Neuroaffektiv udviklingspsykologi er en overordnet teori, der beskriver, hvordan dybereliggende synkroniseringsprocesser, som begynder at udvikles allerede inden fødslen, former og modner den menneskelige psyke på det følelsesmæssige område.

I denne forståelse foregår personlighedsmodningen gennem såkaldt mentale organiseringer. I NAA anvendes en heuristisk/metaforisk model udviklet af den amerikanske neurofysiolog Paul MacLean, hvor han opdeler menneskets udviklingsproces på tre hierarkisk forbundne niveauer, nemlig på reptil-, primitivt pattedyrs- og nyere pattedyrsniveau. Alle udviklede niveauer hænger sammen og interagerer, hvilket sikrer psykisk stabilitet. Når de tre niveauer er fleksible og har integreret sig, udvikles psykisk resiliens. Nyudviklede områder interagerer gennem såvel bottom-up- som top-down-processer og sikrer således neurale integrationsprocesser.

NAA er inspireret af en forståelse, hvor der på et bestemt aldersniveau er et 'window of opportunity', dvs. et muligheds- eller modningsvindue, for udvikling. 'Window of opportunity' for det autonome niveau er ca. 0-3 måneder, for det limbiske niveau ca. 3-12 måneder og det præfrontale niveau fra 1-års alderen og op i voksenalderen. Da det præfrontale niveau, og neocortex i det hele taget, er meget komplekst hos mennesker, har det en lang udviklingstid, som strækker sig langt ind i voksenalderen.

Hele hjernen er ikke „online“ fra fødslen. I kraft af hjernens hierarkiske organisering integreres hver ny mental organisering med tidligere niveauer. Jo højere man bevæger sig op i hjernens hierarkiske strukturer, des mere komplekse bliver de. Fx er de neurale netværk overordentligt veludviklede og komplekse på det højere præfrontale niveau, hvilket giver det enkelte menneske flere potentialer til at foretage en sofistikeret bearbejdning af følelser og tanker.

Udviklingen af bl.a. neocortex og præfrontal cortex betyder, at mennesket kan udvikle evner, der gør det muligt at mentalisere, dvs. reflektere over sig selv og andre og forstå, hvad der foregår i andre. Neocortex og præfrontal cortex gør det også muligt bevidst at huske situationer fra fortiden, forestille sig fremtiden, integrere fortid, nutid og fremtid og at regulere sig følelsesmæssigt i forhold til det.

Når vi når hen til interventioner, indebærer den neuroaffektive tilgang derfor en vurdering af, hvor i de neurale niveauer man kan finde ressourcen til at udvikle funktioner, så de bedst mulige neurale forbindelser kan udvikles. Eftersom følelsesmæssige kompetencer udvikles gennem følelsesmæssige samspil med andre, fokuserer interventionerne på specifikt modnende former for samspil.

2.1 Fra EDS til NAA

NAA er udviklet ud fra måleredskabet Emotional Development Scale (EDS). Siden 2013 har psykologerne Jesper Birck, Knud Hellborn og Susan Hart i samarbejde med kolleger udviklet EDS til at vurdere 4-12-årige børns aktuelle følelsesmæssige kompetencer og ubalancer, for at kunne bidrage til en vurdering af, hvordan der kan støttes bedst muligt op om deres udvikling. EDS er afprøvet på 352 børn med en jævn alders- og kønsfordeling, heraf var ca. 80 % ikke-henviste og ca. 20 % henviste børn. Formålet med EDS er at give et bidrag til at skabe så relevante og udviklende interventionsplaner som muligt for at imødekomme børns emotionelle, personlighedsmæssige og sociale behov.

2.2 NAAs fokusområder

NAAs fokusområder er at vurdere følgende emotionelle færdigheder:

- Arousalregulering
- Synkroniseringsevne
- Affektregulering
- Tilknytningsmønstre
- Empatievne
- Impulsstyringskompetencer
- Mentalisering

Fokusområderne giver mulighed for at få større klarhed over områder, hvor personen har særlige følelsesmæssige ressourcer eller udfordringer og kan derved kaste lys over mulige områder, der skal fokuseres på i en interventionsplan, og om der skal foranstalles tiltag ud over de umiddelbare forslag til intervention.

Balancen mellem støttende og udviklende tiltag er særligt i fokus, når personen er ekstremt sårbar eller har komplekse problemstillinger, som betyder, at det er nødvendigt at planlægge en præcis interventionsplan. Støttende tiltag er væsentlige, når personen har ressourcer, som skal anerkendes og forstærkes. Udviklende tiltag er centrale, der hvor personen har udfordringer eller umodne træk, som skal udvikles, og endelig kan der være uhensigtsmæssige reaktionsdannelser, som skal afmattes og ikke gives opmærksomhed, men om muligt omgås.

2.3 Skala ud fra Vygotskis princip om den nærmeste udviklingszone

Neuroaffektiv udviklingspsykologi giver et bud på, hvordan man kan tilrettelægge pædagogiske og psykologiske interventioner, så de bedst muligt retter sig mod personens nærmeste udviklingszone. Lev Vygotsky er især kendt for at introducere begrebet „nærmeste udviklingszone“. Med dette mener han, at al indlæring skal tilpasses det pågældende menneskes udviklingsniveau. Det er ved at være en lille smule foran personens kompetencer, at udviklingen skubbes fremad. Hvis alt tilpasses det pågældende menneskes mestringsniveau, stagnerer udviklingen, idet personen mangler relevante udfordringer, og hvis der kræves meget mere, end personen kan mestre, overvældes personen, og udviklingen vil også stagnere.

Dette princip kan illustreres med de tre farvekoder nedenfor:

GRØN zone kendetegner, at en færdighed ligger indenfor kompetenceområdet, dvs. at færdigheden allerede er udviklet og kan selvreguleres.

GUL zone kendetegner nærmeste udviklingszone.

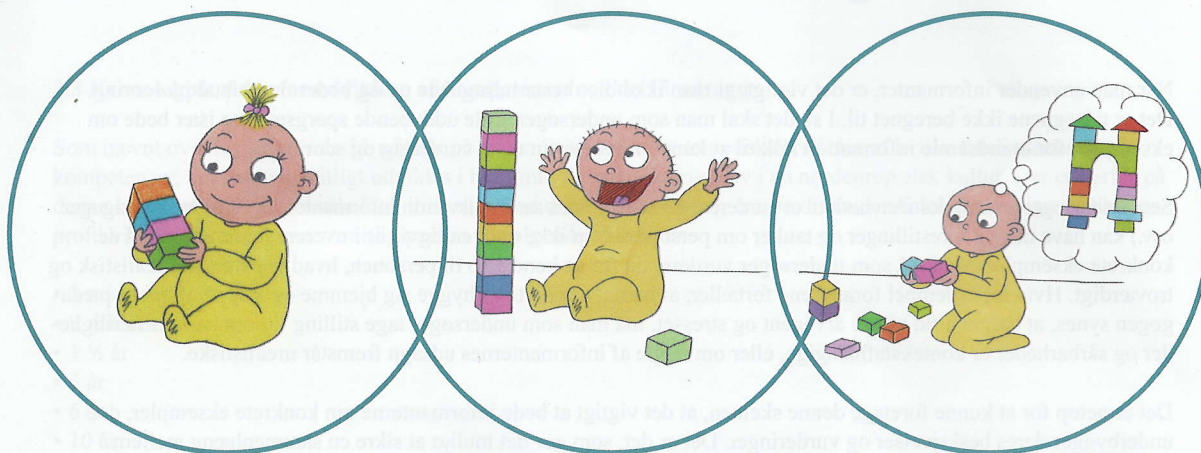
RØD zone kendetegner, at en færdighed er så uudviklet, at den er uden for evnen til at lære lige nu.

I neuroaffektiv udviklingspsykologi drejer det sig om evnen til at regulere sit temperament, sit humør og sine følelser på baggrund af en sikker viden om, hvor man har sine forældre eller andre vigtige personer. Det kræver, at de mennesker, der er omkring en, er forudsigelige. Det er altså tryghed og evne til at navigere på egen hånd tidligt i livet, der senere bliver integreret i personligheden som en selvregulerende kompetence. Det er en vigtig kompetence at kunne kommunikere med andre på en hensigtsmæssig måde og være i stand til at udfolde sin glæde og kreativitet sammen med andre. Det er den mangeårige gensidige regulering, der gør det muligt at lære selvregulering. Hvis børn aldrig udvikler tilknytningsevne, mister de muligheden for at udvikle selvreguleringskompetencer, og det vil derfor på sigt kræve en målrettet pædagogisk eller terapeutisk indsats at udvikle selvregulerende kompetencer senere i livet. Skalaen i NAA tager således udgangspunkt i zonen for nærmeste udvikling.

RØD

GUL

GRØN

Skalaen er opdelt i en rød, gul og grøn zone med tre scoremuligheder indenfor hver farve. Den røde del af skalaen bruges til områder, som er udenfor læringsrækkevidde. Den beskriver områder, som personen endnu ikke er parat til at udvikle og derfor har behov for kompenserende støtte til. Grøn zone beskriver personens ressourcer og stærke selvreguleringsfærdigheder, altså hvor der allerede er udviklede kompetencer. Den mest interessante zone for udarbejdelsen af en interventionsplan er alle de færdigheder, der placerer sig indenfor gul zone. Her findes de områder, hvor støtte og præcise samspil kan udvikle personligheden. En nærmere gennemgang af skalaen kan ses i afsnit 5.

2.4 Interventionsplan ud fra den nærmeste emotionelle udviklingszone

Interventionsplanen tilrettelægges ud fra et samlet overblik over casebeskrivelsen og af resultaterne fra analysen, sammenholdt med eget indtryk. Interventioner fokuseres altid i personens nærmeste følelsesmæssige udviklingszone, hvor man med afsæt i personens udviklingsbehov kan tilrettelægge udviklende aktiviteter og samspil, som kan iværksættes i det relationelle miljø. Der skal samtidig tages stilling til, om der evt. er udviklingsområder uden for udviklingszonen, hvor der må gives kompenserende støtte for ikke at overvælde eller overstimulere personen. Man kan således danne sig et overblik over personens specifikke kompetencer, funktioner og udfordringer. Som sagt er der skærpet fokus på alle scores, der placerer sig i den gule zone, idet det er et udtryk for personens nærmeste følelsesmæssige udviklingszone. Derudover undersøger man, om der i casebeskrivelsen er særlige ydre ressourcer eller ressourcepersoner, eller om der er særlige udfordringer eller vanskeligheder, som skal medtænkes i interventionsplanen. Udsving på de tre organiseringsniveauer, autonom, limbisk og præfrontal, kan give en forståelse for, hvor personens eventuelle følelsesmæssige ubalancer placerer sig, og kan være en væsentlig indikator for, hvilken type intervention, personen har behov for.

3. Indsamling af information

Når man anvender informanter, er det vigtigt, at man ikke blot læser udsagnene op og beder om et bud på scoring. Det er udsagnene ikke beregnet til. I stedet skal man som undersøger stille uddybende spørgsmål og især bede om eksempler, for at indsamle information nok til at kunne foretage sin egen vurdering og scoring.

Som undersøger er man desuden nødt til at vurdere informationernes sandhedsværdi. Informanter (fx forældre, pædagoger osv.) kan have mange forestillinger og tanker om personen, som ikke nødvendigvis er i overensstemmelse med de konkrete eksempler. Man må som undersøger vurdere, ud fra sit kendskab til personen, hvad der fremstår realistisk og troværdigt. Hvis for eksempel forældrene fortæller, at barnet er god til at hygge sig hjemme og slappe af, mens pædagogen synes, at barnet altid virker årvågent og stresset, må man som undersøger tage stilling til, om barnets færdigheder og sårbarheder er kontekstafhængige, eller om nogle af informanternes udsagn fremstår urealistiske.

Det er netop for at kunne foretage denne skelnen, at det vigtigt at bede informanterne om konkrete eksempler, der underbygger deres beskrivelser og vurderinger. Det er det, som gør det muligt at sikre en sammenhæng mellem eksempler og beskrivelser.

3.1 Proces eller produkt

NAA kan både anvendes som en del af en proces, hvor det drejer sig om at støtte fagpersoner og omsorgspersoner (fx lærere, pædagoger og evt. forældre/pårørende) i at få et fælles syn på det barn eller den person, som analysen vedrører, og som et produkt, hvor det drejer sig om at få nogle data, som kan støtte udviklingen af en 'skræddersyet' interventionsplan.

Når NAA anvendes som et procesværktøj, drejer det sig om at samle personens tætte netværk og få en drøftelse ud fra de 15 udsagn i analysen. Undersøgerens opgave er at lave en stram disciplinering af et sådant møde. Deltagerne må venligt fastholdes i at tage ét udsagn ad gangen, blive i beskrivelsen og stoppes hver gang, de forfalder til meninger, holdninger, analyser og tolkninger om den analyserede person. I denne proces drejer det sig om at hjælpe det tætte netværk omkring personen til at se og forstå personen fordomsfrit og så ensartet som muligt. Det er samtidig vigtigt at formidle en forståelse for, at personen agerer så godt, som han/hun kan ud fra sine eksisterende følelsesmæssige og sociale færdigheder, og at det er disse færdigheder, personen skal videreudvikles fra.

Der findes ikke en objektiv virkelighed om et menneske, og alle vurderinger foretages ud fra de øjne, der ser. Når NAA anvendes som et vurderingsværktøj til at tilrettelægge en interventionsplan, at det vigtigt at have dette for øje. Som i alle andre tests og vurderingsmetoder er det centralt at gøre alt, hvad man kan, for at sikre metodens pålidelighed og gyldighed. Hvis det overhovedet er muligt, er det en stor fordel at foretage NAA sammen med andre (fag)personer, der kender personen godt, for at score så objektivt, som det overhovedet kan lade sig gøre.

3.2 Anvendelse af de 15 udsagn

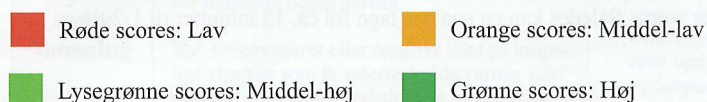
De 15 udsagn, som NAA bygger på, er udviklet ud fra en empirisk viden og teoretisk forståelse af, hvilke følelsesmæssige kompetencer, der gennemsnitligt udvikles i forskellige tidsrum i barnets liv i en nordeuropæisk kultur. Oversigten er udviklet ud fra en hierarkisk forståelse af følelsesmæssig udvikling. Utilstrækkelige og uregulerede følelsesmæssige kompetencer, som ikke er udviklet tilstrækkeligt i barndomsårene, tages med ind i ungdoms- og voksenlivet i form af psykiske ubalancer og manglende selvreguleringskompetencer. De følelsesmæssige kompetencer, der er udviklet og grundlagt i løbet af barndommen, tages med ind i ungdoms- og voksenlivet som mulige ressourcerområder, og derved som en vigtig del af den livslange udvikling af sofistikerede mentaliseringskompetencer. Indtil videre er NAA kriteriebaseret, dvs. der tages ikke stilling til, om personens funktionsniveau eller kompetenceniveau er typisk eller atypisk i forhold til aldersgruppen. Der tages udelukkende stilling til, om personen har behov for udviklingsstøtte i forhold til bestemte følelsesmæssige funktioner og kompetencer (nærmeste udviklingszone), om han/hun har behov for kompenserende støtte (uden for læringsmuligheder) eller er selvregulerende (inden for mestringszonen).

3.3 Kronologisk alder for udvikling af kompetencerne i de 15 udsagn

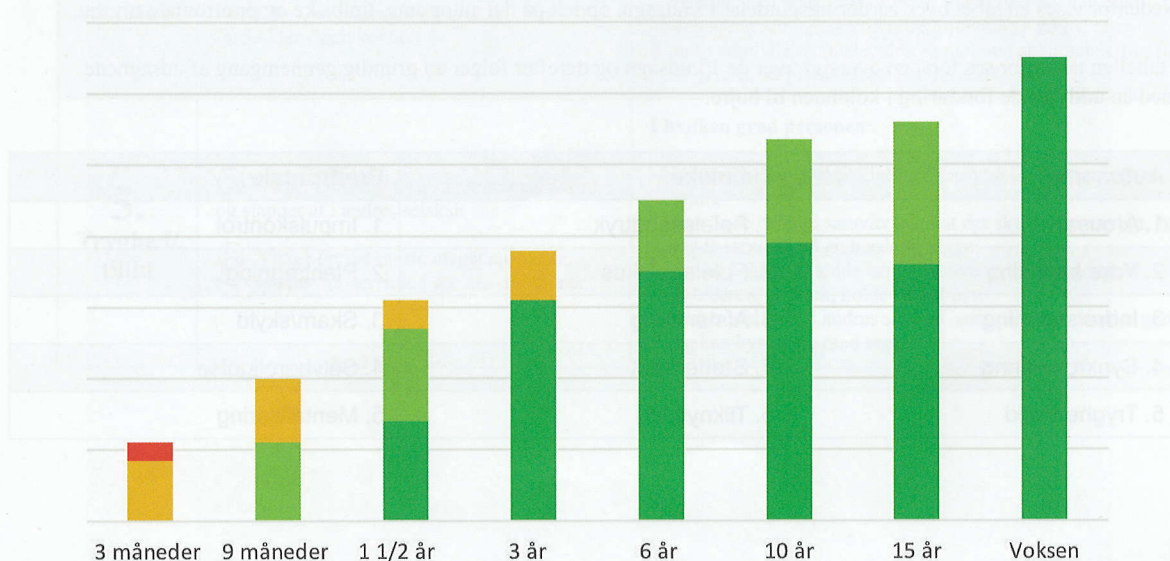
Som nævnt ovenfor bygger de 15 udsagn på en empirisk viden og teoretisk forståelse af hvilke følelsesmæssige kompetencer, der gennemsnitligt udvikles i bestemte tidsrum i barnets liv i en nordeuropæisk kultur. Der er derfor på denne baggrund udarbejdet såkaldte normalgrafer ud fra en forestilling om, hvordan den følelsesmæssige udviklingsprofil vil se ud hos en gennemsnitlig person på følgende alderstrin:

- 3 måneder
- 9 måneder
- 1 ½ år
- 3 år
- 6 år
- 10 år
- 15 år
- Voksen

Nedenfor ses et diagram over profiler for de forskellige aldersgrupper i forhold til følelsesmæssige kompetencer på de tre niveauer, autonom, limbisk og præfrontal, og i forhold til totalscore. Totalscoren er illustreret ved, at scores for de tre niveauer er lagt sammen. Det følelsesmæssige kompetenceniveau ses på den lodrette akse sammen med balancen mellem de tre niveauer. Den følelsesmæssige funktion/ kompetence vurderes at være velreguleret, når de tre niveauer enten er balancerede, eller svagt faldende, altså når højeste score befinder sig på det autonome niveau, næsthøjeste på det limbiske niveau og endelig laveste score på det præfrontale niveau. Det balancerede niveau kan enten være lavt eller højt. Profilerne i diagrammet er udregnet ud fra et gennemsnitligt niveau på det pågældende aldersniveau.

KRONOLOGISK FØLELSESMÆSSIG MODENHED

3.4 Anvendelse af scores

I scoringsskemaet er der en række positive og negative udsagn, som vurderes på et termometer. Undersøgerens opgave er, helst med hjælp fra kolleger, at score personens aktuelle funktionsniveau ud fra vurderingsguidens 15 udsagn. Forudsætningen for at foretage analysen er, at man kender personen godt nok til ud fra egne erfaringer at kunne besvare de 15 udsagn. Vurderingen af scoren beror på et skøn ud fra et indgående kendskab til personen. Det er som nævnt en fordel at have så mange kvalificerede informanter som muligt. Hvis man ikke kan besvare et eller flere af udsagnene, eller der er begrundet tvivl om personens kompetence, bør man drøfte svaret med en kollega, som ligeledes kender personen godt.

Som beskrevet i afsnit 1.2 kan man vurdere og score enten ud fra personens emotionelle kompetence eller emotionelle funktion. Emotionel kompetence vurderes og scores ud fra personens gennemsnitlige funktionsniveau under de nuværende betingelser. Dette skal forstås som personens generelle evne til regulering igennem de seneste to til fire måneder. Vurderingen foretages ud fra observationer af funktionsniveauet i mange forskellige situationer i perioden, også situationer der er præget af en usædvanlig grad af stress eller støtte. Ved denne type vurdering scores analysen ud fra personens gennemsnitlige niveau. Det er ud fra dette gennemsnitlige niveau muligt at foretage en effektmåling ved at gentage analysen efter en given tidsperiode.

Emotionel funktion vurderes og scores ud fra personens evne til følelsesmæssig regulering i bestemte typer af situationer. Vurderingen kan give klarhed over udsving i denne evne, som kan være forskellig fra øjeblik til øjeblik. Denne type vurdering foretages ud fra observationer af personens normale funktionsniveau, når det hverken er støttet eller presset, sammenholdt med en observation af situationer, hvor personen enten er særligt presset eller særligt støttet.

I analyseprogrammet er det således muligt at sammenholde to neuroaffektive analyser med hinanden.

3.5 Administrationstid

Administrationstiden er afhængig af hvor mange informanter, der inddrages, og hvor godt man kender personen. Jo mere tid der anvendes til at indgå i en proces omkring hvert udsagn, jo større præcision. Administrationstiden er ligeledes afhængig af, hvad formålet er med analysen. Det vil fx tage længere tid at anvende NAA til at score en persons gennemsnit over de sidste fire måneder, end at foretage en analyse over funktionsniveauet under normale forhold, sammenholdt med forhold ved enten pres eller støtte. Således kan en analyse tage fra ca. 15 minutter til 1-2 timer.

4. Oversigt og uddybning af udsagn

Nedenfor vises en tabel over vurderingsguidens 15 udsagn, opdelt på det autonome, limbiske og præfrontale niveau.

I tabellen nedenfor ses først en oversigt over de 15 udsagn og derefter følger en grundig gennemgang af udsagnene med en uddybende forklaring i kolonnen til højre.

Autonome	Limbiske	Præfrontale
1. Arousal	1. Følelsesudtryk	1. Impulskontrol
2. Ydre sansning	2. Følelsesfokus	2. Planlægning
3. Indre sansning	3. Afstemning	3. Skam/skyld
4. Synkronisering	4. Støtte/trøst	4. Selvberoligelse
5. Tryghed/tillid	5. Tilknytning	5. Mentalisering

Kronologisk rækkefølge af vurderingsguidens 15 udsagn

0-3 måneders læring
spædbarn niveau

Det autonome niveau		
<p>1. Arousal</p>	<p>😊 Arousal øges og mindskes hensigtsmæssigt ud fra konteksten</p> <p>☹️ Arousal er konstant højt, lavt eller ustabil svingende</p>	<p>I hvilken grad personen:</p> <ul style="list-style-type: none"> - har et arousalniveau, der spontant veksler op og ned på en måde, der passer til konteksten - kan foretage hurtige temposkift, fx fra hurtige til langsomme aktiviteter og omvendt - falder hurtigt til ro igen, efter at have været glad eller oppe at køre og omvendt - har en stabil døgnrytme, bliver søvrig ved fast sovetid - ikke virker træt og uoplagt eller overkørt meget af tiden - bliver sulten på nogenlunde de samme tidspunkter hver dag
<p>2. Ydre sansning</p>	<p>😊 Viser naturligt behag eller ubehag ved ydre stimuli</p> <p>☹️ Reagerer stort set ikke, eller overreagerer på behagelige og ubehagelige ydre stimuli</p>	<p>I hvilken grad personen kan:</p> <ul style="list-style-type: none"> - søge hen mod behagelige stimuli, fx: når noget lugter godt, ser rart eller spændende ud, lyder godt og er stimulerende og/eller taktilt behageligt - søge væk fra ubehagelige stimuli, fx ubehagelig lugt, lyde og visuelle indtryk, der forekommer farlige, fx slag og ufølsom berøring
<p>3. Indre sansning</p>	<p>😊 Reagerer både på kropslige signaler som fx smerte, varme/kulde, sult/mæthed samt subtile skift i fx åndedræt og spændingstilstande, der signalerer behag/ubehag</p> <p>☹️ Overreagerer eller reagerer ikke på kropslige signaler som fx smerte, kulde/varme, sult/mæthed samt skift i åndedræt og hjerterytme</p>	<p>I hvilken grad personen kan:</p> <ul style="list-style-type: none"> - reagere relevant, når han/hun fryser/sveder ved at fx at tage tøj på, når det er koldt eller af, når det er varmt - reagere relevant på smerte, kan mærke smerte og ikke overreagerer i forhold til smertepåvirkningen - rette opmærksomheden spontant imod skift i vitalitetsaffekter og kropssansninger som fx hjertebanken, hovedpine, 'sommerfugle i maven', 'klump i halsen' osv.
<p>4. Synkronisering</p>	<p>😊 Har en normal og uanstrengt rytme i tale og øjenkontakt, og kan nemt holde en fælles synkroniseret rytme i udvekslinger</p> <p>☹️ Kan oftest ikke fastholde opmærksomhedsfokus, engagement og kontakt eller fastholder rigtigt kontakt</p>	<p>I hvilken grad personen:</p> <ul style="list-style-type: none"> - er opmærksom på den andens ansigt og ansigtsudtryk ved almindelig kommunikation med andre, fx ved at nikke og ryste på hovedet i en rytme, som er koordineret med den person, som vedkommende har kommunikationen med - engagerer sig og viser intuitiv turtagning i verbal eller nonverbal dialog med andre, så parterne spontant skiftes til at give et udspil og afvente en respons
<p>5. Tryghed/tillid</p>	<p>😊 Virker naturligt tryk sammen med andre og slapper af i andres selskab</p> <p>☹️ Virker for det meste meget anspændt, nervøs eller fraværende i sociale situationer</p>	<p>I hvilken grad personen:</p> <ul style="list-style-type: none"> - kan fastholde et trygt, livfuldt, fordybet engagement med andre - kan finde behag i samvær uden at der sker noget særligt, fx sidde sammen på en bænk og kigge - finder behag i at sidde tæt ved andre og fx få et klap på skulderen, et kram, holde i hånd osv. - virker afslappet i andres selskab, som personen kender godt, og kan hygge sig med andre

lys, lyd, berøring

Det limbiske niveau

1. Følelses- udtryk	<p>😊 Kan vise autentiske følelser af glæde, tristhed og vrede og berøres følelsesmæssigt, når andre viser følelser</p> <p>☹️ Følelser er enten fraværende eller overeksponerede, lægger ikke mærke til andres følelser eller berøres ikke af dem</p>	<p>I hvilken grad personen:</p> <ul style="list-style-type: none"> - genkender glædesfølelser, tristhed og irritation/vrede i andres ansigtsudtryk - viser ægte ansigtsudtryk af glæde, tristhed/ frustration / irritation /vrede - Berøres følelsesmæssigt af andres følelser - kan smitte andre med sin glæde - kan smitte andre med sin tristhed - kan smitte andre med sin frustration/vrede
2. Følelses- fokus	<p>😊 God balance mellem fokus på egne og andres behov og følelser, og på at skabe en følelse af fællesskab</p> <p>☹️ Er oftest helt opslugt af egne eller andres behov eller fokuserer hverken på sig selv eller andre</p>	<p>I hvilken grad personen:</p> <ul style="list-style-type: none"> - kan være optaget af at få egne behov tilfredsstillet ved at glæde sig over at vinde eller tage det største og bedste selv - synes, at andre skal være glade og kan hjælpe andre forud for at få egne behov tilfredsstillet, fx tilbyde sin hjælp, tilbyde det største og mest attraktive til andre osv. - gerne vil 'dele sol vind lige' og sikrer sig, at alle får en fællesskabsoplevelse ud af samspillet, uden at det er på bekostning af andre - er glad og tilfreds, med blik for, at andre også skal have det sjovt og kan have brug for en hjælpende hånd
3. Afstem- ning	<p>😊 Kan afstemme sig følelsesmæssigt (svinge sammen med andre), opleve fejlfafstemning og genafstemme sig</p> <p>☹️ Kan stort set ikke afstemme sig med andre, eller kan ikke tåle fejlfafstemning og genafstemme sig, eller afstemmer sig meget rigtigt</p>	<p>I hvilken grad personen:</p> <ul style="list-style-type: none"> - bliver trist af at være sammen med andre, der er triste, og kan dele tristheden i samspil - bliver indigneret, frustreret, vred og/eller irriteret af at være sammen med andre, som personen finder irriterende - kan indleve sig i andre, der har oplevet noget uretfærdigt, ved at dele utilfredsheden gennem ansigtsudtryk af indignation, frustration og/eller vrede - søger at finde sammen med andre igen eller blive gode venner igen - søger genafstemning, hvis gensidigheden kommer ud af balance
4. Støtte/ trøst	<p>😊 Kan søge hjælp ved usikkerhed og svære følelser og beroliges af kontakten</p> <p>☹️ Lukker sig oftest inde i sig selv eller bliver afhængig, "klæbende"</p>	<p>I hvilken grad personen:</p> <ul style="list-style-type: none"> - har tilstrækkelig tryghed til at søge hen til andre for at få kontakt ved usikkerhed og svære følelser - søger vedholdende engageret kontakt ved disse følelser, og bidrager til kontaktudviklingen - appellerer efter støtte i usikre eller svære situationer - reagerer naturligt, når nogen, som personen kan lide, siger farvel og skal gå - reagerer naturligt i genforeningen, når personen mødes med denne person igen
5. Til- knytning	<p>😊 Forventer, at samspil kan være glædesfyldte og givende, og at vanskeligheder kan løses ved fælles hjælp</p> <p>☹️ Har rigide, ensidige eller tvetydige forventninger til relationer</p>	<p>I hvilken grad personen:</p> <ul style="list-style-type: none"> - gerne vil være sammen med andre og indgå i samspil med dem - på en naturlig måde kan indgå i sociale fællesskaber og etablere venskaber - i forbindelse med uoverensstemmelse med andre (fx uretfærdighed, udelukkelse, irettesættelser) er optaget af at få medfølelse fra andre og beroliges af den medfølelse kontakt. - i forbindelse med uoverensstemmelse med andre (fx uretfærdighed, udelukkelse, irettesættelser osv) er optaget af andres andel i det, der er sket og kan slippe det igen uden at bære nag eller være bekymret over andres adfærd eller væremåde

Glæde
Vrede
Tristhed
Kan man se følelserne?

Det præfrontale niveau

1. Impuls- kontrol	<p>😊 Kan bruge sin vilje, både til at udføre pligter og til at hæmme uhensigtsmæssige impulser</p> <p>☹ Kan stort set ikke styre impulser, eller styrer sig for meget</p>	<p>I hvilken grad personen kan:</p> <ul style="list-style-type: none"> - gennemføre aktiviteter med regler, fx spil eller lign., eller gennemføre pligt opgaver uden at blive afledt eller afbryde aktiviteten på grund af manglende følelsesmæssig regulering - bremse lystimpulser, for ikke at blive afledt og dermed fast holde sig selv i en opgaveløsning eller et samspil med andre - forstå, acceptere og følge regler i opgaver og aktiviteter, uden at gå i affekt, indgå i diskussion eller blive oppositionel - fastholde koncentrationen i opgaver, som er kedelige, svære og/eller kravsættende, og som evt. ikke umiddelbart kan løses uden koncentration og arbejdsomhed
2. Plan- lægning	<p>😊 Kan lægge strategier, planlægge og fastholde beslutninger uden at blive afledt</p> <p>☹ Kan stort set ikke lægge og fastholde planer eller planlægger rigtigt og uafbrudt</p>	<p>I hvilken grad personen er:</p> <ul style="list-style-type: none"> - selvhjulpen i at kunne planlægge, fastholde og gennemføre aktiviteter og opgaver på egen hånd
3. Skam/ skyld	<p>😊 Kan føle skam, flovhed og skyld og kan slippe det igen</p> <p>☹ Føler stort set ikke skam og/eller skyld; eller lider af overdreven skam, skyld eller selvfordømmelse</p> <p><i>evt. Blide der gør ned / kigger ned</i></p>	<p>I hvilken grad personen:</p> <ul style="list-style-type: none"> - reagerer med skamfuldhed eller flovhed gennem kropssprog og mimik (nonverbalt) som viser, at personen reagerer, når han/hun får en irettesættelse - påvirkes med en skam- eller flovhedsreaktion, når personen bliver gjort opmærksom på ikke at kunne klare en opgave og får medfølelse for, at det gik, som det gik - kan genkende skam/flovhed i andres ansigtsudtryk og kropssprog og påvirkes relevant - selv kan komme ud af skam, flovhed og skyld ved at give sig selv omsorg, reflektere eller ved at "gøre noget godt for sig selv"
4. Selvbe- roligere	<p>😊 Kan trøste og berolige sig selv i situationer, hvor der opstår svære følelser</p> <p>☹ Kan stort set ikke trøste og berolige sig selv</p>	<p>I hvilken grad personen kan:</p> <ul style="list-style-type: none"> - regulere uhensigtsmæssige affekter og impulser ved egen hjælp, når noget ikke går som planlagt, noget eller nogen driller, ved et pludseligt forbud eller når der stilles krav - trøste eller berolige sig selv, fx gennem udsagn som: "Han/hun var nok træt eller opkørt i dag, det går nok over", "i morgen bliver alt nok anderledes", "tiden læger alle sår", "han/hun bliver nok god igen lige om lidt" osv.
5. Menta- lisering	<p>😊 Kan forstå og indleve sig i egne og andres følelser, hvilket ændrer ens følelser og tanker om sig selv og andre</p> <p>☹ Kan ikke forstå og indleve sig i egne og andres følelser. Oversvømmes enten af impulser og følelser eller fastlåses i rigide forestillinger og tankemønstre</p>	<p>I hvilken grad personen kan:</p> <ul style="list-style-type: none"> - føle og forstå noget fra en andens perspektiv - relatere andres følelser til sig selv - sætte sig i en anden persons sted - beskrive andres følelser og årsagen til disse - udspille sociale relationer igennem rolleleg og tanker - tilgive andre, når der fx bliver undskyldt - beskrive sig selv ud fra andres perspektiv - sætte sig i en andens sted gennem eksempler og reflektere over den andens reaktioner og motiver til handling - mærke følelser af glæde, vrede og tristhed og give en forklaring på, hvorfor det føles sådan, samtidig med, at der er en sammenhæng mellem følelsen og fortællingen - indleve sig i såvel egne som venners/familiemedlemmers følelser, se situationen fra flere sider og reflektere ud fra denne flerperspektivering - ændre holdning overfor andre eller en hændelse, der kan medføre, at personen gennem denne indsigt indser, at han/hun har handlet eller sagt noget forkert, der evt. kræver en undskyldning - veksle mellem det generelle og specifikke, både i forhold til sig selv og andre og veksle mellem perspektiverne. Fx "Mange børn er meget ked af det, når deres forældre bliver skilt. Jeg ville ønske, at både min vens forældre, men også andre forældre, ville kunne forstå det, så de ikke gør deres børn så ked af det" - se sig selv gennem andres øjne. Fx "Jeg er ikke sikker på, at min ven helt synes, at jeg forstår ham/hende, fordi jeg ikke er ligeså ked af det som ham/hende. Jeg tror, at han/hun tænker om mig, at jeg er ligeglad, - men det er jeg jo ikke"

5. Beskrivelse af skala og scores

Hvert udsagn i NAA scores på en Likert-skala, dvs. en skala med graderet vurdering af tilstedeværelsen af en given adfærd, kompetence eller funktion. Igennem skalaen vurderes en færdigheds kvantitet og kvalitet, altså hvor tydelig og hvor ofte opstår færdigheden. Følelsesmæssig udvikling i NAA er et spørgsmål om, hvad der skal til, for at ydre regulering bliver til en selvreguleringskapacitet. Fx er det forventeligt, at en 4-årig har behov for mere ydre støtte end en 11-årig. Det drejer sig om at vurdere, hvordan personen bedst kan mødes inden for nærmeste følelsesmæssige udviklingszone.

Skalaen er delt op i tre zoner; rød (fra 1-3), gul (fra 4-6) og grøn (fra 7-9). Følelsesmæssige kompetencer og/eller funktioner scores ved at plote det relevante sted på skalaen.

FØLELSESMÆSSIGE KOMPETENCER, MESTRING OG RESSOURCER

NÆRMESTE FØLELSESMÆSSIGE UDVIKLINGSZONE

UDENFOR FØLELSESMÆSSIG MESTRING

5.1 Beskrivelse af farveskala og scores

KOMPETENCEN STORT SET UUDVIKLET ELLER FRAVÆRENDE - <i>Selv med støtte kan den ikke</i>	
1.	Kompetencen fraværende
2.	Kompetencen viser sig i så små glimt, at der er usikkerhed om dens eksistens eller forekomst
3.	Kompetencen viser sig som en tendens, men udfolder sig ikke helt, eller kun sporadisk og tilfældigt under optimal tryk og støtte
UDFOLDER KOMPETENCEN MED STØTTE ELLER VISER DEN TIL TIDER/I NOGEN GRAD	
4.	Kompetencen viser sig kun, når situationen er optimalt tryk og med megen støtte
5.	Kompetencen viser sig ved støtte og tryk, men forsvinder, når tryk/støtten forsvinder
6.	Kompetencen udfolder sig ved tryk og kun lidt støtte
KOMPETENCEN UDVIKLET OG RESSOURCEFYLDT	
7.	Solid kompetence, men ved megen utryk kan kompetencen nedsættes
8.	Solid kompetence, og kun ved megen kaos eller stress formindskes den midlertidigt
9.	Solid kompetence, som aldrig forstyrres

5.2 For meget, ubalanceret, for lidt

Når scores i forhold til det pågældende udsagn er placeret i rød eller gul zone (men ikke i grøn), er det hensigtsmæssigt at tage stilling til, om funktionen viser sig for lidt, for meget eller er ubalanceret. Dette er særlig relevant, når der skal udarbejdes en 'skræddersyet' interventionsplan.

For lidt (L):

Scores når funktionen eller kompetencen ikke viser sig eller viser sig for lidt

For meget (H):

Scores når funktionen eller kompetencen viser sig i overdreven grad

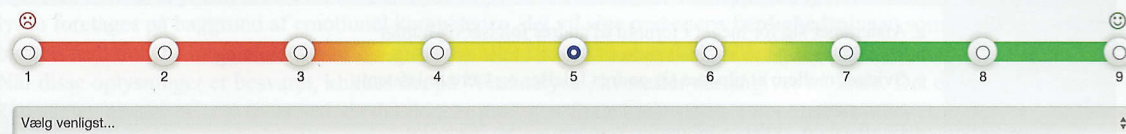
Ubalanceret (U):

Scores når funktionen eller kompetencen svinger mellem for meget og for lidt, dvs. når personen fx det ene øjeblik viser en overdreven funktion og det næste øjeblik en nedsat funktion

I tabellen nedenfor gennemgås for hvert udsagn, hvad der menes med hhv. (a) for meget, (b) for lidt og (c) ubalanceret.

For meget (H), for lidt (L) og for ubalanceret (U) registreres ved hvert spørgsmål gennem et pop-up vindue, der viser sig under termometret, hvor man sætter et flueben ved det korrekte svar.

Hvis man vælger denne mulighed fra, vil der ikke i analysen udarbejdes en interventionsplan. Af hensyn til forskning skal for meget, for lidt og ubalanceret noteres både i rød og gul zone, selvom data i analysen kun medtager H, L og U i gul zone.

I tabellen nedenfor gennemgås for hvert udsagn, hvad der menes med hhv. (a) for meget, (b) for lidt og (c) ubalanceret.

Udsagn nr.	
Aut 1.	a. For høj arousal b. For lav arousal c. Arousal svinger mellem ureguleret op og ned uden at være tilpasset konteksten
Aut 2.	a. Søger overdrevent hen til lystfyldte impulser og/eller er oversart over for ydre stimuli b. Underreagerer overfor lystfyldte impulser og ubehagstegn c. Reagerer i det ene øjeblik overdrevent, og det næste øjeblik reageres der for lidt på ydre stimuli
Aut 3.	a. Reagerer overdrevent på indre sansefornemmelser og kropsreaktioner b. Sanser ikke sig selv og mærker ikke indre sansefornemmelser c. Svinger mellem enten at mærke sig selv for meget eller for lidt
Aut 4.	a. Jagter andres øjne og ansigtsudtryk overdrevent og utilpasset ud fra kontekst b. Kan ikke fastholde eller er uinteressert i at synkronisere sig med andre c. Svinger ubalanceret mellem at fastholde kontakten rigdt og være uinteressert i kontakt
Aut 5.	a. Virker unaturlig og ukritisk tryk uden fx at se nye kontakter an b. Virker anspændt, nervøs eller fraværende i sociale situationer c. Virker både anspændt, fraværende og ukritisk, eller svinger mellem overdreven tryghed og utryghed
Lim 1.	a. Viser overdrevne uautentiske ansigtsudtryk og/eller bliver følelsesmæssigt overvældet af andres følelser b. Er mimikfattig og udtryksløs og/eller uberørt af andres følelser c. Svinger mellem at være uautentisk og udtryksløs og/eller overvældet og uberørt af andres følelser
Lim 2.	a. Er oftest opslugt af egne behov b. Er oftest opslugt af andres behov c. Svinger mellem at være optaget af egne og andres behov eller virker ligeglad med sig selv og andre
Lim 3.	a. Afstemmer sig for meget i forhold til andres følelser og humør b. Kan ikke afstemme sig med andres følelser, bliver evt. hængende i fejlfafstemning c. Svinger mellem at tilpasse sig andres følelser og være fejlfafstemt
Lim 4.	a. Er afhængig, "klæbende" og forekommer indlært hjælpeløs b. Lukker sig inde i sig selv c. Skifter imellem at lukke sig ind i sig selv og være afhængig, "klæbende"
Lim 5.	a. Ønsker i for høj grad, at alt skal holdes konfliktfrit på bekostning af selvstændighed b. Indgår i modsætningsforhold og konflikter med andre for at bevare selvstændighed c. Svinger ambivalent mellem selvstændighedssøgen og kontaktfastholdelse
Præ 1.	a. Hæmmer i for høj grad impulser og styrer rigdt gennem viljestyring b. Kan ikke hæmme impulser og gennemføre pligtgaver c. Skifter imellem overstyring og kontroltab
Præ 2.	a. Planlægger rigdt og uafbrudt b. Kan stort set ikke lægge og fastholde planer og afledes uafbrudt c. Forsøger at fastholde planer rigdt, men har svært ved at gennemføre dem
Præ 3.	a. Lider af overdreven skam, flovhed og/eller skyldfølelse b. Oplever ikke skam, flovhed eller skyld, når det er relevant c. Lider i nogle situationer af overdreven skam/skyldfølelse og andre gange indifferent
Præ 4.	a. Er i overdreven grad selvberoligende uden at tage ansvar for egen andel b. Kan ikke trøste og berolige sig selv c. Svinger mellem uhensigtsmæssig selvberoligelse på bekostning af andre og manglende selvberoligelse
Præ 5.	a. Hypermentaliserer ved at have rigide forventninger til sig selv og andre b. Mentaliserer ikke og gør sig ingen overvejelser om sig selv og andre c. Svinger mellem at have for rigide forventninger til sig selv og andre og ikke gøre sig overvejelser om egne og andres følelser

6. Statistiske oplysninger

Når alle scores er indtastet og inden analysen vises, bliver man bedt om at indtaste information om barn/person. Disse oplysninger gør det muligt at indsamle anonymiseret information, som senere kan statistisk bearbejdes og som gør det muligt med tiden at udvikle en standardisering. Derudover lettes forskningsprojekter, hvor den NAA anvendes som vurderingsmetode. I august 2021 opstartes fx et større forskningsprojekt i samarbejde med Ålborg Universitet og Livsværk for at udføre pålideligheds- og gyldighedsstudier i NAA. I næste version af herværende manual vil de statistiske resultater af dette forskningsprojekt blive beskrevet.

Oplysningerne der skal indtastes er:

- Køn
- Alder
- National identitet
- Henvist
- Arbejdssted
- Færdighed

Ved køn skal man besvare om analysen drejer sig enten om en pige/kvinde eller dreng/mand. Hvis man foretager analysen på en person, der har skiftet køn eller har en anden kønsidentitet end sit biologiske køn, besvares dette ud fra kønsidentiteten. Omkring alder indtastes personens alder, hvis denne ikke kendes, angiver man alderen ud fra et skøn. National identitet betyder, at man tager udgangspunkt i personens oplevelse af national tilhørsforhold og ikke deres statsborgerskab. Hvis fx et barn er født af en dansk mor og iransk far og barnet har iransk pas vil man tage udgangspunkt i, om barnet identificerer sig med at være dansk eller iransk og er præget af en hhv. dansk eller iransk kultur. Ved henvist drejer det sig om personen er henvist til en given instans eller person for at få hjælp eller støtte. Det kan fx være ressourcepædagog, støtteperson, PPR, psykiatri, særligt tilbud, familiebehandling, psykolog osv. Såfremt personen på eget initiativ fx har opsøgt en psykoterapeut/psykolog, er personen ikke henvist. 'Dit arbejdssted' drejer sig om, i hvilket regi den neuroaffektive analyse af personen foretages. Ved 'type analyse' skal man besvare, om analysen foretages på baggrund af emotionel kompetence, det vil sige personens færdighedsniveau som et gennemsnit af barnets funktioner i løbet af de sidste 2-4 måneder eller om det er et øjebliksbillede af den emotionelle funktion. Når disse oplysninger er besvaret, klikkes der på 'Vis analyse', hvorefter der angives en kode. Det er vigtigt at denne kode enten printes eller skrives ned, da det ikke er muligt at finde koden igen, efter analysesiden er lukket.

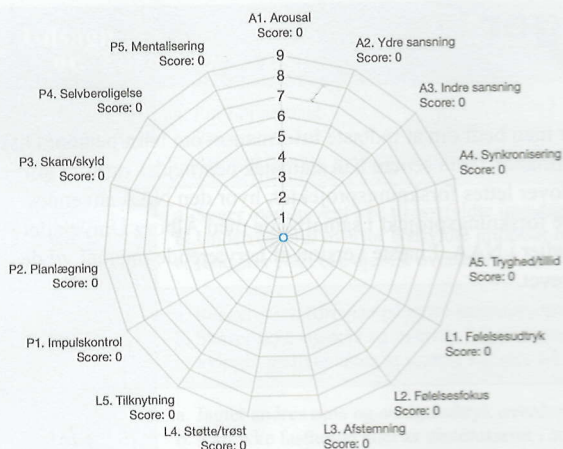
7. Analyse af resultat

Ligesom med alle andre vurderingsmetoder, er det vigtigt at forholde sig kritisk til analyseresultatet, inden det anvendes i online analyseversionen. Din vurdering skal matche dit umiddelbare indtryk af personen. Hvis du er i tvivl, så benyt online træningsversionen først. Der skal gerne være overensstemmelse mellem analyseresultatet og det umiddelbare indtryk af personen. Derfor skal det overvejes, om der er forhold, som er med til at forklare et andet analyseresultat, end det forventede. Med andre ord bør du altid overveje konteksten for din vurdering og ikke blot tage dit resultat for pålydende. Dette skyldes ikke mindst, at følelsesmæssige færdigheder ikke er statiske eller stabile, men er foranderlige og påvirkelige af det interpersonelle miljø og den specifikke kontekst og hverdagsstress, som personen indgår i.

Man kan ikke vide præcis, hvordan tidligere oplevelser har influeret på de aktuelle færdigheder, da denne kausalitet ikke findes. NAA kan således kun støtte den specifikke individuelle vurdering og den betydning, et eventuelt interventionsforløb muligvis kan have for personlighedsudviklingen.

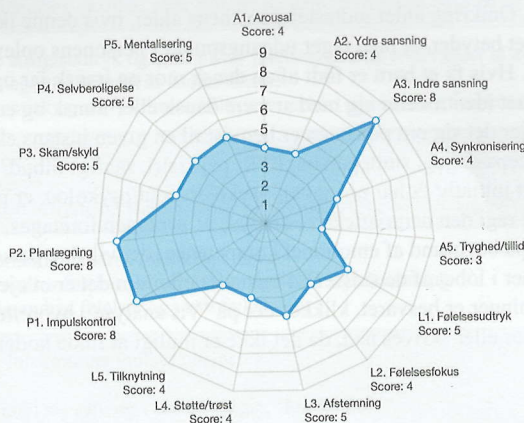
Som tidligere nævnt er der i NAA et særligt fokus på alle scores, der placerer sig i den gule zone, idet de er et udtryk for personens nærmeste følelsesmæssige udviklingszone og de vigtige udviklende interventioner. For at få bedre overblik over de områder, hvor interventionen skal tage sit udgangspunkt, viser analyseresultatet i NAA flere diagrammer med forskellige perspektiver. Det første er et spidergraf med en oversigt over fordelingen af vurderingsguidens 15 udsagn i scorene. Herefter ses et lagkagediagram, som viser fordelingen af scores inden for hvert af de tre organiseringsniveauer.

7.1 Spidergraf

Spidergrafen giver et samlet visuelt overblik over de 15 udsagn og scores. Hvis man forestiller sig, at diagrammet er en urskive, svarer kl. 12-3 til de fem autonome udsagn, og kl. 4-7 til de fem limbiske udsagn, og kl. 8-11 til de fem præfrontale udsagn. Tallene 0-9 fra midten til periferien af diagrammet svarer til de ni mulige scores i skalaen.

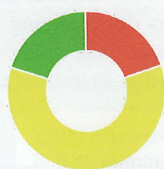
Eksempel på en spidergraf for en mandlig krigsveteran på 22 år:

7.2 Sammentælling af scores og lagkagediagram over sårbarheder og ressourcer på de neuroaffektive niveauer

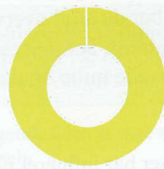
I oversigten under hver lagkage ses først den samlede pointsum for den samme unge krigsveteran, og derefter fordelingen af antallet af røde, gule og grønne scores på det pågældende niveau. Dette giver et visuelt billede af, hvor mange scores, der er placeret i de tre forskellige farvezoner.

Sammentælling af scores

AUTONOM
Point i alt: 23

Udenfor mestringszone: 1
Nærmeste udviklingszone: 3
Kompetencer: 1

LIMBISK
Point i alt: 22

Udenfor mestringszone: 0
Nærmeste udviklingszone: 5
Kompetencer: 0

PRÆFONTAL
Point i alt: 31

Udenfor mestringszone: 0
Nærmeste udviklingszone: 3
Kompetencer: 2

I lagkagediagrammet viser hvert organiseringniveau fordelingen mellem røde, gule og grønne scores, og der kigges på, hvordan de specifikke udsagn fordeler sig. Det mest interessante i lagkagediagrammet er en undersøgelse af, hvilke af de 15 udsagn, der befinder sig i gul zone, da dette er kendetegnet ved den nærmeste udviklingszone. Der skal dog også tages hensyn til hvilke udsagn, der befinder sig indenfor hhv. rød og grøn zone, da det fortæller noget om, hvor personen har sine specifikke sårbarheder og ressourcer.

7.3 Tilrettelæggelse af intervention ud fra fordelingen af rød, gul og grøn zone

Gul zone (scores fra 4 til 6) gør det muligt at tilrettelægge interventionen specifikt i forhold til udvikling af netop denne persons specifikke følelsesmæssige funktioner og kompetencer. Ved at sammenligne lagkagediagrammet med spidergrafen kan man få overblik over variansen i scorepoint mellem de forskellige udsagn. Dette vil give et overblik over, om fx totalscoren og hvert af de tre organiseringsniveauer består af stort set ens scorepoint, eller om der er en ujævn fordeling af scorepoint mellem de forskellige udsagn, selvom det overordnede resultat er det samme.

Specifikke udsagn med scores i gul zone (udviklingszonen)

Udsagn i gul zone indikerer områder, hvor personen generelt har behov for støtte og stimulering for at udvikle sig følelsesmæssigt. De gule scores viser de udfordringer, der er klar til at blive arbejdet med. Personen har visse vanskeligheder med kompetencen, men kan med nogen støtte godt udfolde den. Hvis der er flere niveauer, hvor scores placerer sig i gul zone, kan man med fordel have særligt fokus på det laveste organiseringsniveau, der befinder sig i gul zone. Dette ud fra en udviklingsforståelse, der tager udgangspunkt i, at neural udvikling bedst kan støttes sekventielt nede fra og op.

Specifikke udsagn med scores i grøn zone (ressourcer)

Udsagn i grøn zone indikerer områder, hvor personen har mestringskompetencer og gode ressourcer. Kompetencen er således afbalanceret, velreguleret og som den skal være. Disse funktioner eller kompetencer er så udviklede, at personen kan udfolde dem uden støtte, og personen er på disse områder selvregulerende. Det er vigtigt at have tillid til disse kompetencer og sikre sig, at de kan udfolde sig i samspil med andre.

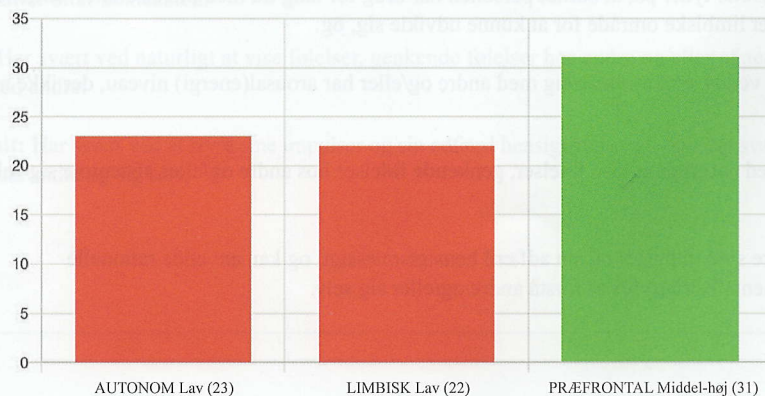
Specifikke udsagn med scores i rød zone (udenfor udviklingszonen)

Udsagn i rød zone indikerer områder, hvor kompetencen er problemfyldt, og hvor personen har behov for kompenserende og massiv støtte. Disse funktioner eller kompetencer er på baggrund af vurderingen endnu så uudviklede, at de ligger uden for personens udviklingszone. De vil sandsynligvis bedst kunne udvikle sig, når funktioner og kompetencer i gul zone er mere udviklede. Det er her nødvendigt at undlade at presse personen til at indgå i interaktioner, som kræver færdigheder, der ikke er til stede. Specifikke udsagn med scores i rød zone bør give overvejelser, om personen har behov for kompenserende og massiv støtte til netop disse færdigheder. Man skal således ikke forvente, at personen endnu kan udfolde disse funktioner selv, men har behov for at blive støttet, indtil funktionen placerer sig i gul zone.

Når der ingen gule scores er

Hvis vurderingen omkring modenhedsgrad viser, at funktionsniveauet på alle tre neuroaffektive niveauer befinder sig i rød zone, skal interventionen rettes mod det autonome niveau. Almindeligvis intervenseres der kun ud fra scores i gule zoner, men hvis der ingen gule zoner er, må man påbegynde interventionen med forsigtighed på det autonome niveau. Personen skal udvikle mindst tre gule eller grønne scores på dette niveau, før man kan have fokus på interventionen på næste niveau. Det kan være en fordel at fokusere på det eller de specifikke udsagn, der har højere scores indenfor den røde zone.

7.4 Modenhedsgrad og balance/ubalance mellem niveauerne

I søjlerne ovenfor vises modenhedsgrad for krigsveteranen på de tre mentale organiseringsniveauer: autonom, limbisk og præfrontal, hvilket bestemmes ud fra pointsummen på det pågældende niveau.

Søjlerne er opdelt ud fra fire graduerede farvekategorier: hvor en samlet pointscore på et af de tre niveauer mellem **5-24** point indikerer en **lav modenhedsgrad** og præsenteres som en **rød søjle**, **25-29** point indikerer en **middel-lav modenhedsgrad** og præsenteres som en **orange søjle**, **30-34** point repræsenterer en **middel-høj modenhedsgrad** og repræsenteres som en **lysegrøn søjle** **35-45** point indikerer en **høj modenhedsgrad** og præsenteres som en **grøn søjle**

Scoren hos den unge krigsveteran er 23 point på det autonome niveau, 22 point på det limbiske niveau og 31 point på det præfrontale niveau. På det autonome og det limbiske niveau er scoren lav, men middel-høj på det præfrontale niveau. Denne fordeling giver for krigsveteranens vedkommende først for alvor mening, når vi ser på balance/ubalance mellem de tre niveauer. Men det, der er relevant allerede nu, er at se, om pointsummen skyldes en blanding af lave og høje scores på de forskellige udsagn, eller pointsummen skyldes ensartede scores i alle udsagn. Ved fortolkning af analysen og overvejelser om interventioner er det vigtigt at undersøge, om modenhedsgraden på hvert niveau er udtryk for en ensartet færdighedsgrad, eller om færdighederne har store udsving. Svingende færdigheder vil kræve større forsigtighed og præcision i interventionerne, mens interventioner til et niveau med ensartede færdigheder kan sigte på at påvirke mange funktioner samtidig.

Selvom der gives eksempler på gennemsnitlige funktions- og kompetenceniveauer på forskellige alderstrin, er disse ikke skabt på baggrund af en standardisering. Som tidligere nævnt tages der i NAA ikke stilling til, om personens funktions- eller kompetencegrad er typisk eller atypisk i forhold til aldersgruppen. Der tages udelukkende stilling til, om personen har behov for støtte og udvikling i forhold til bestemte følelsesmæssige funktioner og kompetencer. Senere udviklede områder kan være helt udenfor læringsmulighed pga. alder, men kan også være det ved manglende eller utilstrækkelig følelsesmæssig udvikling. Uanset årsag må interventioner søge at skærme personen på disse områder, indtil han/hun naturligt er læringsparat. I læringszonen skønnes ligeledes, om der er behov for massiv støtte, mindre støtte, eller om personen er selvregulerende, uanset om kompetence- og funktionsniveauet er alderssvarende.

Totalscoren i NAA kan ligeledes være fremkommet på grund af mange lave scores i forhold til visse udsagn og høje på andre udsagn, eller mere ensartede scores. Også her må man derfor se nærmere på eventuelle større udsving i de enkelte udsagns scores.

Balance eller ubalance mellem niveauerne

Udover modenhedsgrad skal man tage stilling til balance/ubalance mellem niveauerne.

En profil med nogenlunde samme scores på alle niveauer eller ved mindre pointforskelle med faldende point på højere niveauer betyder at modenhedsniveauet er balanceret. Store forskelle i modenhed ses, når **lave røde scores** (5-24 point) og **høje grønne scores** findes samtidig, hvilket er tegn på betydelig sårbarhed. Moderate forskelle ses i **middel-lave orange scores** (25-29) og **middel-høje lysegrønne scores** (30-34). Når denne profil ses, er det tegn på tendens til sårbarhed.

Når pointsummen er lav på det autonome, lav på det limbiske og høj på det præfrontale niveau er, det tegn på en høj grad af præfrontal kontrol, med en underliggende traumatisering og følelsesmæssig umodenhed eller nedlukning. Barnet/personen har ringe adgang til autonome og limbiske færdigheder, men udviser impuls kontrol og en grad af pseudomentalisering. Dette tyder på, at barnet/personen har brug for lang tid med præcise interventioner først til det autonome og senere det limbiske område for at kunne udvikle sig, og:

Autonomt: Har svært ved at synkronisere sig med andre og/eller har arousal(energi) niveau, der ikke naturligt skifter med konteksten.

Limbisk: Har svært ved naturligt at vise følelser, genkende følelser hos andre og/eller afstemme sig følelsesmæssigt med andre.

Præfrontalt: Kan styre sine impulser og sin adfærd hensigtsmæssigt, og kan anvende rationelle forklaringer (pseudomentalisering) for at forstå andre og/eller sig selv.

Hos krigsveteranen ser vi i det ovenstående, at de autonome og limbiske niveauer ligger højt i den røde zone, mens det præfrontale niveau ligger midt i den middelhøje lysegrønne zone. Det betyder, at ubalancen skal forstås som en tendens. Omkring modenhedsgraden kan vi se, at krigsveteranen er stresset, men i stand til at kontrollere sin tilstand gennem viljesbestemte strategier, og at han har selvreguleringskompetencer, men mangler en følelsesmæssig forståelse af sig selv og andre. Man kan herudfra forvente en hurtig progression på det autonome og det limbiske niveau, mens pseudomentaliseringen på det præfrontale niveau givetvis vil tage længere tids bearbejdning.

7.5 Fortolkning af balance/ubalance mellem niveauerne

I fortolkningen af resultaterne er det afgørende at være opmærksom på udsving mellem de tre forskellige mentale organiseringsniveauer. Derfor tages der i NAA stilling til balancer/ubalancer mellem det autonome, limbiske og præfrontale niveau i forhold til modenhedsgrad. Denne profil fremgår af af teksterne nedenfor, der i generelle vendinger beskriver balancen imellem de tre organiseringsniveauer med alle dens variationer. Store forskelle i modenhedsgrad på de tre niveauer er tegn på væsentlig sårbarhed, mens moderate forskelle tyder på en tendens til sårbarhed. For eksempel vil en totalscore, som er lav på alle tre niveauer, tyde på en god balance mellem niveauerne, men indikere en generelt lav grad af følelsesmæssig færdighed. Hvis den samlede score er høj, og der ikke er stor forskel mellem de tre niveauer, tyder det på balance og en generelt høj grad af følelsesmæssig færdighed. Hvis den samlede forskel mellem de tre niveauer er lille, tyder det altså på en god indbyrdes balance mellem niveauerne, med enten høj, moderat eller lav modenhedsgrad.

Her følger oversigten over de forskellige typer af balance og ubalance, som beskrives i analysen. Der kan være mange årsager til forskelle mellem niveauerne, og det er vigtigt at medtænke balance/ubalance, når interventionen planlægges.

1. **Når pointsummen er høj på alle tre niveauer**, er modenhedsgraden høj med en relativt god balance mellem niveauerne. Dette tyder på, at personen hurtigt kan udnytte mange forskellige slags interventioner, og:

Autonomt: Kan synkronisere sig med andre og har et arousal (energi) niveau, der naturligt skifter, så det passer til konteksten.

Limbisk: Viser naturligt glæde, tristhed og vrede, afstemmer sig følelsesmæssigt og kan både reagere på tab af kontakt og genafstemme den følelsesmæssige kontakt igen.

Præfrontalt: Kan styre sine impulser og sin adfærd hensigtsmæssigt, og kan indleve sig i og forstå andre og sig selv.

2. **Når pointsummen er lav på alle tre niveauer**, er modenhedsgraden overordnet lav, men med en relativt god balance mellem niveauerne, hvilket indikerer utilstrækkelig personlig/følelsesmæssig udvikling. Dette tyder på, at personen har brug for lang tid med præcise interventioner til det autonome område for at kunne udvikle sig, og:

Autonomt: Har svært ved at synkronisere sig med andre og/eller har et arousal (energi) niveau, der ikke naturligt skifter efter konteksten.

Limbisk: Har svært ved naturligt at vise følelser, genkende følelser hos andre og/eller afstemme sig følelsesmæssigt med andre.

Præfrontalt: Har svært ved at styre sine impulser og sin adfærd hensigtsmæssigt, og/eller svært ved at indleve sig i og forstå andre og sig selv.

- 3. Når pointsummen er høj på det autonome, lav på det limbiske og lav på det præfrontale niveau**, er det tegn på en utilstrækkeligt udviklet personlighed og lav følelsesmæssig kompetence, idet personen har et godt fundament i autonome kompetencer, men har udviklet få følelsesmæssige og mentale færdigheder. Dette tyder på, at personen har brug for lang tid med præcise interventioner til det limbiske område for at kunne udvikle sig, og:

Autonomt: Kan synkronisere sig med andre og har et arousal (energi) niveau, der naturligt skifter, så det passer til konteksten.

Limbisk: Har svært ved naturligt at vise følelser, genkende følelser hos andre og/eller afstemme sig følelsesmæssigt med andre.

Præfrontalt: Har svært ved at styre sine impulser og sin adfærd hensigtsmæssigt, og/eller svært ved at indleve sig i og forstå andre og sig selv.

- 4. Når pointsummen er høj på det autonome, lav på det limbiske og høj på det præfrontale niveau**, indikerer det, at personen har haft tilstrækkelige følelsesmæssige færdigheder til at udvikle behovsstyring, evne til planlægning og mentaliseringsevne, men at den følelsesmæssige del af personligheden derefter er blevet begrænset gennem præfrontal kontrol. Dette tyder på, at personen har brug for præcise interventioner til det limbiske område for at kunne udvikle sig, og:

Autonomt: Kan synkronisere sig med andre og har et arousal (energi) niveau, der naturligt skifter, så det passer til konteksten.

Limbisk: Har svært ved naturligt at vise følelser, genkende følelser hos andre og/eller afstemme sig følelsesmæssigt med andre.

Præfrontalt: Kan styre sine impulser og sin adfærd hensigtsmæssigt, og kan i nogen grad indleve sig i og forstå andre og/eller sig selv, men anvender pseudomentalisering.

- 5. Når pointsummen er høj på det autonome, høj på det limbiske og lav på det præfrontale niveau**, er det tegn på utilstrækkeligt udviklet personlighed, idet personen har et godt fundament i det autonome og det limbiske, men kun har udviklet få færdigheder i forhold til impuls kontrol og/eller mentaliseringsevne. Dette tyder på, at personen har brug for længere tid med præcise interventioner til det præfrontale område for at kunne udvikle sig, og:

Autonomt: Kan synkronisere sig med andre og har et arousal (energi) niveau, der naturligt skifter, så det passer til konteksten.

Limbisk: Viser naturligt glæde, tristhed og vrede, afstemmer sig følelsesmæssigt og kan både reagere på tab af kontakt og genafstemme den følelsesmæssige kontakt igen.

Præfrontalt: Har svært ved at styre sine impulser og sin adfærd hensigtsmæssigt, og/eller svært ved at indleve sig i og forstå andre og sig selv.

- 6. Når pointsummen er lav på det autonome, lav på det limbiske og høj på det præfrontale niveau**, er det tegn på en høj grad af præfrontal kontrol, med en underliggende traumatisering og følelsesmæssig umodenhed eller nedlukning. Personen har ringe adgang til autonome og limbiske færdigheder, men udviser impuls kontrol og en grad af pseudomentalisering. Dette tyder på, at personen har brug for lang tid med præcise interventioner, først til det autonome og senere det limbiske område for at kunne udvikle sig, og:

Autonomt: Har svært ved at synkronisere sig med andre og/eller har et arousal (energi) niveau, der ikke naturligt skifter efter konteksten.

Limbisk: Har svært ved naturligt at vise følelser, genkende følelser hos andre og/eller afstemme sig følelsesmæssigt med andre.

Præfrontalt: Kan styre sine impulser og sin adfærd hensigtsmæssigt, og kan anvende rationelle forklaringer (pseudomentalisering) for at forstå andre og/eller sig selv.

7. Når pointsummen er lav på det autonome, høj på det limbiske og høj på det præfrontale niveau, tyder det på, at personen har en udviklet, men traumatiseret personlighed, idet personen har ringe adgang til autonome færdigheder, men alligevel udviser evne til at afstemme sig følelsesmæssigt, har impuls kontrol og muligvis mentaliseringsevne. Dette tyder på, at personen har brug for god tid med præcise interventioner til det autonome område for at kunne udvikle sig, og:

Autonomt: Har svært ved at synkronisere sig med andre og/eller har et arousal (energi) niveau, der ikke naturligt skifter efter konteksten.

Limbsk: Viser naturligt glæde, tristhed og vrede, genkender følelserne hos andre, afstemmer sig følelsesmæssigt og kan både reagere på tab af kontakt og genafstemme den følelsesmæssige kontakt.

Præfrontalt: Kan styre sine impulser og sin adfærd hensigtsmæssigt, og kan muligvis indleve sig i og forstå andre og sig selv gennem mentaliseringsevne.

8. Når pointsummen er lav på det autonome, høj på det limbiske og lav på det præfrontale niveau, er det tegn på en utilstrækkeligt udviklet personlighed samt enten en grad af traumatisering og/eller et højt stressniveau, idet personen har ringe adgang til såvel autonome færdigheder som præfrontal impuls kontrol og mentalisering, men alligevel har udviklet evnen til at afstemme sig følelsesmæssigt. Dette tyder på, at personen har brug for lang tid med præcise interventioner til det autonome område for at kunne udvikle sig, og:

Autonomt: Har svært ved at synkronisere sig med andre og/eller har et arousal (energi) niveau, der ikke naturligt skifter efter konteksten.

Limbsk: Viser naturligt glæde, tristhed og vrede, genkender andres følelser, afstemmer sig følelsesmæssigt og kan både reagere på tab af kontakt og genafstemme den følelsesmæssige kontakt igen.

Præfrontalt: Har svært ved at styre sine impulser og sin adfærd hensigtsmæssigt, og/eller svært ved at indleve sig i og forstå andre og sig selv.

I analysen af krigsveteranen vil teksten omkring balance/ubalance fremgå således:

Barnet/personen er grundlæggende stresset, men er i stand til at kontrollere sin tilstand gennem viljebestemte strategier

(Pointsummen er mere end 3 point højere på det præfrontale niveau end på det autonome niveau)

Barnet/personen har selvreguleringskompetencer, men mangler følelsesmæssig forståelse af sig selv og andre. Dette betegnes som pseudomentalisering

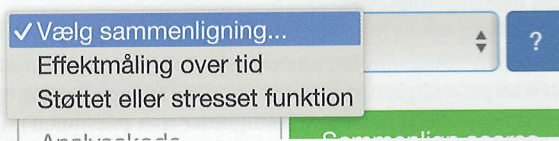
(Pointsummen er mere end 3 point højere på det præfrontale niveau end på det limbiske niveau)

I de ovenstående tekster fremgår det, at nogle balance/ubalance-profiler indikerer forskellige grader af mangler i udvikling; nogle indikerer en grad af overkontrol, og andre indikerer traumatisering eller et højt stressniveau, der kan give anledning til regression (se punkt 7). Der kan være forskellige anledninger til disse profiler, og det er derfor vigtigt i fortolkningen af balance/ubalance at sammenholde profilen med caseoplysningerne.

I NAA skal der tages stilling til balancer/ubalancer på hvert af de tre organiseringsniveauer. Et organiseringsniveau med flest scores i gul zone betyder, at personen generelt har behov for støtte og stimulering på dette niveau for at udvikle sig i relationelle sammenhænge. Hvis der er flere niveauer med flest scores i gul zone, kan man ofte med fordel have særligt fokus på det laveste med gule scores. Som tidligere nævnt, er dette baseret på en udviklingsforståelse, der tager udgangspunkt i, at neural udvikling bedst støttes sekventielt nedefra og op. Til tider kan personen have ressourcer på øvrige niveauer, der kan inddrages i top-down-interventioner.

8. Sammenligning mellem to profiler

På den web-baserede versions forside har man mulighed for at gensætte en analyse ved at klikke på 'Vis analyse'. Man taster derefter koden ind for den pågældende analyse, som man ønsker at gensætte og har her mulighed for at sammenligne den med en anden analyse ved at benytte dennes kode. De to profiler sammenlignes med hinanden i spidergrafene. Derfor kan analysen både anvendes til a) effektundersøgelser over tid, gennem en vurdering af gennemsnitlige kompetencer på ét tidspunkt i forhold til et andet, og b) til at vurdere normalfunktioner under pres eller støtte. I analyseresultatet ses denne mulighed under spidergrafene, hvor man kan vælge en sammenligning over tid eller en sammenligning mellem presset og støttet funktion. Ved udprintning af analysen kan man således se, hvilken type analyse det drejer sig om.

a. Effekt

Når NAA anvendes som et effektmålingsredskab, måles der ud fra det gennemsnitlige følelsesmæssige kompetenceniveau i en given periode, som sammenlignes med det gennemsnitlige kompetenceniveau i en senere periode.

b. Forskellen mellem personens scores under pres og støtte

NAA kan anvendes til at vurdere forskellen mellem personens scores under normale omstændigheder og sammenligne med personens scores, når han/hun enten modtager støtte og føler sig tryk og/eller udsættes for pres. Normalscoringen tager udgangspunkt i personens almindelige hverdag, selvom den også kan indeholde ganske meget stress. Denne sammenlignende analyse kan foretages, hvis man ønsker oplysninger om, hvorvidt der er stor forskel i personens måde at agere på i forskellige kontekster, heriblandt betydningen af personens relationelle miljø. I visse tilfælde ligger normalfunktionen så tæt op ad enten det højere, støttede eller lavere, stressede funktionsniveau, Hvis det er tilfældet, kan man vælge blot at score og sammenligne støttet og stresset funktion. Der kan ligeledes tages to målinger for at undersøge regressionstendens og regressionsniveau, når personen udsættes for pres, eller for at undersøge, hvor meget personen kan profitere af støtte. Stor forskel mellem personens normale funktionsniveau og det, der ses, når personen støttes og/eller er under pres, kan indikere sårbarhed omkring en given følelsesmæssig kompetence.

Denne nuancering kan være særlig værdifuld, når personens følelsesmæssige funktionsniveau skal relateres til det relationelle miljø. Det kan fx give en vigtig drøftelse af, i hvilke sammenhænge personen reagerer på pres, og hvad presset består af, og i hvilke sammenhænge personen profiterer af støtte, hvad støtten består af, og hvad personen responderer på. Nogle personer profiterer mest af strukturel støtte gennem en oplevelse af sikkerhed gennem rammesætning, forudsigelighed og mening med det, som sker. Andre profiterer mest af relationel støtte gennem en oplevelse af, at de relationer, som de indgår i, opleves forudsigelige, tillidsvækkende, anerkendende, forstående og imødekomende. Af og til vægter begge dele lige meget.

9. Færdiggørelse af analysen

9.1 Informationer fra casebeskrivelsen

Som nævnt i begyndelsen af manualen indgår der i analysen en casebeskrivelse inspireret af Allan Carrs (2006) case-analysemodel. Casebeskrivelsen er medtaget for at opnå en fornemmelse af bagvedliggende problemstillinger og støtte i miljøet, som kan spille en rolle for interventionsplanen og for de forventninger, der kan stilles til effekten. Denne består bl.a. af en stillingtagen ud fra aktuelle udfordringer og bekymringer, brug af medicin, alkohol og andre rusmidler, det nuværende relationelle miljø samt vigtige ressourcpersoner i nutid og fortid. Den består ligeledes af en vurdering af, om personens problemstillinger er relateret til medfødte aspekter eller er igangsat af specifikke begivenheder, og hvordan sårbarheder enten er blevet fastholdt, og/eller hvad der har støttet eller udviklet personen.

9.2 Analyse af resultater

Analysen sammenholdes med det kendskab til personen, der sammenfattes i casebeskrivelsen. Derved er det muligt at påbegynde en interventionsplan, der specifikt tilrettelægger udviklende interventioner og samspil til personens nærmeste følelsesmæssige udviklingszone. Her skal der også tages stilling til, hvor man må iværksætte kompenserende strategier i forhold de mangelfulde færdigheder, der ligger udenfor personens nærmeste følelsesmæssige udviklingszone. Man kan således gennem analysen danne sig et overblik over personens specifikke funktioner, kompetencer og udfordringer.

9.3 Præcisering af overordnede formål

Analysen er færdiggjort, når man har:

- Præciseret sit overordnede mål for interventionen
- Foretaget vurderingerne af nærmeste udviklingszone, modenhedsgrad, ressourcer, sårbarheder og regressionstendens
- Sammenholdt analysens resultater med ressourcer og udfordringer fra casebeskrivelsen

Når de overordnede mål for interventionen er foretaget, og man har sammenholdt de nuancerede vurderinger af nærmeste udviklingszone med ressourcer og udfordringer i casebeskrivelserne, er der skabt et godt overblik over personens styrker og svagheder og over skridt, der skal tages i en følelsesmæssig udviklingsproces.

9.4 Interventioner – hvad gør vi nu?

I interventionsplanen skal der tages stilling til nærmeste udviklingszone, både ud fra analysens resultater, men også ud fra en nuancering af hvilke udsagn, der befinder sig i gul zone. Det kan her være nyttigt at gå tilbage til den/de scores, som skal være omdrejningspunktet for interventionen. Herudfra beskrives nærmeste udviklingszone, første interventionstrin og en overordnet plan for de interventionstrin, man forestiller sig skal følge efter.

10. Interventionsplanen

I planlægningen af interventioner er det nyttigt først at sammenholde personens nærmeste emotionelle udviklingszone med det overordnede formål. Det er den nærmeste følelsesmæssige udviklingszone, der bestemmer niveauet for de første interventioner. Dette er af afgørende betydning, fordi det er det eneste område, hvor personen er i stand til at integrere nye følelsesmæssige færdigheder. Det kan være nemt at overse, især i de tilfælde hvor der er lang vej fra nærmeste emotionelle udviklingszone til interventionens langsigtede mål. Alligevel er det vigtigt at holde sig for øje, at realistiske og overkommelige interventioner, der nøje medtænker personens følelsesmæssige kapacitet, er centrale for at sikre en holdbar interventionsplan.

Interventioner inddrager ofte flere hierarkiske niveauer. Med en voksen kan en enkel intervention til det autonome område fx være at gå en tur, sørge for at gå i takt og dermed synkronisere sig. Hvis man desuden udpeger og spørger personen om interessante ting i omgivelserne, inviterer det både til træning i den autonome orientering i behag og ubehag ved ydre stimuli, og udvikler samtidig det limbiske potentiale for fælles opmærksomhed. Med et barn eller en børnegruppe er mange lege og aktiviteter naturligt kropslige, og man må i legen blot sikre sig, at man løbende får etableret fælles rytmer og fælles opmærksomhed, så der opstår behagelige, glædesfyldte og spontant opmærksomme samspil i både høje og lave arousalniveauer.

Det væsentlige i interventioner til det autonome og limbiske område med både børn og voksne er, at fokus er i nuet, i situationen og i den umiddelbare kontakt – ikke i fortiden, fremtiden eller en anden relation.

10.1. Præcisering af nærmeste udviklingszone og interventioner

Nærmeste udviklingszone bestemmes ud fra scoring af færdighedsniveauet, og der startes altid med det laveste organiseringsniveau med gule scores. Hvis der er gule scores på det autonome niveau, skal fokus ligge her på første interventionstrin. Først når dette niveau har overvejende grønne scores, kan fokus flyttes til det limbiske niveau, hvis der på dette niveau er gule scores. Og først når dette niveau ligeledes overvejende har grønne scores, kan personen drage nytte af interventioner, der fokuserer på det præfrontale niveau. Hos visse personer er det kun muligt at vurdere stresset og støttet funktion, da middelværdien mellem de to sjældent ses, hvorfor den gennemsnitlige funktion ikke giver mening. I sådanne tilfælde vurderes nærmeste udviklingszone ud fra den laveste funktionsscore.

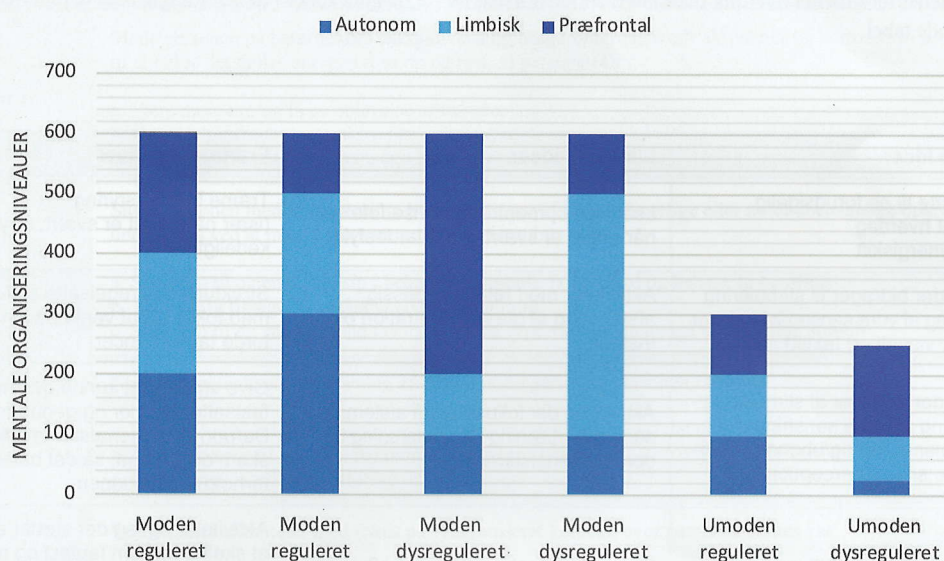
Det er hensigtsmæssigt at se nærmere på de scores, der befinder sig i gul zone, når interventionsplanen skal tilrettelægges. Ved scores på 4 skal man forvente, at der er behov for meget støtte, ved scores på 5 skal man være forberedt på at give moderat støtte, og ved scores på 6 er det forventeligt, at der kun skal gives lidt støtte. Med scores på 4 vil relevante interventioner virke meget udfordrende på personen, mens scores på 6 ofte hurtigere vil give oplevelser af succes og mestring.

Almindeligvis interverneres der kun ud fra scores i den gule zone, men i visse tilfælde er der ingen gule scores. Hvis det er tilfældet, må man påbegynde intervention med forsigtighed på det autonome niveau. Personen skal udvikle kompetence svarende til mindst tre gule eller grønne scores på det autonome niveau, før man kan inddrage det limbiske niveau i sit interventionsfokus. Det kan være en fordel at fokusere på den færdighed (det udsagn), der har den højeste røde score og dermed er tættest på at åbne ind i læringsmulighed.

10.2. Modenhedsgradernes betydning for interventioner

Analyseresultatet giver et overblik over modenhedsgraden på de tre mentale organiseringsniveauer og indikerer styrker og/eller sårbarheder i forholdet mellem dem. Store forskelle i modenhedsgrad er tegn på væsentlig sårbarhed, mens moderate forskelle tyder på en tendens til sårbarhed. Sådanne sårbarheder skal medtænkes i interventionerne, så de sårbare niveauer støttes, snarere end presses og udfordres.

Modenhedsgrad og balance/ubalance mellem niveauerne

Stor ensartethed i modenhedsgrad tyder på, at personligheden er ligeligt udviklet på alle tre niveauer, så modenhedsgraden generelt er enten lav, moderat eller høj. Hvis personen har en lav eller moderat modenhedsgrad, skal interventioner ligeledes fokusere mere på støtte, hvorimod personen med en generelt høj modenhedsgrad kan profitere af en mere ligelig blanding af støtte og udfordring.

Hvis der er meget få scores, der placerer sig i gul eller grøn zone på det præfrontale niveau, eller hvis der er store ubalancer imellem de forskellige niveauer, kan personen ikke profitere af samtaler, der går ud på at sætte ord på følelser og reflektere over sig selv, relationer og handlinger. Når den sproglige bevidsthed ikke er tilstrækkeligt forbundet med følelser, kan ord ikke bruges til at påvirke og udvikle den følelsesmæssige udvikling. I stedet er det nødvendigt at arbejde oplevelsesorienteret med aktiviteter eller lege på det autonome eller limbiske niveau. Dette gælder også i de situationer, hvor personen udtrykker sig med et nuanceret sprog, men enten ikke får nye oplevelser og indsigter, eller ikke kan huske og integrere disse indsigter i sit liv. Hvis nærmeste udviklingszone er på det limbiske niveau, kan man med fordel arbejde med oplevelsesorienterede aktiviteter/lege og reflektere over dem umiddelbart efter, så oplevelser og ord forbindes.

Hvis der er god balance og sammenhæng mellem de mentale organiseringsniveauer, og der er overvejende flest scores, der befinder sig i den gule og grønne zone på det præfrontale niveau, kan personen profitere af reflekterende samtaler, narrativ terapi og mentaliserende udvekslinger om hans/hendes liv og relationer til andre.

10.3. Interventionsplanen

Interventionsplanen tager udgangspunkt i scoringen, som blev gennemgået på s. 22.

Tabellen nedenfor giver et overblik over interventionsforslag ud fra de gule zoner i de 15 udsagn, som derefter uddybes i den følgende tabel.

Autonome ideer	Limbiske ideer	Præfrontale ideer
a. Give støtte til en forudsigelig, struktureret hverdag b. Træne energiskift	I samspil opmuntre til at vise følelser, når noget er svært eller glædesfyldt	Træne behovsstyring (især når noget er svært, utrygt eller kedeligt)
Aktiviteter der bidrager til stimulering og regulering af ydre sansepåvirkninger (fx auditivt, visuelt og taktilt)	Aktiviteter med følelsesmæssig afstemning af glæde, frustration og tristhed	Strukturerede regelsatte aktiviteter med fokus på at vente på sin tur og turde tage chancer
Aktiviteter der bidrager til stimulering og regulering af indre sansninger (fx kropssignaler af behag/ubehag, vitalitetsaffekter, smerteperception)	Aktiviteter, der fokuserer på afstemning, som sikrer træning i fejlafstemning og derefter genafstemning	Give støtte til at kunne overholde fastsatte rammer og gennemføre krav. Derudover at genafstemme følelser af skam og flovhed, så det balanceres i forhold til situationen
Aktiviteter der bidrager til synkroniserede samspil med andre	Opmuntre til relevant søgen efter støtte, trøst og forståelse	Aktiviteter og leg der støtter evnen til at skelne mellem fantasi og realitet. Derudover opmuntre til rolleleg, som støtter udvikling af empati både til sig selv og andre
Opmuntre til rolige og hyggelige stunder med andre	Træne engageret samarbejde i daglige gøremål og aktiviteter	Opmuntre til sproglige refleksioner om egne og andres følelser, der støtter udvikling af mentalisering

I tabellen på næste side ses en samlet oversigt over interventionsplanen. Hvis scoren i et udsagn befinder sig i rød eller grøn zone, er der i nedenstående oversigt ikke givet interventionsforslag. Dette skyldes, at rød zone betyder, at færdigheden er udenfor personens nærmeste læringszone, og grøn zone at færdigheden er en allerede lært eller udviklet kompetence. Hvis scoren for udsagnet befinder sig i gul zone, er der nedenfor beskrevet, hvilken indsats eller type intervention der vil gavne personens følelsesmæssige udvikling. I vurderingen af de enkelte udsagn i nærmeste udviklingszone bør man således gøre sig klart, hvad der mangler at udvikles i en given færdighed, fx om færdigheden udtrykkes for meget, for lidt, eller svinger mellem begge dele.

Med andre ord er der tre typer interventionstekster, som er relateret til hvert udsagn i den gule zone. I alle interventioner skal kontakten vægtes, så personen både får lov at være i sin komfortzone og også får en passende grad af både støtte og udfordring.

Derfor forholder interventionsforslagene sig nedenfor til dette i punkter:

- a) For meget
- b) For lidt
- c) For ubalanceret

Udsagn nr.	Gul zone (nærmeste udviklings- eller læringszone)
Aut 1.	<p>Møde personen på hans/hendes energiniveau og bruge synkroniserede aktiviteter og korte skift i turtagning til at bølge det fælles energiniveau op og ned, så personen kan:</p> <ol style="list-style-type: none"> Være mere i ro og få en oplevelse af velvære Øge energiniveauet og opleve mere engagement Skifte mellem at være i ro og øge energiniveauet
Aut 2.	<p>Støtte personen med sansetræning, hvor reaktioner af både behagelige eller mildt ubehagelige oplevelser undersøges ved at mærke, fornemme og vise impulser til at:</p> <ol style="list-style-type: none"> Søge hen til og engagere sig i behagelige stimuli, fx lugt, lyd og behagelig berøring Trække sig tilbage og undgå ubehagelige stimuli Søge hen til og engagere sig i behagelige og søge væk fra og undgå ubehagelige stimuli
Aut 3.	<p>Gennem opmærksomhedstræning af indre sansninger støtte personen med at:</p> <ol style="list-style-type: none"> Dæmpe kraftige indre sansninger og fornemme den beroligelse det giver Lægge mærke til og udforske indre sansninger Både lægge mærke til, udforske og dæmpe indre sansninger
Aut 4.	<p>Skabe fælles aktiviteter med fokus på synkroniseret kontakt, hvor personen støttes i at:</p> <ol style="list-style-type: none"> Fornemme den subtile kontakt gennem små kontaktpauser, og gennem at være sammen om et fælles tredje uden direkte øjenkontakt med hinanden Søge spontan kontakt gennem ansigtsudtryk, gestik, kropssprog og øjenkontakt Både søge spontan kontakt og holde naturlige pauser i kontakten
Aut 5.	<p>Skabe fælles engagerede aktiviteter og vægte mødeøjeblikke og hyggelige stunder, hvor personen kan være:</p> <ol style="list-style-type: none"> Tilstedeværende, levende og forholde sig tilpas kritisk til nye kontakter Rolig og tryk og mindre fraværende, anspændt og passiv Både tilstedeværende, levende, rolig og tryk
Lim 1.	<p>Skabe aktiviteter som bidrager til følelsesmæssig afstemning af glæde, frustration og tristhed gennem udvekslinger med markeret spejling, hvor personen kan:</p> <ol style="list-style-type: none"> Nedregulere og rumme overvældende følelser af glæde, sorg eller vrede og adskille egne følelser fra andres Spontan mærke og vise både ægte glæde, tristhed og vrede i ansigts- og kropsudtryk og kunne genkende og berøres af andres følelser Både at kunne nedregulere og rumme overvældende følelser, mærke ægte glæde, tristhed og vrede og kunne berøres af andres følelser
Lim 2.	<p>Skabe tillidsfulde situationer, hvor man indbyrdes skifter mellem at have fokus på egne og den andens behov, følelser og oplevelser, så personen kan:</p> <ol style="list-style-type: none"> Fokusere på andres behov og afstå fra egen behovstilfredsstillelse på bekostning af andre Fokus på egen behovstilfredsstillelse og afstå fra at opfylde andres behov på bekostning af sig selv Balancere mellem fokus på egne og andres behov, så der opstår en 'vi' følelse, hvor alle parter føler sig tilgodeset
Lim 3.	<p>Være sammen om engagerede fælles aktiviteter, leg og spil for at få personen til at:</p> <ol style="list-style-type: none"> Have tillid til at fejlfafstemninger kan genafstemmes gennem fælles samspil og turde slippe trygheden ved følelsesmæssig afstemning Være opmærksom, aktiv og opsøgende i forhold til at skabe følelsesmæssig afstemning og genafstemme fejlfafstemninger Være opmærksom, aktiv og opsøgende i forhold til at skabe følelsesmæssig afstemning og have tillid til at fejlfafstemninger kan genafstemmes

Lim 4.	<p>Tilbyde personen hjælp og støtte ved usikkerhed og svære følelser og udforske positive og negative oplevelser ved at:</p> <ul style="list-style-type: none"> a. Støtte personens selvstændighed ved at hjælpe ham/hende i at turde mere på egen hånd, før der søges hjælp b. Tilbyde personen støtte til at søge hjælp og få oplevelsen af at blive hjulpet c. Give personen støtte til at søge hjælp, og tilbyde støtte til selvstændighed, ved fx at turde gøre mere på egen hånd
Lim 5.	<p>Tilbyde relationer med stabile betydningsfulde andre, hvor personen kan få positive erfaringer med både at føle sig som en del af en social relation eller gruppe og bevare sin selvstændighed ved at:</p> <ul style="list-style-type: none"> a. Stå ved sin egen oplevelse overfor andre, selvom andre er uenige b. Få tillid til at andre vil værdsætte ens oplevelse, og at uenigheder kan løses ved fælles hjælp c. Fastholde egen oplevelse, men også være åben overfor andres forskellige oplevelse og alligevel fortsætte venskabet
Præ 1.	<p>Tilbyde lystbetonede aktiviteter og opgaver med struktur, hvor personen kan udvikle evnen til at:</p> <ul style="list-style-type: none"> a. Slippe hæmning, overkontrol, pligtfølelse og turde at tage chancer b. Stoppe uhensigtsmæssige impulser, udføre relevante pligter og vente på sin tur c. Både udføre relevante pligter, stoppe uhensigtsmæssige impulser, vente på tur, slippe hæmning og overkontrol og turde tage chancer
Præ 2.	<p>Støtte personen i at planlægge, justere og gennemføre hensigtsmæssige handlinger og opgaver og overholde krav ved at udvikle evnen til at:</p> <ul style="list-style-type: none"> a. Være fleksibel og realistisk og fralægge sig uhensigtsmæssige handlinger og opgaver b. Udføre hensigtsmæssige krav, handlinger og opgaver uden at opgive eller blive afledt c. Udføre hensigtsmæssige krav, handlinger og opgaver over tid på en fleksibel måde
Præ 3.	<p>Støtte personen i at forholde sig relevant til kritik og krav både fra andre og fra en indre formanende eller fordømmende del ved at:</p> <ul style="list-style-type: none"> a. Give sig selv anerkendelse, føle passende stolthed ved mestring og slippe skam og skyld b. Føle passende skam, flovhed og skyld over egne uhensigtsmæssige handlinger c. Både føle, men også slippe skam, flovhed og skyld uden følelsesmæssig overvældelse eller distancering
Præ 4.	<p>Støtte personen i at berolige og regulere sig selv i situationer, hvor han/hun overvældes af svære følelser ved at give støtte til at personen kan:</p> <ul style="list-style-type: none"> a. Rumme sin frustration ved at perspektivere, indleve sig i andre og tage ansvar for egne handlinger b. Udvikle selvtro, fx gennem en indre beroligende stemme eller beroligende handlinger c. Udvikle selvtro, gennem en indre beroligende stemme og samtidig tage ansvar for egne handlinger med indlevelse i andre
Præ 5.	<p>Støtte personens mentalisering gennem sproglige dialoger om sig selv og andre ved at:</p> <ul style="list-style-type: none"> a. Tillade mere følelsesmæssig udfoldelse og empati både overfor sig selv og andre b. Aktivere og regulere følelser, adskille følelser og tanker og støtte følelsesmæssig refleksion c. Balancere evnen til følelsesmæssig udfoldelse og indlevelse med refleksion og realitetstestning

10.4 Interventionsforslag til den 22-årige krigsveteran

Ovenfor kan vi ud fra analysen se, at krigsveteranens modenhedsgrad var lav på såvel det autonome som det limbiske niveau, og forholdsvis høj på det præfrontale niveau. Det svarer til en forholdsvis moden, men dysreguleret personlighedsprofil. Analysen giver følgende interventionsforslag fordelt på det autonome, limbiske og præfrontale niveau ud fra scores, i gul zone og ud fra en vurdering af om de enkelte scores vurderes som for meget (H), for lidt (L) eller er ubalancerede (U). Balancen mellem de tre niveauer peger på en posttraumatisk stress-reaktion, som indikerer, at interventionen skal starte med en stabilisering af det autonome niveau først. Dette går fint i tråd med det neuroaffektive perspektiv, hvor vi almindeligvis stabiliserer det autonome niveau før det limbiske niveau, og det limbiske før det præfrontale niveau. De autonome interventionsforslag fra analysen er følgende:

Interventioner

Gul zone (nærmeste udviklings- eller læringszone)

A1. Arousal

Møde personen på hans/hendes energiniveau og bruge synkroniserede aktiviteter og korte skift i turtagning til at bølge det fælles energiniveau op og ned, så personen kan:

- ✓ **Være mere i ro og få en oplevelse af velvære**

A2. Ydre sansning

Støtte personen med sansetræning, hvor reaktioner af både behagelige eller mildt ubehagelige oplevelser undersøges ved at mærke, fornemme og vise impulser til at:

- ✓ **Søge hen til og engagere sig i behagelige stimuli, fx lugt, lyd og behagelig berøring**

A4. Synkronisering

Skabe fælles aktiviteter med fokus på synkroniseret kontakt, hvor personen støttes i at:

- ✓ **Søge spontan kontakt gennem ansigtsudtryk, gestik, kropssprog og øjenkontakt**

I ovenstående forslag arbejdes der således både med at reducere krigsveteranens traumatiske aktivering og med en udvikling af en tryghedsskabende interaktion med terapeuten. Forslagene skal tilpasses hans måder at indgå i samspil med andre på og hans forståelse af de vanskeligheder, han har.

Når det autonome niveau er stabiliseret, følger interventionsforslagene på det limbiske niveau. På dette niveau viser analysen, at den traumatiske stressreaktion har forårsaget en følelsesmæssig tilbagetrækning, der må formodes at have været en del af krigsveteranens personlighedsstruktur før den traumatiske oplevelse.

L1. Følelsesudtryk

Skabe aktiviteter som bidrager til følelsesmæssig afstemning af glæde, frustration og tristhed gennem udvekslinger med markeret spejling, hvor personen kan:

- ✓ Spontant mærke og vise både ægte glæde, tristhed og vrede i ansigts- og kropsudtryk og kunne genkende og berøres af andres følelser
-

L2. Følelsesfokus

Skabe tillidsfulde situationer, hvor man indbyrdes skifter mellem at have fokus på egne og den andens behov, følelser og oplevelser, så personen kan:

- ✓ Fokuserer på andres behov og afstå fra egen behovstilfredsstillelse på bekostning af andre
-

L3. Afstemning

Være sammen om engagerede fælles aktiviteter, leg og spil for at få personen til at:

- ✓ Være opmærksom, aktiv og opsøgende i forhold til at skabe følelsesmæssig afstemning og genafstemme fejlafstemninger
-

L4. Støtte/trøst

Tilbyde personen hjælp og støtte ved usikkerhed og svære følelser og udforske positive og negative oplevelser ved at:

- ✓ Tilbyde personen støtte til at søge hjælp og få oplevelsen af at blive hjulpet
-

L5. Tilknytning

Tilbyde relationer med stabile betydningsfulde andre, hvor personen kan få positive erfaringer med både at føle sig som en del af en social relation eller gruppe og bevare sin selvstændighed ved at:

- ✓ Få tillid til at andre vil værdsætte ens oplevelse, og at uenigheder kan løses ved fælles hjælp

Eftersom de punkter, der skal arbejdes med, alle er afhængige af, at den autonome og limbiske kapacitet fungerer bedre og med mere tillid og tilknytning, skal man i første omgang blot tilbyde den vigtige og nødvendige psykoedukation om disse områder, og se hvordan det præfrontale niveau udvikler sig i løbet af terapien. Krigsveteranens præfrontale niveau er ressourcefyldt, men da der også er scores i gul zone på dette niveau, er der også mulighed for personlighedsudvikling på dette område:

P3. Skam/skyld

Støtte personen i at forholde sig relevant til kritik og krav både fra andre og fra en indre formanende eller fordømmende del ved at:

- ✓ **Føle passende skam, flovhed og skyld over egne uhensigtsmæssige handlinger**
-

P4. Selvberoligelse

Støtte personen i at berolige og regulere sig selv i situationer, hvor han/hun overvældes af svære følelser ved at give støtte til at personen kan:

- ✓ **Udvikle selvtro, fx gennem en indre beroligende stemme eller beroligende handlinger**
-

P5. Mentalisering

Støtte personens mentalisering gennem sproglige dialoger om sig selv og andre ved at:

- ✓ **Aktivere og regulere følelser, adskille følelser og tanker og støtte følelsesmæssig refleksion**

De gule zoner på det præfrontale niveau er sandsynligvis ikke en del af traumat, men er relevant til en generel personlighedsudvikling, som giver mulighed for at øge de mentaliserende kompetencer.

10.5 Inspiration til interventioner

I 10.3 gennemgik vi fokus for interventioner på hvert af de 15 udsagn og relaterede interventionerne til de typiske former for ubalance, der findes ved hvert udsagn. Følgende punkter er generelle ideer til den type interventioner og samspil, der hører til hvert af de tre niveauer. Disse aktiviteter er dermed ikke skræddersyet til problemstillinger ved et specifikt udsagn, men skal mere ses som en oversigt over den type tiltag, der skal til for at skabe naturlig kompetenceudvikling på hvert af de neuroaffektive niveauer. Ideerne er beskrevet generelt, og skal som altid tilpasses til det barn, unge eller voksne, hvis udvikling man gerne vil støtte.

Autonome ideer

- » Skabe tryghed gennem en forudsigelig struktureret hverdag med døgnrytmer.
- » Skabe afstemte samspil, hvor man kommer på "bølgelængde".
- » Alle slags sansestimulerende øvelser og aktiviteter.
- » Træne fælles rytmer og synkronisering i musik, dans, leg, bevægelse og idræt.
- » Træne energiskift ved at veksle mellem aktiviteter med høj og lav energi.
- » Lege og aktiviteter, hvor man skiftes til at have tur.
- » Skabe rolige stunder sammen med kropsafspænding, afslapning og hygge.

Limbske ideer

- » Følelsesmæssig afstemning, fx gennem kropslige aktiviteter, spil eller lege, der vækker følelser.
- » Vise, at man føler med den anden, når noget er svært – uden nødvendigvis at sætte ord på det.
- » Være autentisk glad sammen med den anden og vise, at man kan få god og dyb kontakt, også når man har det godt.
- » Træne følelsesmæssig afstemning fx gennem mimik, gestik, spil, idræt, dans eller leg.
- » Støtte den anden i at blive gode venner igen efter uoverensstemmelser, også gennem brug af relevant afledning.
- » Skabe små fælles udvekslinger om, hvad der gør én glad, vred, trist.
- » Træne engageret samarbejde gennem fælles projekter, hvor man deler ideer, impulser og følelser undervejs.

Præfrontale ideer

- » Lege og aktiviteter der træner behovsstyring, fx at gøre noget, der er lidt skræmmende, svært eller kedeligt.
- » Symbolleg, kreative aktiviteter, rolleleg og rollespil, hvor man træner indlevelse i forskellige roller.
- » Refleksioner om sig selv og de andre.
- » Normaliserende samtaler om egne og andres følelser.
- » Samtaler, der ændrer negative tankemåder til positive, eller omstrukturerer tanker.
- » Samtaler, der træner at sætte ord på følelser.
- » Følelsesmæssige refleksioner, der fører til forandring (mentalisering).

10.6. Informationer fra casebeskrivelsen

I næste trin undersøger man, om der i casebeskrivelsen er ressourcer i det relationelle miljø, fx særlige ressourcpersoner, samt om der er specifikke udfordringer eller vanskeligheder, som skal medtænkes i interventionsplanen.

Man er færdig med analysen, når man har:

- Præciseret sit overordnede mål for interventionen
- Præciseret nærmeste udviklingszone, modenhedsgrad, ressourcer og sårbarheder i analyseresultatet
- Sammenholdt støttet og/eller stresset funktionsniveau med kompetenceniveauet, hvis relevant
- Sammenholdt informationer fra analyseresultatet med ressourcer og udfordringer fra casebeskrivelsen

10.7 Justering af interventioner ud fra personens interesser

En del sårbare børn, unge og voksne er i dag- eller døgntilbud, hvor der dagligt indgår fælles aktiviteter. Når personen har en mangelfuld emotionel udvikling eller er præget af en betydelig grad af ubalance, kan han/hun ikke udvikle sig af refleksioner og mentaliserende udvekslinger. Spørgsmål, der fordrer mentaliseringssevne, kan medføre nederlagsfølelse eller oplevelse af at blive kritiseret. Det er derfor nødvendigt at indgå i interventioner, der hviler på oplevelsesorienterede fælles aktiviteter. Disse skaber synkroniserede og følelsesmæssigt afstemte samspil, som skaber grundlaget for dannelsen af trygge relationer. Dette danner senere grundlaget for udvikling af evnen til at udvikle sig gennem sproglige, narrative og mentaliserende interventioner.

Ved stor emotionel sårbarhed kan personen være utilbøjelig til at ville indgå i nye eller usædvanlige aktiviteter, da disse nemt giver anledning til nederlagsfølelse. Det er altid vigtigt at respektere personens frygt for at træde udenfor sin snævre komfortzone, samtidig med at man som 'karavaneføreren' skal finde det lille skridt, der kan gøre det

muligt at udvide udvekslingen ind i læringszonen. I disse tilfælde er det vigtigt at gå på opdagelse i de aktiviteter, som personen allerede kan lide, og herigennem forsøge at indføre relevante autonome og limbiske interaktioner. En anden udfordring kan være, at personen foretrækker aktiviteter, fx musik eller spil, der skærmer ham/hende imod nye og potentielt skræmmende oplevelser, og derfor har modvilje ved at tillade, at nogen træder ind i det trygge og private rum. Det drejer sig her om at indgå i en relationsopbygning, og gå forsigtigt til værks for at gøre personen tryk, i stedet for at få personen til at engagere sig i det, som man synes vil være godt for ham/hende, hvilket i mange tilfælde mislykkes. En god strategi er at bede om at få lov til at høre musikken eller deltage i spillet, og vise ægte respektfuld og engageret interesse i personens tryksgivende aktivitet. Det kan tage flere forsøg, før personen begynder at slappe af ved denne udvidelse af det private rum.

Med meget sårbare personer er mange korte kontakter ofte bedre end få store, da de korte møder med øget intensitet og pauser giver nervesystemet tid til at integrere en kontaktoplevelse, før den næste påbegyndes. Efterhånden som personens tillid vokser, bliver det som regel lettere at invitere ham/hende ind i andre aktiviteter. De første invitationer skal dog 'skræddersys' med stor omhu, så de både er indenfor personens udviklings- eller læringszone og desuden ser overkommelige og potentielt interessante ud for ham/hende.

En anden god strategi er at smugle samspilsmuligheder ind i hverdagens eksisterende aktiviteter. Fx kan man få overraskende god kontakt med en sårbar person på køreture i bilen. Det gøres fx ved at opfinde tilforladelige grunde til at køre langt, for at få den mere afslappede kontakt, der her kan opstå. Fælles madlavning, opvask, brætspil eller blot en gåtur kan bruges på samme måde. Ved intervention i det autonome samspilsrum drejer det sig om fælles synkronisering, spontan turtagning, skift mellem højere og lavere arousalniveauer og fællesskab om sanseoplevelser. Ved intervention i det limbiske samspilsrum er de kropslige aktiviteter stadig centrale, men her fokuseres der på at dele og være sammen om oplevelser af glæde, tristhed og irritation/vrede, og om at personen kan føle sig mødt, genkendt og rummet med disse følelser. Glædesfyldte lege eller aktiviteter som fælles sang og dans kan med fordel anvendes her. I limbiske samspil er det desuden vigtigt, at man i processen oplever følelsesmæssige fejlfæstemninger, hvor man utilsigtet går galt af hinanden, og at man ved fælles hjælp genafstemmer kontakten.

I individuelle forløb kan udfordringen være, at personen har stor modstand imod at bevæge sig udenfor sin 'normale' ramme, som fx kan være at sidde på en stol og tale sammen, eller sidde alene på sit værelse. Ofte er det derfor nødvendigt at bevare samtalen for komfortens skyld eller tillade meget alenetid på værelset. Man skal blot ikke forledes til at tro, at det er samtaleens indhold, der er det væsentlige i interventionen, eller at man kan udvikle sig i ensomhed. Blandt fagprofessionelle anvendes samtale ofte for at udvikle følelsesmæssige og personlige færdigheder blandt børn, unge, forældre og psykisk sårbare personer. Meget sårbare personer udvikler sig sjældent gennem sprog, men igennem hensigtsmæssige oplevelser med andre. Overfor sårbare personer er samtalen blot den form, som den egentlige intervention udtrykker sig igennem. I godt vejr kan man have held til at invitere på en gåtur, hvor det er muligt at synkronisere skridtryk og være i en dialog fx uden direkte øjenkontakt, og indenfor kan man flytte på stolens position, så man sidder i en vinkel i stedet for overfor hinanden, så den direkte og konfrontative øjenkontakt minimeres, hvis øjenkontakt virker hæmmende. Det er også muligt at investere i et par hoppebolde og fjerne stolene, med henvisning til at det nu er videnskabeligt underbygget, at det er usundt at sidde stille. Når begge parter fx gynger på hoppebolde, er der rig mulighed for at skabe synkroniserede udvekslinger.

10.8 Vurdering af fagpersonens metoder i forhold til interventionsniveauet

Som man kan se af ovenstående, består interventioner til de autonome og limbiske organiseringsniveauer af kropslige og følelsesmæssige samspil. Desværre er der kun udviklet få metoder, som er målrettet til disse niveauer. Man kan med held på dette niveau anvende musikterapi, Theraplay, de Somatic Experiencing aktiviteter og interventioner, der er udviklet til børn og spædbørn, samt ergoterapeutiske aktiviteter, hvor der også indgår interaktioner med synkroniseret kontakt. Dyreassisteret terapi, fx hestetapi, kan også anvendes, hvis man sikrer, at kontakten til dyret ikke bliver en substitut for menneskelig kontakt. Men også fysiske fælles aktiviteter, fx hvearbejde og håndværk, kan danne ramme for synkroniseringsprocesser og følelsesmæssig afstemning.

Ved interventioner, hvor det præfrontale organiseringsniveau er modnet, er det ofte hensigtsmæssigt at inddrage kropslige og følelsesmæssige aktiviteter, men i princippet er det her muligt at bruge interventionsmetoder, hvor indholdet i sprog og det, der tales om, er vigtigt. På dette niveau skal det limbiske og præfrontale forbindes med personens refleksionsevne, og det er en fordel at anvende symboler, fx gennem kunstterapi, rollespil, Sandplay, psykodrama, CFT, ACT, men også elementer fra fx Gestaltterapi. Når det sproglige aspekt af det præfrontale er forbundet med følelser, er det muligt at arbejde med narrative, kognitive og mentaliserende sproglige interventioner.

10.9 Interventionshyppighed i døgn- og ambulante tilbud

Når analyseresultatet viser, at alle tre niveauer er modnet, og der kun er moderat stress eller specifikt afgrænsede problemområder, kan personen profitere af et ambulante kortvarigt tilbud. Interventionens omfang og længde er afhængig af, om personen er i stand til at drage fordel af periodisk, intensiv kontakt som støtte til sin personlige, følelsesmæssige og sociale udvikling.

Dagtilbud og døgntilbud er nødvendige til personer, der har en mangelfuld udvikling eller integration af de tre niveauer, svage kognitive ressourcer, et kronisk højt stressniveau eller komplekse problemområder og traumer. De har behov for at indgå i en daglig rytme og ramme, hvor de kan få en tryk struktur, støttende samspil og udviklende interventioner i utallige små daglige dryp. Det er således graden af personlighedens fleksibilitet, der afgør behovet for interventionens struktur og hyppighed.

10.10 'Karavaneførerens' selvagens

I denne kontekst handler selvagens om den måde, man som fagprofessionel er i kontakt med personen. Det består bl.a. af at:

- Vide, hvad der sker i en selv
- Opfange og begribe signaler fra den anden
- Tage sin venlige autoritet på sig
- Tage hånd om sin egen fortløbende personlige udviklingsproces

Al personlig og følelsesmæssig udvikling skabes gennem samspil i nærmeste følelsesmæssige udviklingszone. Det stiller krav til, at man som fagperson, udover at have metoder til personens nærmeste følelsesmæssige udviklingszone, også selv har udviklet personlige færdigheder på det pågældende niveau. Ingen kan lære arousalregulering sammen med et menneske, der ikke selv kan regulere arousal. Ingen kan udvikle tryk tilknytning ved at være sammen med et menneske, der er utrygt, og ingen kan udvikle mentaliseringsevne sammen med et menneske, der ikke kan mentalisere. Man skal således selv som fagperson have færdigheder på det niveau, der tilbydes til personen.

Det er muligt at anvende NAA til at score sig selv eller blot reflektere over sine kompetencer. Imidlertid er selvrapportering upræcis. De fleste, også fagprofessionelle, vurderer enten sig selv betydeligt højere eller lavere end fx deres kolleger. Det kan derfor være yderst nyttigt at bruge de 15 udsagn til at tage en dialog med kolleger om, hvordan de ser ens styrker og svagheder. Her vil det være bedst, hvis man kan få en fælles dialog om situationsbetingede forskelle i ens funktionsniveau. Fx kan kolleger ofte bemærke, at man er stresset eller uopmærksom i situationer, hvor man ikke selv er klar over det. Det er dog vigtigt at vide, at det vi lægger mærke til og ved indefra, er noget andet end det, andre kan se udefra.

De børn, unge, voksne og grupper man arbejder med, har behov for en fagprofessionel, der kan identificere nærmeste følelsesmæssige udviklingszone, har metoder til at arbejde ud fra, og personlig kapacitet til at indgå i kontakt på det niveau, der kræves.

Opsamlende kan man sige, at det er formålstjenstligt at tage udgangspunkt i den neuroaffektive trekant:

Neuroaffektiv forståelse

Forståelse af, hvorfor andre gør, som de gør

Selvagens
Min indflydelse på, at det går, som det går

Metode
Hvilken vej skal jeg gå, og hvad skal jeg gøre?

11. Eksempler på anvendelse af NAA

11.1 Case-eksempel A

Analyse af kompetenceniveau hos 47-årig kvinde

A er en 47-årig kvinde, som går i terapi hos en psykoterapeut med speciale i kropсорienteret traumeterapi. A klager over, at hun både føler sig død inde i og samtidig som om, hun har en sort bombe i maven. Hun klager over konstante fysiske smerter i hoved, skuldre, arme og mave, som bedres væsentligt i løbet af terapisesionerne, men vender tilbage kort tid efter hver session. A fremstår som en livlig og intelligent kvinde med ekspressive bevægelser og ansigtsudtryk. Hun er meget talende og beskriver et stort indre pres. Hun søger meget øjenkontakt og bliver berørt og anklagende, hvis terapeuten blot et øjeblik er uopmærksom eller misforstår hendes beskrivelser. Ligeledes bliver hun anfægtet og klagende over, at terapeuten holder ferie, så hun ikke kan komme i terapi. Hun sms'er ofte terapeuten imellem sessionerne for at få ekstra støtte eller for at klage over noget fra sidste terapi. Hun fortæller undertiden, at hun føler sig som et dårligt menneske for at kontakte terapeuten udenfor terapierne, men med et anklagende ansigtsudtryk og stemme. Alligevel giver hun udtryk for, at hun er glad for terapien.

I forhold til sin barndom beskriver A, at hendes mor var centrumssøgende, at A aldrig kunne gøre noget rigtigt i sin mors øjne, og at moderen blev rasende på hende over småting. Imidlertid mener A, at hendes problemer primært stammer fra en voldtægt som 11-årig, begået af en teenager-dreng i nabolaget. Hun søgte trøst hos sin mor, som affærdigede hende, men vaskede hende, puttede hende i seng og gav hende en stor romtoddy, så hun faldt i søvn. Moderen nægtede senere tale med hende om hændelsen. A oplevede, at hendes følelser blev usynliggjort og gjort betydningsløse. Denne oplevelse fylder meget i A's beskrivelser af sin barndom.

A husker, at hun havde et godt forhold til sin far, som døde for 6 år siden. A har i dag kun sporadisk kontakt til sin mor, som hun tror hader hende, og til sine søstre, som er hhv. 3 og 6 år ældre. Hun mener, at søstrene er ligeglade med hende og altid holder med moderen. A blev skilt for ca. 10 år siden og har en datter på 18 år, der de sidste 4 år har boet hos sin far og hans nye kone. A fik et chok, da hun opdagede, at manden havde en affære med en anden kvinde, hvilket var det, der førte til skilsmissen. Hun oplevede eksmanden som en ressourceperson i ægteskabets første år, så bruddet var voldsomt for hende. Hun har været ked af, at hendes datter valgte at flytte hjem til sin far, og føler sig også svigtet og fravalgt af hende, da datteren i forbindelse med skilsmissen var hendes allierede i forhold til eksmanden. Skønt hun har en del gamle og stabile venskabsrelationer, synes hun, at de udviser ringe forståelse for, hvor meget fysisk og psykisk smerte hun lever med i det daglige, og hun føler sig derfor ensom. Hun har tidligere haft et stabilt job som socialrådgiver, hvilket hun var glad for, men hun måtte opgive det et års tid efter, at datteren flyttede, da arbejdspresset blev for hårdt. Hun lever nu af egen opsparing og en arv, som slipper op om et par år.

Prædisponerende, igangsættende, beskyttende og vedligeholdende faktorer

Nedenfor ses en opdeling i prædisponerende, igangsættende, beskyttende og vedligeholdende faktorer:

Det er vanskeligt at vurdere ovenstående faktorer, idet vi kun har A's beskrivelse af hendes erindringer. Man får dog indtryk af, at A's barndom er præget af ambivalente relationer, især i forhold til hendes mor. Det er usikkert, hvordan A's relation var til hendes far, da hendes fortælling af ham fremstår idylliserende. Voldtægten i 11-års alderen, hendes skilsmisse og datterens fravalg er efter A's mening de igangsættende faktorer for hendes psykiske skrøbelighed, men det er usikkert, om hendes psykiske skrøbelighed mere er begrundet i et utrygt ambivalent tilknytningsmønster til hendes forældre i barndommen, og i hvor høj grad enkeltstående traumer i hendes liv har påvirket hende personligheds mæssigt. Hendes venner, og sandsynligvis også tidligere terapeuter, ser trods A's utilfredshed ud til at være stabiliserende og støttende faktorer.

A's scores

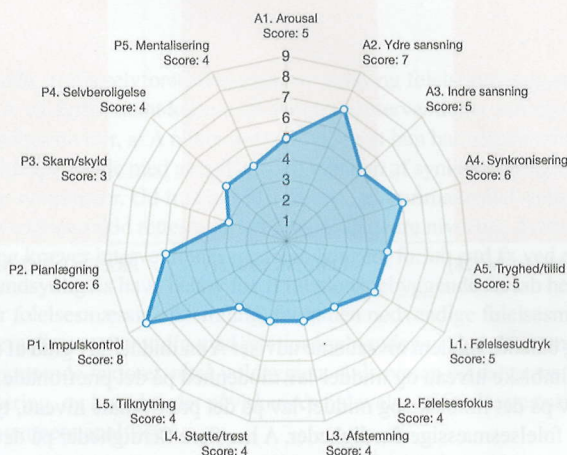
Eftersom scores baserer sig på det kliniske indtryk af A i de psykoterapeutiske sessioner, er nedenstående analyse foretaget på baggrund af A's generelle kompetenceniveau i løbet af sessionerne, da psykoterapeuten ikke har adgang til andre informanter. Analysen er således ikke foretaget gennem en sammenligning mellem hendes normale funktionsniveau, når hun er presset, og når hun støttes, men udelukkende fra funktionsniveauet i de psykoterapeutiske sessioner.

På det autonome niveau er fire scores placeret i gul zone, hvilket viser funktioner, som skal støttes, mens en enkelt score er placeret i grøn zone, hvilket viser en udviklet kompetence. Alle limbiske scores er placeret i gul zone, og på det præfrontale niveau er tre scores placeret i gul, en i grøn og en i rød zone. Overordnet tyder det på, at A's kompetencer er ustabile både i forhold til spontan arousalregulering, følelsesmæssig interaktion, planlægning og bevidst regulering af følelser.

Udsagn	Score	Forklaring
Aut. 1	5H	Generelt meget højt arousalniveau, gestikulerer meget og hurtigt, taler hurtigt med stor intensitet.
Aut. 2	7	Viser relevant behag og ubehag, fx ift. ændringer i terapirummet eller lyde udefra.
Aut. 3	5H	Indre sansninger er ofte fastlåst i ubehag. A har behov for hjælp til at mærke behag og velvære.
Aut. 4	6H	Meget vedholdende og intens øjenkontakt præget af det høje arousalniveau, men kan for det meste synkronisere sig og give plads til terapeutens input.
Aut. 5	5L	Virker anspændt i kontakten med et konstant indre pres, men kan dog med støtte betrygges.
Lim. 1	5H	Viser glæde, men ofte uautentisk, og viser ofte kraftig vrede og tristhed.
Lim. 2	4H	Meget egocentrisk i sin kontaktform, med stor sårbarhed overfor hvordan hun mødes og rummes, men kan sporadisk og kortvarigt støttes til at se andres perspektiv.
Lim. 3	4L	Bemærker afstemning og fejlfafstemning, men bliver meget oprørt over fejlfafstemninger og har brug for meget støtte til at genafstemme sig.
Lim. 4	4H	Lægger meget energi i at søge støtte, men lindres kun af den i ganske kort tid.
Lim. 5	4U	Meget ambivalent i sine beskrivelser af relationer og i sin relation til psykoterapeuten.
Præ. 1	8	Møder til tiden til sessionerne, har tilsyneladende passet sit arbejde omhyggeligt, passer sine forpligtelser og aftaler og udfører aftalte opgaver.
Præ. 2	6H	Planlægning der vedrører neutrale forhold, fx at overholde budget og sørge for en dagsrytme, klares uden vanskeligheder og med fleksibilitet. Når planlægning vedrører forhold, hvor A påvirkes følelsesmæssigt, bliver hun angstpræget og rigid.
Præ. 3	3L	Nævner ind imellem perifert skam/skyld, fx at hun føler sig som et dårligt menneske for at kontakte terapeuten, men med anklagende ansigtsudtryk og stemme, og ænsrer ikke andres følelser.
Præ. 4	4L	Prøver med selvomsorg, musik og dans at trøste og berolige sig selv, men har ringe effekt af det, da hun ikke synes at have udviklet en omsorgsfuld indre delrepræsentation.
Præ. 5	4H	Refleksioner er gennemgående stærkt selvoctrerede og styret af negative følelser. Kan med megen hjælp kortvarigt 'se sig selv udefra', når følelserne af afmagt, vrede og skamfølelse har lagt sig, men disse refleksioner skaber ikke indre forandring.

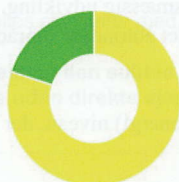
A's analyseresultater ud fra scores

På det autonome niveau er fire scores placeret i gul zone, hvilket viser funktioner, som skal støttes, mens en enkelt score er placeret i grøn zone, hvilket viser en udviklet kompetence. Alle limbiske scores er placeret i gul zone, og på det præfrontale niveau er tre scores placeret i gul, en i grøn og en i rød zone. Overordnet tyder det på, at A's kompetencer er ustabile både i forhold til spontan arousalregulering, følelsesmæssig interaktion, planlægning og bevidst regulering af følelser.

Hvis vi ser nærmere på de scores, der er placeret i grøn zone, viser disse scores, at A reagerer naturligt med behag eller ubehag overfor ydre stimuli, og at hun er i stand til at hæmme uhensigtsmæssige impulser og udføre pligter. Den eneste score, der er placeret i rød zone, vedrører hendes evne til at vise skam og skyld, idet A ganske vist anvender ordet, men ser vred og anklagende ud, når hun taler om at føle skyld. Denne færdighed skønnes dermed at være udenfor læringsmulighed på dette tidspunkt. Generelt tegner analysen et billede af en kvinde, der nemt overvældes af sine negative følelser og har en ringe fornemmelse for andre, og som kun med megen empatisk støtte og regulering fra et andet menneske er i stand til at regulere sin arousal og sit følelsesmæssige kaos. Erfaringen fra terapien viser fx, at effekten af terapeutens følelsesmæssige regulering ikke varer ved efter terapien, hvilket tyder på, at omsorgen fra samspillet ikke på nuværende tidspunkt internaliseres og dermed kan bibringe hende trøst og berørligelse. Hendes følelsesmæssige sårbarhed er tilsyneladende så omfattende, at hendes gode intellekt og evne til at klare forpligtelser og opgaver ikke kan fungere som en selvberørende instans.

Lagkagediagrammet nedenfor viser fordelingen mellem scores der placerer sig i henholdsvis rød, gul og grøn zone på de tre neuroaffektive niveauer:

AUTONOM
Point i alt: 28

Udenfor mestring: 0
Nærmeste udviklingszone: 4
Kompetencer: 1

LIMBISK
Point i alt: 21

Udenfor mestring: 0
Nærmeste udviklingszone: 5
Kompetencer: 0

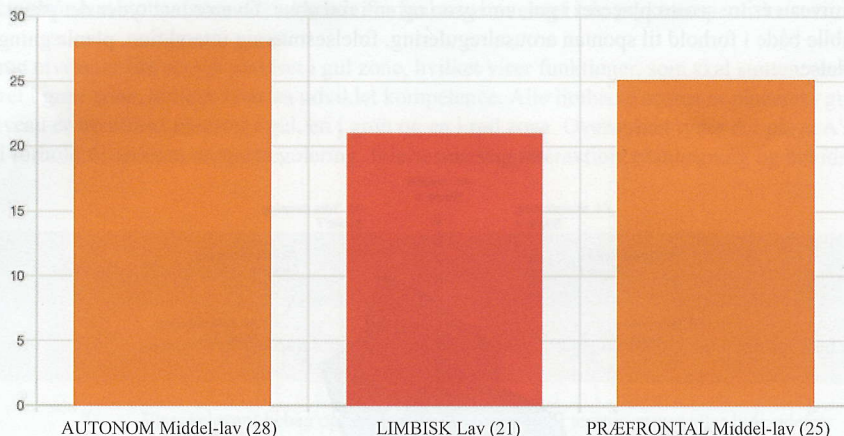

PRÆFRONTAL
Point i alt: 25

Udenfor mestring: 1
Nærmeste udviklingszone: 3
Kompetencer: 1

Søjlediagrammet nedenfor viser modenhedsgraden ud fra sammentælling af scores på de tre neuroaffektive niveauer.

Lav (5-24), Middel-lav (25-29)

I forhold til modenhedsgrad og balance mellem niveauerne udviser A en middel-lav grad af modenhed på det autonome niveau, lav modenhed på det limbiske niveau og middel-lav modenhed på det præfrontale niveau. Når pointsummen er middel på det autonome, lav på det limbiske og middel-lav på det præfrontale niveau, tyder det på, at A kun delvist har været i stand til at udvikle følelsesmæssige færdigheder. A har flere færdigheder på det autonome niveau end på det limbiske, og informationerne om hende tyder på, at hendes autonome og limbiske niveau fungerer sammenhængende, idet hendes følelsesmæssige overvældelse og selvcentrering aktiverer høje arousalniveauer, som skaber en række kropslige stresssymptomer. På grund af den manglende stabilitet på det autonome og limbiske niveau er hun trods sin gode evne til at udføre pligter og opgaver ikke i stand til at regulere sin følelsesmæssige overvældelse eller bruge selvtrøst eller indsigt til at berolige sig selv.

Ovenstående resultat tyder på, at A har behov for præcise interventioner til det autonome og limbiske niveau for at kunne udvikle sig følelsesmæssigt, da hun løbende overvældes af følelser og psykisk smerte, som hun ikke kan selvregulere. Hun har ligeledes svært ved at synkronisere sig eller afstemme sig følelsesmæssigt med andre. På det autonome niveau er hendes arousal almindeligvis høj, hun har mange stressrelaterede smerter, mangler evnen til sansemæssig fordybelse, og er fikseret på øjenkontakt og på mulige tegn på afvisning eller afstandtagen. På det limbiske niveau er hun for det meste fokuseret på sin vrede og tristhed overfor nuværende og tidligere vigtige personer, hvilket gør det vanskeligt for hende at opleve støtte eller fællesskab. På det præfrontale niveau har hun udviklet basal kontrol i forhold til pligter og gøremål, men hun ser ikke ud til at have udviklet skam eller flovhed. Færdigheder i selvtrøst og mentalisering, evnen til at forstå sig selv og andre, kræver stabile limbiske kompetencer, som A ikke synes at have udviklet. Dette ses i balance/ubalance mellem niveauerne:

Balance eller ubalance mellem niveauerne

Når pointsummen er lav på alle tre niveauer, er modenhedsgraden overordnet lav, men med en relativt god balance mellem niveauerne, hvilket tyder på utilstrækkelig personlig/følelsesmæssig udvikling. Dette tyder på, at barnet/personen har brug for lang tid med præcise interventioner til det autonome område for at kunne udvikle sig, og:

Autonomt: Har svært ved at synkronisere sig med andre og/eller har et arousal (energi) niveau, der ikke naturligt skifter efter konteksten

Limbisk: Har svært ved naturligt at vise følelser, genkende følelser hos andre og/eller afstemme sig følelsesmæssigt med andre.

Præfrontalt: Har svært ved at styre sine impulser og sin adfærd hensigtsmæssigt, og/eller svært ved at indleve sig i og forstå andre og sig selv.

Resultatet indikerer, at A har behov for først at få bedre fornemmelse for synkroniseringsprocesserne på det autonome niveau for at kunne etablere bedre færdigheder i følelsesmæssig afstemning og genafstemning på det limbiske niveau. Eftersom hendes narrativer og refleksionsevne er stærkt farvet af hendes følelsesmæssige overvældelse og også er med til at fastholde den, må arbejdet med at udvikle det præfrontale niveau ske i sideløbende små dryp. Både historikken og analysen viser en grundlæggende følelsesmæssig sårbarhed i A's basale tilknytningsrelationer, hvilket gør det vanskeligt for A at opleve støtte i sine langvarige venskabsforhold og dermed også etablere større modstandskraft imod smertefulde hændelser. Eftersom den manglende udvikling af tryk tilknytning ser ud til at være mere central i A's problemstillinger end traumereaktioner, kan hverken narrative metoder, direkte traumebehandling eller metoder, der tager udgangspunkt i refleksion og mentaliserende spørgsmål, umiddelbart anbefales.

Forslag til interventioner

Som det fremgår af ovenstående, er A's selvforståelse centreret omkring følelsesmæssig smerte, indre pres, oplevelse af svigt, traumer og ensomhed. A vil derfor nemt komme til at opleve interventioner som nye svigt, hvis de er anderledes end hendes forventninger. Analysen viser, at A nemt overvældes, og at hun har negative forventninger. Det vil derfor være en betydelig opgave at hjælpe hende med at opdage betydningen af synkronisering og følelsesafstemning i lindring af hendes psykiske og fysiske symptomer. Ud fra analysen ses det, at A primært skal støttes i udvikling af limbiske kompetencer. Samtidig skal interventioner altid rettes mod det laveste af de tre niveauer, hvor der befinder sig scores i gul zone, og mangelfuld udvikling kræver interventioner igennem længere forløb end fx ved enkeltstående traumeoplevelser eller stressreaktioner. A vil sandsynligvis have behov for et relationsopbyggende forløb hen over flere år, først med fokus på synkronisering og derefter følelsesmæssig afstemning, for at den nødvendige følelsesmæssige tillidsrelation kan opbygges, stabiliseres og internaliseres. Samtidig med relationsopbygningen skal der i små dryp og nænsomt arbejdes med hendes beskrevne igangværende faktorer, altså voldtægten, skilsmisken og datterens fraflytning. Fokus skal i første periode handle om synkronisering, og hvordan det påvirker A's oplevelse af følelsesmæssig kontakt, ud fra nedenstående forslag, som er fremkommet gennem analysen.

A1. Arousal

Møde personen på hans/hendes energiniveau og bruge synkroniserede aktiviteter og korte skift i turtagning til at bølge det fælles energiniveau op og ned, så personen kan:

- ✓ **Være mere i ro og få en oplevelse af velvære**

A3. Indre sansning

Gennem opmærksomhedstræning af indre sansninger støtte personen med at:

- ✓ **Dæmpe kraftige indre sansninger og fornemme den beroligelse det giver**

A4. Synkronisering

Skabe fælles aktiviteter med fokus på synkroniseret kontakt, hvor personen støttes i at:

- ✓ **Fornemme den subtile kontakt gennem små kontaktpauser, og gennem at være sammen om et fælles tredje uden direkte øjenkontakt med hinanden**

A5. Tryghed/tillid

Skabe fælles engagerede aktiviteter og vægte mødeøjeblikke og hyggelige stunder, hvor personen kan være:

- ✓ **Rolig og tryk og mindre fraværende, anspændt og passiv**

En udfordring i dette forløb vil være, at A's egen problemforståelse er fokuseret på enkeltstående forhold, mens analysen viser, at tilknytningsrelationen er A's primære vanskelighed. Det er derfor vigtigt at starte med at arbejde med stabiliseringen og udviklingen af både indre ro og et interpersonelt fundament, som A kan begynde at læne sig ind i. Dette kræver, at den professionelle skal kunne rumme både A's kaotiske og voldsomme projektive følelser og hendes modstand og ambivalens.

Efter en tid vil A være parat til at arbejde med det limbiske niveau. Dybere relationsopbygning er primært førsproglig og udvikles gennem et utal af synkroniserede og affektstemmende interaktioner, og A vil derfor være afhængig af at få tilbudt en medindlevende kontakt, uden at denne bliver smittet eller overvældet af A's følelser. Langsomt kan fokus flyttes fra autonome og synkroniserende øvelser til følelsesmæssige og legende samspilsøvelser på det limbiske niveau. Ud fra analysen ses det, at der i de udviklende samspil skal være fokus på:

L1. Følelsesudtryk

Skabe aktiviteter som bidrager til følelsesmæssig afstemning af glæde, frustration og tristhed gennem udvekslinger med markeret spejling, hvor personen kan:

- ✓ **Nedregulere og rumme overvældende følelser af glæde, sorg eller vrede og adskille egne følelser fra andres**

L2. Følelsesfokus

Skabe tillidsfulde situationer, hvor man indbyrdes skifter mellem at have fokus på egne og den andens behov, følelser og oplevelser, så personen kan:

- ✓ **Fokusere på andres behov og afstå fra egen behovstilfredsstillelse på bekostning af andre**

L3. Afstemning

Være sammen om engagerede fælles aktiviteter, leg og spil for at få personen til at:

- ✓ **Være opmærksom, aktiv og opsøgende i forhold til at skabe følelsesmæssig afstemning og genafstemme fejlafstemninger**

L4. Støtte/trøst

Tilbyde personen hjælp og støtte ved usikkerhed og svære følelser og udforske positive og negative oplevelser ved at:

- ✓ **Støtte personens selvstændighed ved at hjælpe ham/hende i at turde mere på egen hånd, før der søges hjælp**

L5. Tilknytning

Tilbyde relationer med stabile betydningsfulde andre, hvor personen kan få positive erfaringer med både at føle sig som en del af en social relation eller gruppe og bevare sin selvstændighed ved at:

- ✓ **Fastholde egen oplevelse, men også være åben overfor andres forskellige oplevelse og alligevel fortsætte venskabet**

Eftersom A nemt overvældes, vil det være nødvendigt med små fortløbende dryp af psykoedukation, hvilket kan give hende en forståelse af hendes udviklingsprocesser. Dette kan med fordel integreres i korte udvekslinger om de autonome og limbiske øvelser. Ud fra A's analyseprofil skal fokus være på de nonverbale samspil og hendes grundlæggende selvreguleringskapacitet og ikke på at indgå i narrative dialoger, fx om hvad der er sket siden sidst, og det er ikke umiddelbart en god ide at give hjemmeopgaver. I A's profil er kognitive og mentaliserende processer ikke en mulig vej til forandring, og den primære udvikling sker igennem opbygning af den sårede tilknytningsrelation. Når der er udviklet kompetencer på det autonome og præfrontale niveau, kan der arbejdes med de forslag, som analysen peger på omkring de præfrontale kompetencer:

P2. Planlægning

Støtte personen i at planlægge, justere og gennemføre hensigtsmæssige handlinger og opgaver og overholde krav ved at udvikle evnen til at:

- ✓ Være fleksibel og realistisk og fralægge sig uhensigtsmæssige handlinger og opgaver

P4. Selvberoligelse

Støtte personen i at berolige og regulere sig selv i situationer, hvor han/hun overvældes af svære følelser ved at give støtte til at personen kan:

- ✓ Udvikle selvtro, fx gennem en indre beroligende stemme eller beroligende handlinger

P5. Mentalisering

Støtte personens mentalisering gennem sproglige dialoger om sig selv og andre ved at:

- ✓ Tillade mere følelsesmæssig udfoldelse og empati både overfor sig selv og andre

Der kan dog gå lang tid, inden det er muligt at opbygge præfrontale kompetencer. I lang tid må interventionens fokus bestå af relationsopbygning, som hviler på utallige gentagne oplevelser af autonom synkronisering, limbisk følelsesmæssig afstemning og præfrontal udvikling af fælles mental forståelse. Det vil derfor være nødvendigt at arbejde med små fælles øvelser eller aktiviteter, som man sammen kan reflektere over bagefter, før fokus er på rent præfrontale strategier.

11.2 Case-eksempel B

Analyse af kompetenceniveau hos 14-årig dreng

B er en 14-årig dreng, hvis forældre og lærere er bekymrede over hans adfærd og trivsel. Han blev født fire uger før tid efter en ukompliceret fødsel. Han kom sig hurtigt, men har siden fødslen været et sensitivt og følsomt barn. Han startede i vuggestue, da han var 11 måneder, og han var en charmerende og vellidt dreng, der havde let til smil. Da han var fire år, fik han en lillebror, hvilket betød, at han i en periode trak sig og regredierede til et tidligere udviklingsstrin i en kortere periode. Efterfølgende fremstod B mere stille og eftertænksom. Han havde legekammerater i børnehaven, men personalet beskrev, at det ofte var de andre børn, der valgte B til, og at han sjældent tog initiativ til at kontakte dem. Da han startede i skole, fulgte en periode, hvor han trak sig mere end tidligere, men han ville gerne lege med de drenge, som han kendte fra børnehaven. Forældrene gled med tiden fra hinanden, og da B var 8 år, blev de skilt. Skilsmissen gik stort set uproblematisk, og B så ud til at tage det pænt, men efter skilsmissen blev han mere indesluttet og brugte efterhånden en del tid med at spille på iPad og computer. Begge forældre fandt hurtigt nye samlevende, hvilket B så ud til at acceptere. I skolen begyndte B at trække sig følelsesmæssigt, han mødte altid forberedt op, men forholdt sig inaktiv i timerne. Han gik direkte hjem fra skole og tilbragte meget tid alene på sit værelse. I 13-års alderen blev han tiltagende mere isoleret, og skolearbejdet gled i baggrunden i forhold til computerspil. Når forældrene forsøgte at tale med B, lukkede han hurtigt af; han sagde ikke forældrene imod, men trak sig. I enkelte samtaler kunne han med tiden fortælle, at han ofte havde tanker om, at han ikke følte sig god nok.

Prædisponerende, igangsættende, beskyttende og vedligeholdende faktorer

Nedenfor ses en opdeling i prædisponerende, igangsættende, beskyttende og vedligeholdende faktorer:

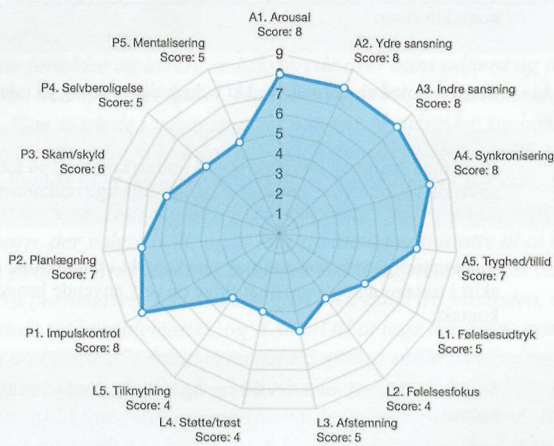
Ud fra ovenstående historik tegner der sig et billede af en sensitiv dreng, hvor den for tidlige fødsel kan have været en prædisponerende faktor, men den omstændighed synes ikke at have været alvorlig, da han trivedes i vuggestuen, og det at få en lillebror som fireårig synes også kun at have været en mindre stressfaktor og kan ikke forklare B's sensitivitet som en igangsættende begivenhed. Forældrenes skilsmisse var muligvis en igangsættende faktor for B's tendens til at trække sig. Samtidig var forældrene dog opmærksomme på B's følsomhed, og var derved en beskyttende faktor. Det tyder på, at B formentlig ikke behøver så meget støtte for at få større adgang til sin emotionalitet og til at sætte ord på følelser. Puberteten med de omfattende biologiske og neurologiske ændringer ser ud til at have øget B's tendens til at trække sig, og er dog en vedligeholdende faktor, der kan gøre det vanskeligt at overkomme en sårbarhed.

B's scores

Nedenstående analyse bygger på oplysninger fra strukturerede samtaler med forældrene og en lærer ud fra analysens 15 udsagn. Eftersom der er god overensstemmelse mellem beskrivelserne, er det muligt at score B's generelle kompetenceniveau i stedet for at sammenligne presset, normalt og støttet funktionsniveau.

Udsagn	Score	Forklaring
Aut. 1	8	Viser naturlige og synkroniserede skift i energi og arousal i forhold til aktiviteter og kontaktformer.
Aut. 2	8	Reagerer med en normal grad af behag eller ubehag på udefra kommende stimuli.
Aut. 3	8	Viser med ansigt og kropssprog god opmærksomhed på forskelle i indre livfuldhed, indadvendthed, interesse, undgåelse og de kropslige reaktioner, der tilhører følelsesstilstande.
Aut. 4	8	Viser naturlig synkronisering og øjenkontakt i interaktion, med god evne til både hurtige skift i turtagning og evne til at følge og selv anvende længere og mere intense indlæg i kontakt.
Aut. 5	7	Viser stor tryghed med forældrene og naturlig grad af tryghed og afslapning med nye voksne.
Lim. 1	5L	Den lave score skyldes, at B viser meget få følelser. Han viser glæde og milde følelser, men skal støttes til at vise følelser af tristhed og vrede.
Lim. 2	4L	Er optaget af at stille fx sine forældre tilpas og ikke gøre meget væsen af sig. Indtrykket er, at han tilsidesætter egne følelsesmæssige behov.
Lim. 3	5L	Er ofte tilbagetrukket, og søger ikke afstemning med andre, men når han inviteres og støttes, kan han både afstemme sig, reagere med relevant opbremsning på fejlafstemning og genafstemme sig.
Lim. 4	4L	Reagerer gennemgående på svære følelser ved at trække sig ind i egne aktiviteter, men kan åbne sig med invitation og støtte.
Lim. 5	4L	Har umiddelbart ikke forventning om, at samspil kan være glædesfyldte eller støttende, men åbner op, når han får god plads, empatisk engagement og megen opmuntring.
Præ. 1	8	Har en naturlig og uanstrengt tilgang til selvbeherskelse og til opgaver i skolen og forpligtelser hjemme.
Præ. 2	7	Kan fint planlægge og strukturere, fx i forhold til lektier, om end det indre følelsesmæssige pres har svækket hans engagement i skolearbejdet.
Præ. 3	6H	Udviser skamfølelse og skyld i forhold til ikke at føle sig god nok, og kan med lidt støtte slippe det igen.
Præ. 4	5L	Har tendens til at aflede sig selv i stedet for at finde selvtrøst, men kan med støtte reflektere over, hvad han har behov for.
Præ. 5	5L	Har tendens til at aflede sig selv i stedet for at søge indsigt i sine følelser, men med støtte reflekterer han over sine følelser og tanker.

B's analyseresultater ud fra scores

På det autonome niveau scores alle udsagn i grøn zone, som udviklede kompetencer, og på det præfrontale niveau scores to udsagn ligeledes i grøn zone, mens tre udsagn scores i gul zone. På det limbiske niveau befinder alle udsagn sig i gul zone, hvilket jo viser funktioner, som skal støttes. Hvis vi ser nærmere på de udsagn, der er placeret i den gule zone præfrontalt, vedrører det skam/skyldfølelse, selvtrøst og mentalisering, mens B udviser gode kompetencer i forhold til behovsstyring og planlægning. Overordnet tyder det på, at B har rigtig gode arousalreguleringskompetencer og er god til at gennemføre pligt opgaver, opføre sig korrekt osv. Omvendt ser det ud til, at han har en ringe adgang til sine følelser, hvilket sandsynligvis hæmmer hans evne til at slippe skam/skyld, berolige og trøste sig selv og mentalisere omkring sine følelser. Analysen tegner et billede af en hæmmet dreng, der ofte kan fordybe sig og fastholde opmærksomheden på skoleopgaver, som kan være opmærksom på andres følelser, men som ofte trækker sig, når noget bliver følelsesmæssigt svært. Han kan dermed også være svær at aflæse, når han selv har det svært.

Lagkagediagrammet nedenfor viser fordelingen mellem scores der placerer sig i henholdsvis rød, gul og grøn zone på de tre neuroaffektive niveauer.

AUTONOM
Point i alt: 39

Udenfor mestring: 0
Nærmeste udviklingszone: 0
Kompetencer: 5

LIMBISK
Point i alt: 22

Udenfor mestring: 0
Nærmeste udviklingszone: 5
Kompetencer: 0

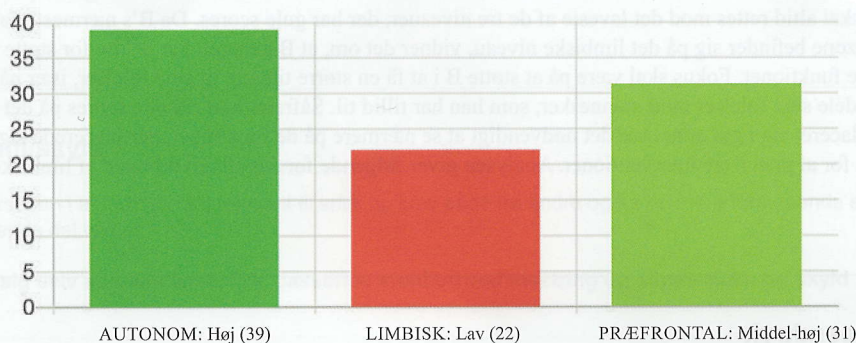

PRÆFRONTAL
Point i alt: 31

Udenfor mestring: 0
Nærmeste udviklingszone: 3
Kompetencer: 2

Søjlediagrammet nedenfor viser modenhedsgraden ud fra sammentælling af scores på de tre neuroaffektive niveauer.

Lav (5-24), Middel-høj (30-34), Høj (35-39)

I forhold til modenhedsgrad og balance mellem niveauerne udviser B en høj modenhed på det autonome niveau, lav modenhed på det limbiske og middel-høj modenhed på det præfrontale niveau. Når pointsummen er høj på det autonome, lav på det limbiske og middel-høj på det præfrontale niveau, tyder det på, at B har haft følelsesmæssige ressourcer nok til at udvikle mentale færdigheder, men at den følelsesmæssige del af personligheden derefter er blevet begrænset eller lukket ned med præfrontal kontrol. Eftersom scores på det præfrontale niveau ligger i den høje ende, vurderes balance/ubalance som værende høj-lav-høj, men med det lille forbehold for, at de præfrontale kompetencer muligvis ikke er en fuldt udfoldet færdighed. Dette kan ses i balancen mellem niveauerne:

Balance eller ubalance mellem niveauerne

Når pointsummen er høj på det autonome, lav på det limbiske og høj på det præfrontale niveau tyder det på, at barnet/personen har haft følelsesmæssige færdigheder nok til at udvikle behovsstyring, evne til planlægning og mentaliseringsevne, men begrænset gennem præfrontal kontrol. Dette tyder på, at barnet/personen har brug for præcise interventioner til det limbiske område for at kunne udvikle sig, og:

Autonomt: Kan synkronisere sig med andre og har et arousal (energi) niveau, der naturligt skifter, så det passer til konteksten.

Limbisk: Har svært ved naturligt at vise følelser, genkende følelser hos andre og/eller afstemme sig følelsesmæssigt med andre.

Præfrontalt: Kan styre sine impulser og sin adfærd hensigtsmæssigt, og kan i nogen grad indleve sig i og forstå andre og/eller sig selv, men anvender pseudomentalisering.

Ovenstående resultat tyder på, at B har behov for præcise interventioner til det limbiske niveau for at kunne udvikle sig, da han ikke naturligt kan vise følelser eller afstemme sig følelsesmæssigt med andre. På det autonome niveau kan han både synkronisere sig med andre og har et energiniveau, der naturligt skifter, så det passer til konteksten, præfrontalt kan han styre sine impulser og sin adfærd hensigtsmæssigt, og han kan indleve sig i og forstå andre, og med støtte også forstå sig selv.

Forslag til interventioner

Interventioner skal altid rettes mod det laveste af de tre niveauer, der har gule scores. Da B's nærmeste følelsesmæssige udviklingszone befinder sig på det limbiske niveau, vidner det om, at B generelt har behov for støtte vedrørende følelsesmæssige funktioner. Fokus skal være på at støtte B i at få en større tilgang til sine følelser, især når noget er svært, og på at dele sine følelser med mennesker, som han har tillid til. Såfremt kun enkelte scores på det limbiske niveau havde placeret sig i gul zone, var det nødvendigt at se nærmere på de funktioner, der placerede sig i gult på de andre niveauer, for at præcisere interventioner. Analysen giver følgende forslag til udviklingen af limbiske funktioner:

L1. Følelsesudtryk

Skabe aktiviteter som bidrager til følelsesmæssig afstemning af glæde, frustration og tristhed gennem udvekslinger med markeret spejling, hvor personen kan:

- ✓ Spontant mærke og vise både ægte glæde, tristhed og vrede i ansigts- og kropsudtryk og kunne genkende og berøres af andres følelser

L2. Følelsesfokus

Skabe tillidsfulde situationer, hvor man indbyrdes skifter mellem at have fokus på egne og den andens behov, følelser og oplevelser, så personen kan:

- ✓ Fokus på egen behovstilfredsstillelse og afstå fra at opfylde andres behov på bekostning af sig selv

L3. Afstemning

Være sammen om engagerede fælles aktiviteter, leg og spil for at få personen til at:

- ✓ Være opmærksom, aktiv og opsøgende i forhold til at skabe følelsesmæssig afstemning og genafstemme fejlafstemninger

L4. Støtte/Trøst

Tilbyde personen hjælp og støtte ved usikkerhed og svære følelser og udforske positive og negative oplevelser ved at:

- ✓ Tilbyde personen støtte til at søge hjælp og få oplevelsen af at blive hjulpet

L5. Tilknytning

Tilbyde relationer med stabile betydningsfulde andre, hvor personen kan få positive erfaringer med både at føle sig som en del af en social relation eller gruppe og bevare sin selvstændighed ved at:

- ✓ Få tillid til at andre vil værdsætte ens oplevelse, og at uenigheder kan løses ved fælles hjælp

Ud fra NAA fremstår B som en dreng med mange ressourcer. Hans kognitive færdigheder er gode, og helhedsbilledet indikerer, at han har udviklet følelsesmæssige kompetencer, som på et senere tidspunkt, givetvis ved skilsmissen, er blevet udfordret. Vurderingen er således, at B vil kunne profitere af en korttids samtalebaseret intervention, fx narrativ terapi, hvor forældrene inddrages. Det vil her være muligt at udnytte hans gode evner til forståelse, og med tillidsforholdet til forældrene og en psykoterapeuts støtte vil han få mulighed for at udforske de vanskelige følelser, han har undertrykt. En sådan intervention vil forhåbentlig støtte ham i at genfinde sin basale tillid og glæde ved samvær, og støtte hans integration af følelser og følelsesmæssig forståelse for sig selv og for andre. På det præfrontale niveau peger analysen på følgende intervention:

P3. Skam/skyld

Støtte personen i at forholde sig relevant til kritik og krav både fra andre og fra en indre formanende eller fordømmende del ved at:

- ✓ **Give sig selv anerkendelse, føle passende stolthed ved mestring og slippe skam og skyld**

P4. Selvberoligelse

Støtte personen i at berolige og regulere sig selv i situationer, hvor han/hun overvældes af svære følelser ved at give støtte til at personen kan:

- ✓ **Udvikle selvtrøst, fx gennem en indre beroligende stemme eller beroligende handlinger**

P5. Mentalisering

Støtte personens mentalisering gennem sproglige dialoger om sig selv og andre ved at:

- ✓ **Aktivere og regulere følelser, adskille følelser og tanker og støtte følelsesmæssig refleksion**

Da B er personlighedsmæssigt veludviklet, men har undertrykt vigtige følelser, skønnes interventionen at være kortvarig.

11.3 Case-eksempel C

Analyse og sammenligning mellem gennemsnitlig, presset og støttet funktion hos 5-årig pige

C er 5 år, hendes far er fra Libanon og mor fra Danmark og familien er bosat i Sverige. Da C er spæd, flygter mor flere gange fra far grundet påstand om vold, og mor placerer C i en skraldespand, hvilket resulterer i, at C bliver anbragt under politibeskyttelse i en plejefamilie. Efter ca. to år hjemgives hun atter til mor. Mor og C flygter fra Sverige til Danmark, hvor C først anbringes i en akutplejefamilie, og senere på et kommunalt børnehjem, da mor oplyser, at hun ikke længere kan varetage omsorgen for C. Som 5-årig anbringes hun i en permanent plejefamilie. Hun har nu været i denne plejefamilie i ca. 4 måneder.

Oplysninger fra interview med plejeforældre og børnehavepædagoger

Plejeforældrene beskriver C som en pige uden sult-mæthedsfornemmelse, hun har svært ved at falde i søvn og er vådligger. Hun har motoriske vanskeligheder, bliver hurtig udmattet, hun kan virke klodset og ukoncentreret og kommer let til at slå sig. Hun er i konstant bevægelse, er tågænger og har svært ved at fastholde opmærksomheden. Hun fortæller ikke, om hun fryser eller sveder og handler heller ikke på det ved at tage tøj af/på. Hun har tendens til, hvad der kan ligne selvskadende adfærd, fx piller hun i sine neglerødder, til de bløder. Hun forskrækkes nemt ved både ukendte og velkendte lyde, fx fra almindelige hus-holdningsmaskiner. Ved ukendte lyde kan hun hulke hjælpeløst eller begynde at hyperventilere, klapre tænder og virke ukontaktbar.

Plejeforældrene fortæller, at C skal støttes i sociale samspil. Hun leger fortsat parallelt med simple som-om-lege og opsøger ofte en voksen, når noget bliver svært. I samspil med jævnaldrende opstår der hurtigt konflikter, hvilket betyder, at hun ofte trækker sig. Hun mestrer dog at aktivere sig selv og fordybe sig i egen leg. Hun er i stand til at sætte ord på følelser, hun kan fx relevant fortælle, hvordan andre kan have det og komme med forslag til, hvordan konfliktsituationer kan løses, selvom hun oftest ikke kan efterleve dem i praksis. Hun er ukritisk overfor nye voksne, bliver hurtigt eksalteret og usammenhængende og har svært ved at finde ro i en social kontekst. Hun har en tydelig ansigtsmimik og kan afstemme sin stemmevolumen og gestik med andre. Plejeforældrene fortæller, at når hun ikke får sin vilje, bliver hun hurtigt beklagende, nedtrykt, opgivende og ulykkelig og fremstår appellerende, indtil hun afledes. Derefter synes situationen "ude af øje, ude af sind", og på et øjeblik vendes stemningen til glæde.

Beskrivelse fra ca. to timers struktureret samspil med undersøger

C har svære vanskeligheder ved at synkronisere sig gennem kropslige og mimiske udtryk og gennem en intuitiv turtagning. Hun synes at have overordentligt store vanskeligheder med grundlæggende arousalskift. I visse aktiviteter er hun ustabil i kontakten, og i andre aktiviteter bliver hun eksalteret og uopmærksom. C har ligeledes svært ved at genkende og vise glæde, vrede og tristhed. Hun har svært ved at afstemme sig følelsesmæssigt med undersøger gennem ansigtsudtryk og kompenserer ved at forsøge at stille undersøger tilpas. Hun kan ikke genafstemme sig, hvis det gensidige samspil kommer ud af balance. Hun har svært ved at regulere sine følelser, som hurtigt bliver karikerede og overdrevne.

C har i undersøgelsessituationen behov for stor støtte for at gennemføre aktiviteterne. Med megen støtte kan hun forstå, acceptere og følge regler, hæmme uhensigtsmæssige impulser og fastholde opgaver, som er kedelige og kravstættende. Hun kan ikke genkende hverken skam, flovhed eller stolthed i andres ansigtsudtryk, men viser selv skam/flovhed, når hun korrigeres. Med megen støtte er hun i stand til at planlægge opgaver på egen hånd og fastholde sin opmærksomhed. Hun kan ligeledes skelne mellem autentiske og lade-som-om følelser og med støtte fra undersøger kan hun regulere sine følelser, når hun frustreres af, at aktiviteterne overstiger hendes mestringsniveau. Hun kan indgå i som-om- og rolleleg, men har i disse situationer en tendens til at styre og kontrollere legens indhold. Med støtte kan C tillægge figurer følelser, intentioner og relationer og sætte sig i en andens sted og beskrive andres følelser, men hun har her en tendens at tillægge figurerne urealistiske intentioner. Med undersøgers støtte er hun i stand til at reflektere over andres reaktioner og motiver til handlinger, samt relatere andres følelser til sig selv, men en egentlig følelsesmæssig mentalisering kan hun ikke præstere, og læner sig op ad, hvad hun tror, at undersøger forventer af hende.

Prædisponerende, igangsættende, beskyttende og vedligeholdende faktorer.

Nedenfor ser vi på opdeling i prædisponerende, igangsættende, beskyttende og vedligeholdende faktorer i forhold til C's historik.

Igennem plejeforældrenes og børnehavepædagogernes beskrivelse tegner der sig et billede af en pige, der er født ind i et kaotisk hjem uden basal tryghed og stabilitet. Morens hyppige og kaotiske flugt med datteren og de skiftende anbringelser har været både prædisponerende, igangsættende og vedligeholdende faktorer til de problemer, C har i dag. Da kompetenceudviklingen på det limbiske og præfrontale niveau er bedre end på det autonome, tyder det på, at der har været en beskyttende faktor i form af nogen følelsesmæssig kontakt med en omsorgsfuld voksen, sandsynligvis fra den tidligere plejefamilie, der har givet C mulighed for en vis grad af følelsesmæssig udvikling, selvom hendes fundament, nemlig det autonome niveau, er yderst skrøbeligt. Ligeledes udviser nuværende plejeforældre en nuanceret forståelse af C's sårbarhed, hvilket er en beskyttende faktor, som endnu ikke har haft tid til at få en dybere effekt i hendes liv.

C's scores

Analysen bygger dels på informationer fra undersøgelsens kendskab til C i en struktureret samspilssituation, og dels fra plejeforældrenes og børnehavepædagogernes beskrivelse af hende. Vurderingen baserer sig overvejende på informationer om C i løbet af de sidste tre måneder. Da C's følelsesmæssige funktionsniveau er yderst situations- og kontekstbestemt, sammenligner vi nedenfor C's normale funktionsniveau med hendes funktionsniveau under pres og med særlig støtte.

På grund af denne analyses kompleksitet har vi valgt ikke at medtage differentieringen af H, L og U.

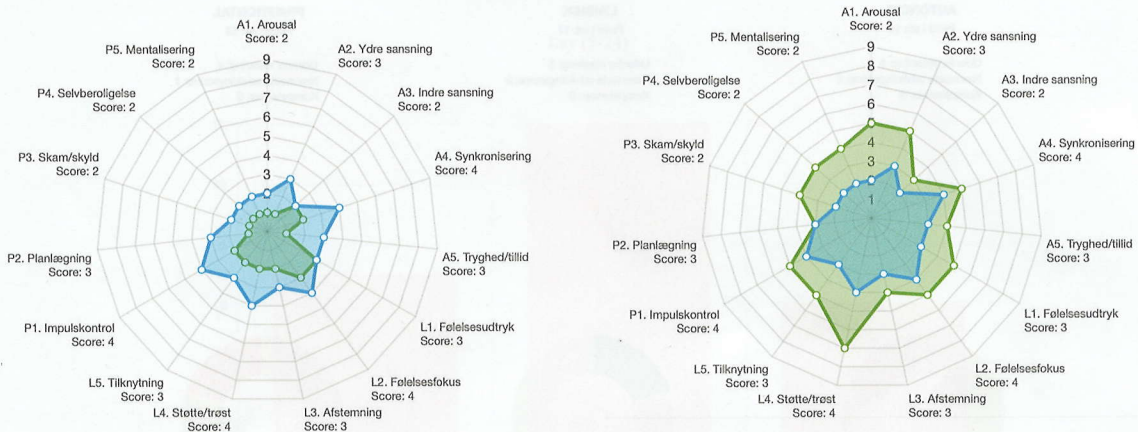
Udsagn	Under pres	Normal funktion	Med støtte	Forklaring
Aut. 1	1	2	5	C's arousalregulering er så skrøbelig, at den ligger udenfor læringsmulighed under både normale og pressede omstændigheder, men med særlig støtte og en tryk ramme kan hendes arousal reguleres.
Aut. 2	1	3	5	C reagerer med så stor overvældelse på ydre stimuli, at hun ikke hverken under normale eller pressede omstændigheder kan regulere sig. Kun med særlig støtte og en tryk ramme kan hun tåle fx uventede lyde uden at blive overvældet.
Aut. 3	2	2	3	Evnen til at sanse sig selv indvendigt, fx i forhold til sult og mæthed, er både under pressede, normale og støttede omstændigheder uden for C's nuværende læringsmulighed.
Aut. 4	2	4	5	C er med megen støtte, og så længe hun ikke bliver forskrækket eller presset, i stand til kortvarigt at deltage i synkroniseret kontakt.
Aut. 5	1	3	4	Under normale eller pressede omstændigheder er C konstant utryk og anspændt, men med særlig støtte og en tryk ramme kan hun slappe af i korte sekvenser.
Lim. 1	3	3	5	Under normale og pressede omstændigheder virker C's udtryk for glæde, sorg og vrede karikerede, men med en empatisk kontakt i en tryk ramme bliver hendes følelsesudtryk ofte mere autentiske.
Lim. 2	3	4	5	C forsøger gennemgående at gøre den anden tilpas, og under pres mister hun yderligere kontakt til sig selv. Med megen støtte og en tryk ramme er hun ind imellem i stand til nogenlunde autentisk at markere det, hun har lyst til eller brug for i kontakten.

11.3 Case-eksempel C

Lim. 3	2	3	4	Under presede og normale omstændigheder er C ikke i stand til at afstemme sig, men med megen støtte og tryghed kan hun kortvarigt indgå i en afstemt følelsesmæssig kontakt, før hun distraheres eller falder ud i overdrevne følelsesudtryk.
Lim. 4	2	4	7	Under normale omstændigheder kan C med megen støtte søge hjælp og trøstes, men under pres trækker hun sig og kan ikke beroliges af trøst. Ved støtte kan hun imidlertid nemt trøstes og beroliges.
Lim. 5	2	3	5	Under presede og normale omstændigheder udviser C stor angst og tvetydighed i forhold til samvær. Hendes adfærd bærer i disse situationer præg af et desorganiseret tilknytningsmønster. Med megen støtte og tryghed kan hun kortvarigt indgå i en relativt tryk kontakt, indtil hun atter overvældes af angst.
Præ. 1	2	4	5	C kan med megen støtte hæmme uhensigtsmæssige impulser og udføre pligt opgaver. Det er svært for hende under normale omstændigheder, og under pres mister hun helt denne evne.
Præ. 2	1	3	3	C's evne til at planlægge og gennemføre beslutninger er udenfor hendes læringsmulighed, selv i støttede situationer.
Præ. 3	1	2	4	C kan sporadisk og med støtte vise skam og flovhed, men kan ikke genkende det hos andre, og evnen mistes helt under pres.
Præ. 4	1	2	4	C kan sporadisk og med megen opmuntring handle bevidst for at trøste sig selv ved svære følelser. Denne evne ses dog hverken i normale situationer eller under pres.
Præ. 5	1	2	4	C kan med megen støtte reflektere sporadisk over, hvordan andre har det, og hvordan hendes handlinger påvirker andre, men viser ikke denne evne hverken under normale omstændigheder eller under pres.

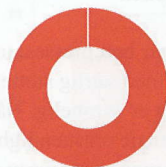
Herunder vises C's normalscore sammenlignet med scoringen for presset funktion, og derefter scoren for støttet funktion, for at give et visuelt billede af forholdet mellem de tre funktionsniveauer. I den første figur viser det blå felt C's normale funktionsniveau, og det grønne felt hendes funktionsniveau under pres. I den anden figur viser det blå felt C's normale funktionsniveau, og det grønne felt hendes funktionsniveau, når hun støttes.

Første figur, tv., viser presset (grønt felt) og normal (blåt felt) funktion. Anden figur, t.h., viser støttet (grønt felt) og normal (blåt felt) funktion

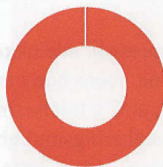
Spider grafen viser på alle tre niveauer omfattende forskelle mellem presset, normal og støttet funktion, hvilket indikerer, at oplevelsen af C's færdigheder sandsynligvis opfattes forskelligt af forskellige professionelle, afhængigt af kontekst og relation. Når C modtager omfattende støtte i en rolig og tryk sammenhæng, fungerer hun væsentligt bedre end i normale og pressede situationer.

Nedenfor følger en oversigt over fordelingen mellem røde, gule og grønne scores på de tre funktionsniveauer. Øverste række viser presset, midterste række normal og nederste række støttet funktionsniveau. Vi vil nu se på funktionen på hvert af de tre mentale organiseringsniveauer i forhold til presset, normal og støttet funktion.

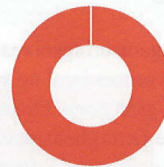
AUTONOM
Point i alt: 7

Udenfor mestringszone: 5
Nærmeste udviklingszone: 0
Kompetencer: 0

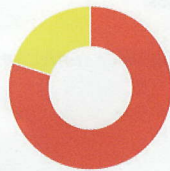
LIMBISK
Point i alt: 12

Udenfor mestringszone: 5
Nærmeste udviklingszone: 0
Kompetencer: 0

PRÆFRONTAL
Point i alt: 6

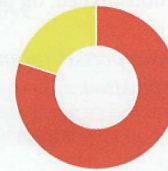
Udenfor mestringszone: 5
Nærmeste udviklingszone: 0
Kompetencer: 0

AUTONOM
Point i alt: 14
Udenfor mestrings: 4
Nærmeste udviklingszone: 1
Kompetencer: 0

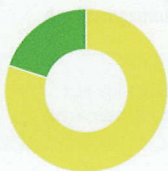
LIMBISK
Point i alt: 17
Udenfor mestrings: 3
Nærmeste udviklingszone: 2
Kompetencer: 0

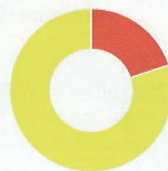
PRÆFRONTAL
Point i alt: 13
Udenfor mestrings: 4
Nærmeste udviklingszone: 1
Kompetencer: 0

AUTONOM
Point i alt: 22
Udenfor mestrings: 1
Nærmeste udviklingszone: 4
Kompetencer: 0

LIMBISK
Point i alt: 26
Udenfor mestrings: 0
Nærmeste udviklingszone: 4
Kompetencer: 1

PRÆFRONTAL
Point i alt: 20
Udenfor mestrings: 1
Nærmeste udviklingszone: 4
Kompetencer: 0

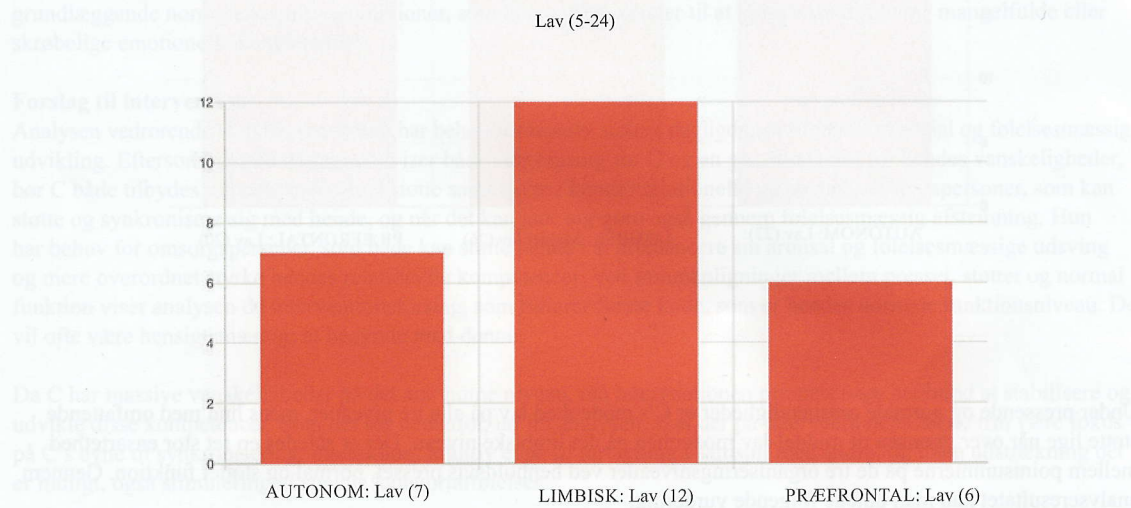
På det autonome organiseringsniveau befinder C's scores sig udelukkende i rød zone, når hun presses, mens en enkelt score befinder sig i gul zone under normale forhold. Med særlig støtte befinder fire af de fem scores sig fortsat i rød zone, mens den sidste, udsagn 4, som omhandler synkroniseringsevne, er i gul zone. Dette indikerer, at C er en yderst skrøbelig og sårbar pige, der nemt presses eller forskrækkes, også under normale forhold. Hun opleves således generelt ustabil og ureguleret. Med støtte er fire scores i gul zone, mens scoren på udsagn 2, som omhandler indre sansning, stadig er i rød zone. Det tyder på, at hun i rolige og beskyttede sammenhænge kan udnytte støtte til at regulere sin arousal gennem gensidig synkronisering, og at hun i perioder kan indgå i spontan turtagning, hvor hun kan dele begejstring og vitalitet i fælles aktiviteter uden hurtigt at falde ind i traumereaktioner.

På det limbiske organiseringsniveau befinder C's scores sig udelukkende i rød zone, når hun presses, under normale forhold har hun to scores i gul og tre scores i rød zone, mens hun i trygge rammer og med særlig støtte har fire scores i gul og en score i grøn zone. Disse scores indikerer, at C's følelsesmæssige regulering er skrøbelig. Når C presses, er hendes limbiske færdighedsniveau helt uden for indlæringsmulighed, og under normale omstændigheder er der to udsagn i gul zone og dermed i nærmeste udviklingszone. Med støtte hæves hendes kompetenceniveau markant, idet hun så her har fire scores, der befinder sig i gul zone, og en i grøn. Uden støtte opleves hun ustabil, idet hun har svært ved at fornemme følelser og reagerer følelsesmæssigt overdrevent eller karikeret. Med væsentlig støtte er hun dog i stand til at kunne indgå i leg og samspil.

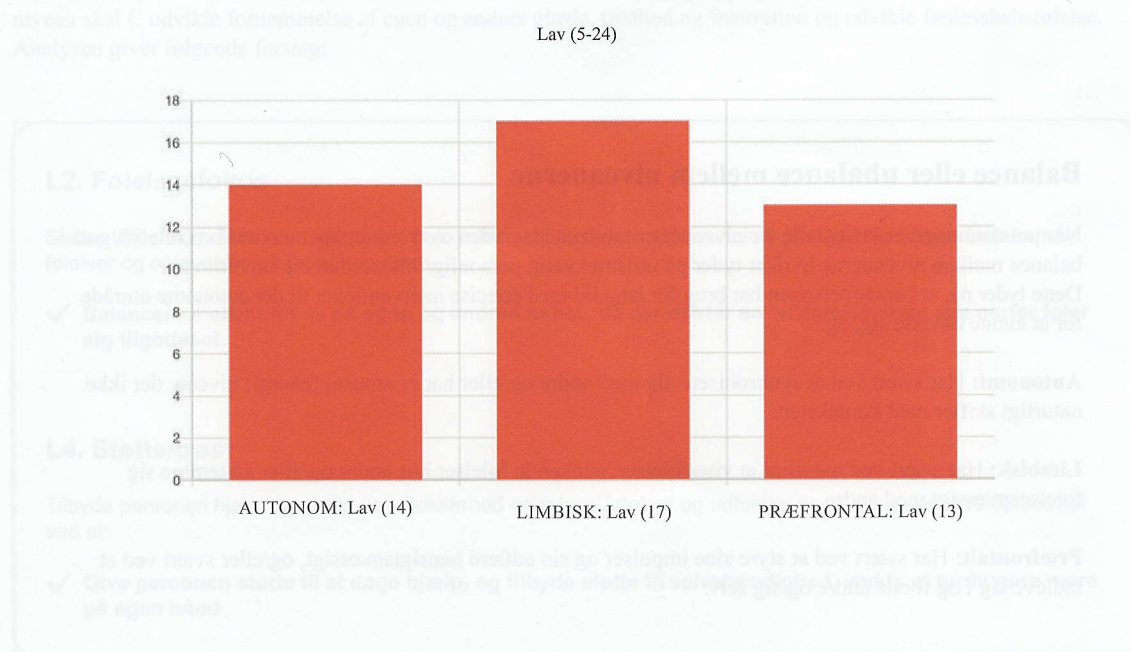
På det præfrontale niveau befinder alle C's scores sig i rød zone, når hun presses, en enkelt score hæver sig til gul zone under normale forhold, og fire scores hæver sig til gul zone under trygge rammer og med særlig støtte. C mister således alle præfrontale kompetencer under pres, men kan under normale omstændigheder med støtte hæmme impulser og gennemføre opgaver. Med støtte og i en tryk sammenhæng kan hun bedre regulere sig gennem viljestyring og indordne sig under velstrukturerede rammer og opnår her scores, der solidt placerer sig i gul zone, men hun er ikke i stand til at planlægge eller strukturere sine aktiviteter.

C har flere kompetencer på det limbiske niveau end på det autonome og det præfrontale niveau. Det tyder på, at hun med støtte kan udvikle det autonome og limbiske niveau, og sandsynligvis vil kunne udvikle flere færdigheder på det præfrontale niveau, idet hun under støttede og trygge forhold viser, at hun allerede har udviklet visse præfrontale kompetencer, omend de er meget skrøbelige.

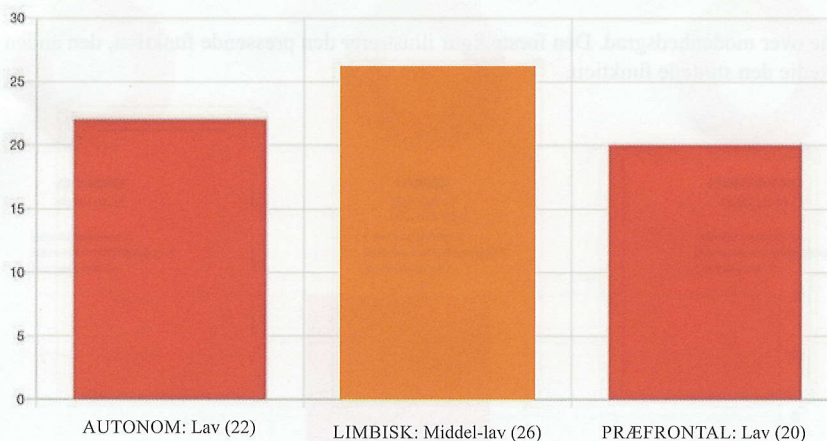
Her følger graferne over modenhedsgrad. Den første figur illustrerer den pressende funktion, den anden figur den normale, og den tredje den støttede funktion.

✓ **Underliggende stress**
 (Pointsummen er mere end 3 point højere på det limbiske niveau end på det autonome niveau)

Lav (5-24), Middel-lav (25-29)

Under pressende og normale omstændigheder er C's modenhed lav på alle tre niveauer, mens hun med omfattende støtte lige når over grænsen til middel-lav modenhed på det limbiske niveau. Der er således en ret stor ensartethed mellem pointsummerne på de tre organiseringsniveauer ved henholdsvis presset, normal og støttet funktion. Gennem analyseresultatet kan man udlede følgende vurdering:

Idet C's pointsum er lav på alle tre mentale organiseringsniveauer, er hendes modenhedsgrad overordnet lav, men hun har en relativt god balance mellem niveauerne, hvilket tyder på utilstrækkelig personlig og følelsesmæssig udvikling. Desuden ses i alle tre funktionsanalyser, at det autonome niveau er mere end 3 point lavere end det limbiske, hvilket tyder på en tilstand af underliggende stress. Det betyder, at hun har behov for en længerevarende støtte med præcise interventioner til det autonome område for at kunne udvikle sig, hvor hun skal støttes gennem synkronisering, intuitiv turtagning og arousalregulering, før fokus skal være på de limbiske og præfrontale niveauer.

Den lave modenhedsgrad udtrykkes også i teksterne for balance/ubalance i analyseresultatet. Nedenfor vises teksten for C's balance/ubalance under normale omstændigheder.

Balance eller ubalance mellem niveauerne

Når pointsummen er lav på alle tre niveauer er modenhedsgraden overordnet lav men med en relativt god balance mellem niveauerne hvilket tyder på utilstrækkelig personlig/følelsesmæssig udvikling.

Dette tyder på, at barnet/personen har brug for lang tid med præcise interventioner til det autonome område for at kunne udvikle sig, og:

Autonomt: Har svært ved at synkronisere sig med andre og/eller har et arousal (energi) niveau, der ikke naturligt skifter med konteksten.

Limbisk: Har svært ved naturligt at vise følelser, genkende følelser hos andre og/eller afstemme sig følelsesmæssigt med andre.

Præfrontalt: Har svært ved at styre sine impulser og sin adfærd hensigtsmæssigt, og/eller svært ved at indleve sig i og forstå andre og sig selv.

Overordnet viser analysen, at C først og fremmest kan profitere af interventioner på det autonome niveau, og at hun har behov for megen støtte. Når hun presses, mister hun sine følelsesmæssige kompetencer. Da alle tre organisationsniveauer er overordentligt skrøbelige og ustabile, er der stor sandsynlighed for, at C regredierer og til tider reagerer med basale selvbeskyttelsesstrategier, der er kendetegnende for dybtliggende traumereaktioner. Hun har behov for massiv støtte på det autonome niveau for at bringes i følelsesmæssig udvikling. Analysen bekræfter plejeforældrenes beskrivelse af C som en pige med meget svære vanskeligheder på det autonome niveau. Hun er fx ukritisk i sin kontakt med andre og bliver hurtigt eksalteret og usammenhængende. Ligeledes bekræfter analysen, at C er en pige med begrænsede sociale færdigheder, der dog øges væsentligt med tilstrækkelig støtte. Hun evner at appellere med følelser, hvilket dog kræver, at hun støttes gennem relevant og tæt kontakt. Hun kan til tider forekomme mere følelsesmæssigt kompetent, end hun er, idet hun er god til at sætte ord på følelser og relevant kan fortælle om andres følelser og har forslag til, hvordan konfliktsituationer kan løses. Dog viser hun sjældent følelsesmæssigt medsving, og hun har ofte begrænset held med at anvende kompetencerne. Hun er til tider i stand til med støtte at reflektere over andres reaktioner og motiver til handlinger, samt relatere andres følelser til sig selv. Dette tyder på, at hun har grundlæggende normale kognitive funktioner, som hun også anvender til at kompensere for sine mangelfulde eller skrøbelige emotionelle kompetencer.

Forslag til intervention

Analysen vedrørende C indikerer, at hun har behov for massiv støtte i dagligdagen i forhold til social og følelsesmæssig udvikling. Eftersom plejeforældrene udviser både stor omsorg for C og en god forståelse for hendes vanskeligheder, bør C både tilbydes intensiv individuel støtte samt støtte i hendes relationelle miljø med omsorgspersoner, som kan støtte og synkronisere sig med hende, og når det kan lade sig gøre også gennem følelsesmæssig afstemning. Hun har behov for omsorgspersoner, som både kan støtte hende i at afbalancere sin arousal og følelsesmæssige udsving og mere overordnet styrke hendes relationelle kompetencer. Ved sammenligninger mellem presset, støttet og normal funktion viser analysen de interventionsforslag, som tilhører første kode, som er hendes normale funktionsniveau. Det vil ofte være hensigtsmæssigt at begynde med denne.

Da C har massive vanskeligheder på det autonome niveau, må interventionen primært søge henimod at stabilisere og udvikle disse kompetencer. Som det ses nedenfor, ud fra analysen, skal der på interventionens første trin være fokus på C's evne til synkronisering, interaktion, intuitiv evne til turtagning i samspil med andre, og i den udstrækning det er muligt, også stimulering af sociale kategorialfølelser:

A4. Synkronisering

Skabe fælles aktiviteter med fokus på synkroniseret kontakt, hvor personen støttes i at:

- ✓ **Søge spontan kontakt gennem ansigtsudtryk, gestik, kropssprog og øjenkontakt**

Interventionens fokus er således at stabilisere C's evne til arousalregulering og selvforfølelse. På det limbiske niveau skal C udvikle forfølelse af egen og andres glæde, trivsel og frustration og udvikle fællesskabsfølelse. Analysen giver følgende forslag:

L2. Følelsesfokus

Skabe tillidsfulde situationer, hvor man indbyrdes skifter mellem at have fokus på egne og den andens behov, følelser og oplevelser, så personen kan:

- ✓ **Balancere mellem fokus på egne og andres behov, så der opstår en 'vi' følelse, hvor alle parter føler sig tilgodeset**

L4. Støtte/trøst

Tilbyde personen hjælp og støtte ved usikkerhed og svære følelser og udforske positive og negative oplevelser ved at:

- ✓ **Give personen støtte til at søge hjælp, og tilbyde støtte til selvstændighed, ved fx at turde gøre mere på egen hånd**

Da såvel autonome og limbiske kompetencer i udstrakt grad er nonverbale og udvikles gennem mikroregulerende interaktioner, kan de med fordel udvikles bl.a. gennem oplevelsesorienterede lege og aktiviteter, hvor det ikke primært er indholdet i sproget, der bærer forandringspotentialet, men hvor fokus i stedet er på den limbiske udveksling i det, man gør sammen. C har behov for at indgå i aktiviteter sammen med en omsorgsperson, der kan skabe autentiske mødeøjeblikke, bl.a. gennem rytmelege og lege, og hvor tryk berøring, trøst, udveksling og kropslig kontakt også indgår.

Mens det autonome og limbiske niveau gradvist stabiliseres og udvikles, vil C fortløbende kunne profitere af enkle, støttende interventioner til det præfrontale område. Som det ses af analysen nedenfor, skal fokus være på at træne impuls kontrol.

P1. Impulskontrol

Tilbyde lystbetonede aktiviteter og opgaver med struktur, hvor personen kan udvikle evnen til at:

- ✓ Stoppe u hensigtsmæssige impulser, udføre relevante pligter og vente på sin tur

Det kan forventes, at de præfrontale kompetencer modnes, såfremt de autonome og limbiske kompetencer udvikles. Når C har flere autonome og limbiske kompetencer, er næste skridt i hendes udvikling at kunne indgå i simpel 'som-om'- og symbolleg, og korte dialoger, hvor hun får ord for forskellige indre tilstande. Begge disse aktiviteter udnytter hendes ressourcer på det præfrontale niveau. I begyndelsen skal disse interventioner foregå i rolige omgivelser, og i én-til-én kontakt med en omsorgsperson.

Balance eller ubalance mellem niveauerne

✓ Balance mellem fokus på egne og andres behov, og det egnet at i følelse, tryk og kropslig berøring sig tilføjet

✓ Ansvar: Har svært ved at synliggøre egne behov og ønsker og har svært ved at sætte grænser og sige nej

✓ Limbisk: Har svært ved at sætte grænser og sige nej og har svært ved at sætte grænser og sige nej

✓ Præfrontalt: Har svært ved at sætte grænser og sige nej og har svært ved at sætte grænser og sige nej

12. Ordliste

Arousalregulering: Den spontane og ubevidste styring af organismens aktivitets- eller energiniveau op og ned, så det passer til konteksten.

Autentiske følelser: Glæde, tristhed eller vrede fra det limbiske organiseringsniveau, som giver et følelsesmæssigt medsving hos andre, hvilket vil sige, at andre kan mærke og bevæges af følelsen.

Fløvhed/forlegenhed: En oplevelse af at føle sig eksponeret, som er forbundet med den præfrontale forestillingsevne, nemlig en bevidsthed om andre menneskers opmærksomhed og mening om ens adfærd.

Følelsesmæssig afstemning: Evnen til at kunne registrere og være på bølgelængde med andres følelser, hvilket er forløber for indlevelsevne. Blev af Daniel Stern kaldt for affektiv afstemning.

Fraværende: Bruges om psykologiske tilstande, hvor man ikke er nærværende eller opmærksom på den anden eller på konteksten.

Genforening: Forstås ud fra tilknytningsteori som den situation, hvor barnet har været adskilt fra forælderen og atter genforenes med denne, og det dermed er muligt at se barnets tilknytningsreaktion.

Heuristisk/metaforisk model: En upræcis gengivelse eller efterligning som skal give en brugervenlig forståelse eller opfattelse af det objektive fænomen.

Impulsstyring: Evnen til viljesmæssigt at kunne udsætte behov og lystimpulser, eller udføre handlinger, som ikke er lystfyldte.

Introjektion: Indlevelse i en anden persons væremåde i en sådan grad, at man identificerer sig med denne og tager fx ansvaret for den andens sorg, vrede, frustration eller glæde.

Kategorial følelser: Kategorier af følelsesudtryk, der viser sig i forbindelse med aktivering af bestemte ansigtsmuskler, som andre personer vil kunne fornemme og lade sig følelsesmæssigt påvirke af.

Kontaktudvikling: Den udvikling der sker i kontakten over tid, altså fra man møder et andet menneske første gang, til man kender ham/hende bedre.

Lystimpuls: Evnen til at mærke lyst til at foretage en handling eller opleve noget behageligt.

Mentalisering: Evnen til åbent og interesseret at gøre sig refleksioner både over egne og andres følelser, det vil sige både at se sig selv og andre ude- og indefra. Mentalisering i forhold til sig selv kræver, at man kan mærke egne følelser klart og kan foretage realistiske refleksioner over dem. Mentalisering i forhold til andre kræver, at man sætter sig ind i, hvordan andre føler, samtidig med en bevidsthed om, at man ikke præcist ved, hvad andre føler og derfor må være åben og nysgerrig i forhold til dette.

Naturligt tryk: Evnen til at kunne falde til ro eller engagere sig sammen med andre mennesker uden at være fraværende, tilbagetrukket, årvågen eller på vagt.

Oppositionel: Bruges i psykologiske sammenhænge om handlinger og ytringer, hvormed man aktivt eller passivt modarbejder det, andre gør eller foreslår.

Overeksponerede følelser: Følelser, der virker uautentiske, overdrevne eller karikerede.

Projektion: Den mekanisme, hvor man ubevidst tillægger andre nogle af de egenskaber, som man selv har, og som man ikke vil være ved, og giver andre ansvaret for.

Reaktionsdannelse: Adfærd eller reaktioner der udløses på baggrund af tidligere overvældende eller traumatiske hændelser, som er uforståelige ud fra den nuværende situation.

Relationsforventninger: De erfaringsbaserede forventninger man har til andres måde at være på. Disse forventninger kommer fra tidligere oplevelser af, hvordan det generelt er muligt at være i kontakt med andre, og hvad man kan forvente af dem.

Rigid: Fastlåst i rutiner og være stiv, ubøjelig og uflexibel.

Selvfordømmelse: Psykologisk proces, hvor man dømmer sig selv. Psykologisk set har man flere delrepræsentationer, hvor den ene del, som er et rigtigt moralsk overjeg, skælder den anden del ud, hvormed man pålægger sig selv skam og skyld.

Selvtrøst: Evnen til selvberoligelse, som udvikles gennem velintegrerede indre delobjekter, hvor fx den ene del, der er omsorgsfuld og beskyttende, kan berolige og trøste den anden del, når den er trist, utryg eller oprørt.

Skam: Udvikles i ca. 1-årsalderen, og findes hos alle højtudviklede sociale flok pattedyr. Skam aktiveres, når barnet bliver mobilt, så det bevæger sig ud på egen hånd, og uhensigtsmæssig eller farefuld aktivitet skal kunne bremses. Skam bremser lystimpulser og er en naturlig følelsesmæssig reaktion på, at man er genstand for et negativt blik fra et andet menneske. Skamfølelse omfatter ikke blot oplevelsen af handling, men også oplevelse af ens væren. Følelsen er en forudsætning for, at skyldfølelsen kan udvikle sig.

Skyld: Skyldfølelse udvikles først efter, at barnet har tilegnet sig sprog, og udvikles ud fra skam- og flovhedsfølelser. Skyldfølelse forholder sig til handlinger og fordrer en bevidsthed om, hvad normer er, og at andre ønsker dem overholdt, hvilket kræver en vis grad af impuls kontrol.

Spændingstilstande: Bruges i psykologiske sammenhænge om kropsligt oplevede spændinger, der skyldes psykiske ubalancer.

Taktil: Den taktile sans benævnes ofte følesansen. Ordet taktil kommer fra latin *tactilis/tangere* og betyder at berøre.

Turtagning: På det autonome og limbiske mentale organiseringsniveau er turtagning intuitiv, og består af hurtige ændringer i ansigtsmimik og imitative bevægelser, hvor man nonverbalt skiftes til at signalere sin tur gennem synkronisering og følelsesmæssig afstemning. Den synkroniserede turtagning er afgørende for den måde, man skiftes til at tale og lytte på og giver en følelse af at være på „bølgelængde“ med hinanden. På det præfrontale niveau kan turtagning have betydeligt længere 'taleture' og fastsættes gennem de regler og normer for adfærd, der gælder i den givne kontekst eller kultur.

13. Litteratur

Carr, A. (2006). *Handbook of Clinical Child and Adolescent Psychology: A Contextual Approach*. London: Routledge.

Hart, S. (2011). *The Impact of Attachment*. *Developmental Neuroaffective Psychology*. New York, NY: Norton & Co.

Hart, S. (2018). *Psychometric Properties of the Emotional Development Scale – Investigating Reliability and Validity Including Correlating with the Marschak Interaction Method and the Neuroaffective Mentalizing Interview*. Doctoral dissertation. Aalborg University, Aalborg, Denmark.

Hart, S. & Jacobsen, S.L. (2018) *Zones of Proximal Emotional Development – Psychotherapy Within a Neuroaffective Perspective*. *Journal of Infant, Child, and Adolescent Psychotherapy*, 17:1: 28-42, DOI: 10.1080/15289168.2018.1425588. Vygotsky, L. (1978)

